

prosvetni delavec

Glasilo delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti Slovenije,
Ljubljana, 8. decembra 1980 – št. 19 – letnik XXXI

Nenehno izobraževanje — nujnost našega časa

Samoupravna preobrazba vzgoje in izobraževanja, ki poteka po smernicah X. in XI. kongresa ZKJ in VIII. kongresa ZSJ, vodi k doslej najbolj revolucionarnim strateškim spremembam na tem področju. Z njimi želimo doseči, da bo združeno delo žarišče vplivov na vzgojo in izobraževanje, delavci v združenem delu nenadomestljiv dejavnik pri razvoju tega področja, vzgojno-izobraževalna dejavnost pa naj postane sestavni del enotnega sistema združenega dela. Samo na teh temeljih imata vzgoja in izobraževanje za delo in samoupravljanje pomembno vlogo pri nadaljnjem razvoju proizvodnih sil in samoupravnih družbeno-ekonomskih odnosov.

Zahteva, da se mora izobraževanje razvijati v skladu s potrebami združenega dela in da mora biti združeno delo nosilec izobraževalne politike, postavlja vse združeno delo in vsako temeljno organizacijo v povsem novo vlogo. Vsaka OZD mora jasno ugotoviti svoj dolgoročni razvoj in v skladu s tem načrtovati tudi potrebe po kadrih in izobraževanju. Omogočiti mora izobraževanje potrebnih delavcev, predvideti njihovo zaposlitev in načrtovati nadaljnje napredovanje in izobraževanje delavcev na delu in ob delu.

Da bi bilo izobraževanje čim bolj povezano z delom, morajo temeljne organizacije prevzeti

nekatero pomembne naloge pri izobraževanju in usposabljanju učencev in drugih udeležencev usmerjenega izobraževanja. Samo tako se bodo učenci približali konkretnim razmeram in nalogam TOZD, se seznanili s sodobnimi tehnološkimi procesi, s samoupravnimi tokovi in celotnim delom temeljne organizacije. Vendar prosvetni delavci ne smejo ostati pred tovarniškimi vrati, ko prepustijo učence delavcem, da jih usposabljujejo, temveč se morajo skupaj z njimi dogovarjati tudi o izvajanju tega dela izobraževalnega procesa. Samo tako bomo zagotovili potrebne možnosti za uspešno izobraževanje učencev za delo.

Usklajevanje izobraževanja s

potrebami združenega dela ter usmerjanje mladih in odraslih v izobraževanje je pogoj za uresničenje zasnove permanentnega izobraževanja pri nas. Nenehno izobraževanje je nujna potreba našega časa — ne samo zaradi naglega zastaravanja izobrazbe in pozabljanja, ampak tudi kot spodbuda za večjo delovno učinkovitost in napredek samoupravnih odnosov.

V enotnem sistemu permanentnega izobraževanja morajo imeti »redne« šole svoje mesto. Njihova prednostna naloga je izobraževanje mladih za »prvi poklic«, pa tudi pozneje morajo na zahtevo združenega dela in z njegovim sodelovanjem izobraževati in izpopolnjevati delavce ob delu. Tem zahtevam se morajo izobraževalne organizacije hitreje prilagajati. Izobraževanje delavcev ob delu zdaj ni več dopolnilo ali popravek izobraževalnega sistema, nekaj zunaj njega, temveč je njegov sestavni del z jasnimi cilji in nalogami. Velik napredek je že v tem, da smo se opredelili za tako zasnovo — zdaj jo moramo čim bolj dosledno tudi uresničevati.

V enotnem izobraževalnem sistemu morajo najti svoje mesto tudi delavske in ljudske univerze, izobraževalna središča v OZD in druge organizacije za izobraževanje odraslih. Ni prav, da mnoge od teh organizacij trenutno ostajajo zunaj samoupravne preobrazbe izobraževanja, pogosto tudi zunaj njegove samoupravne interesne organiziranosti. O usodi teh organizacij je treba čimprej razpravljati v vseh okoljih. Obravnavati jih moramo ne samo z vidika njihovega trenutnega stanja, ampak tudi z vidika nalog, ki jim jih je družba zaupala pri ustanavljanju in jih kasneje dopolnjevala v skladu z zahtevami razvoja in reforme. V samoupravni preobrazbi vzgoje in izobraževanja te izobraževalne organizacije ne izgubljajo svojega pomena, temveč ga celo pridobivajo, pa čeprav radi pozabljamo nanje. Priznati moramo, da so imele prav organizacije za izobraževanje odraslih pionirsko vlogo pri mnogih prizadevanjih, ki jih uveljavlja samoupravna preobrazba vzgoje in izobraževanja.

Mesto in vlogo delavskih in ljudskih univerz, izobraževalnih središč v OZD in drugih posebnih organizacij za izobraževanje odraslih vidim v naši opredeljenosti za nenehno izobraževanje — pri uresničevanju različnih

izobraževalnih programov, za katere se bomo po potrebah združenega dela dogovorili v samoupravnih interesnih skupnostih in v drugih oblikah svobodne menjave dela, pa jih glede na dogovorjeno delitev dela redne šole ne bodo izvajale. O tem, katere so te naloge, se moramo dogovoriti v vsakem okolju posebej in zagotoviti možnosti za njihovo uresničevanje, da ne bi zahajali v komercializacijo. Tudi v prihodnje si morajo te izobraževalne organizacije prizadevati za širitev in višjo kakovost izobraževanja in usposabljanja delovnih ljudi za samoupravljanje, za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito, za družbeno-politično delovanje. Vsekakor pa delavske in ljudske univerze ter druge organizacije za izobraževanje odraslih ne smejo ostati zunaj izobraževalnega sistema, zunaj naših reformnih prizadevanj.

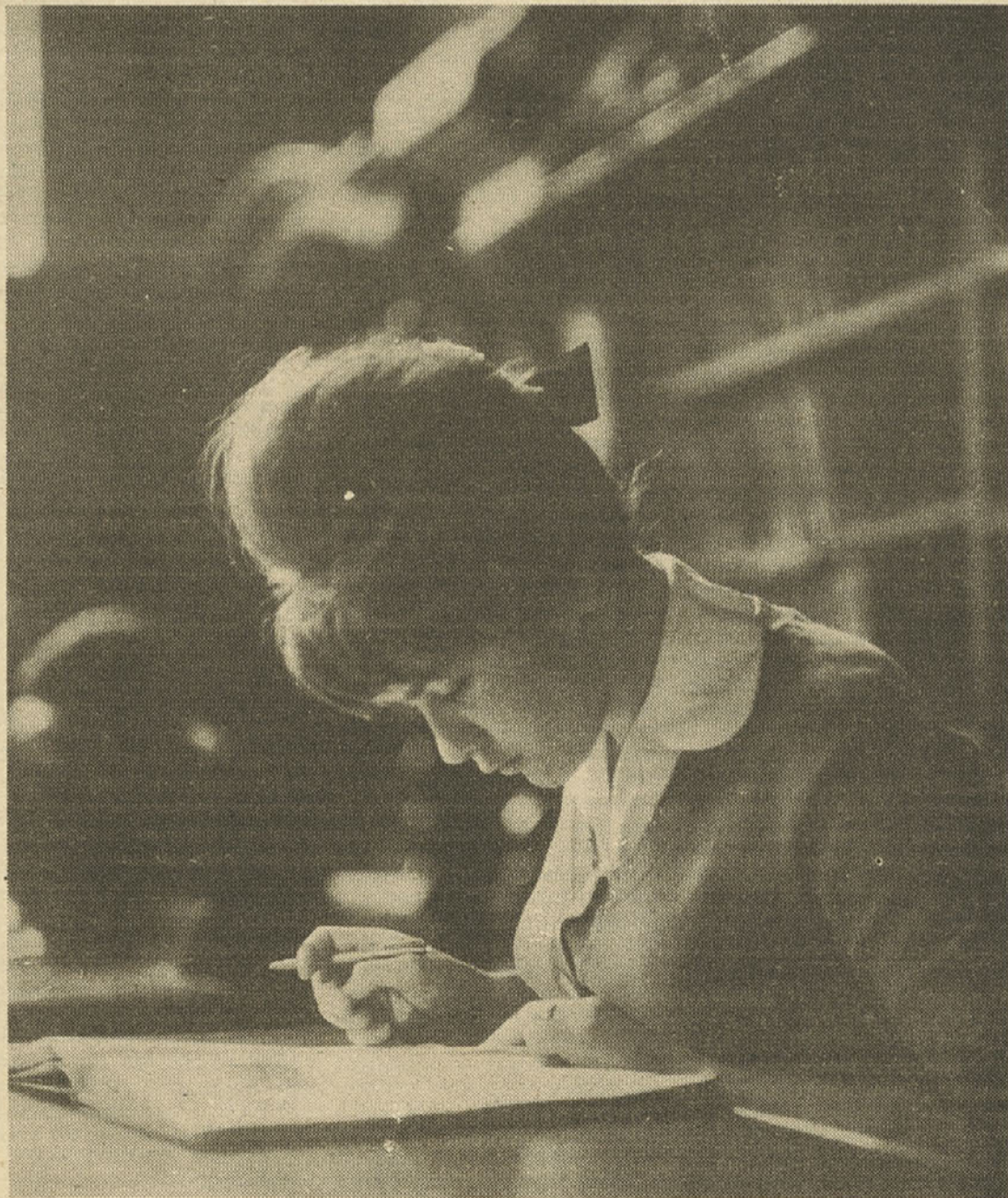
Mesto in vlogo izobraževanja odraslih lahko opredelimo tudi z našo odločitvijo, da pospešeno razvijamo izobraževanje ob delu in iz dela, da se mladi čimprej vključijo v delo in družbeno življenje, nato pa se vračajo k izobraževanju in ga nadaljujejo ob delu ali iz dela. Izobraževanje odraslih nam je nujno potrebno tudi v boju proti zaostalosti, saj nas še vedno tlačita nepismenost ter nizka raven splošne, kulturne in strokovne izobrazbe. Več kot 40 odstotkov zaposlenih nima potrebne kvalifikacije za dela in naloge, ki jih opravljajo, skoraj tretjina delovnih ljudi pa nima končane osnovne šole. Brez večjega deleža izobrazbe tudi naša prizadevanja za višjo delovno storilnost in boljše samoupravne odnose ne morejo roditi pričakovanih sadov.

V zadnjem obdobju dozorevajo možnosti, da ukinemo delitev na redno in izredno izobraževanje, odstranimo pregrade med izobraževanjem mladine in odraslih ter spremenimo vlogo, ki jo ima delovni človek pri izobraževanju. Meje med andragoškim in drugimi prosvetnimi delavci izginjajo, pogosto pa tudi med njimi in drugimi strokovnimi delavci v družnem delu, ki sodelujejo pri izobraževanju. Hkrati z reformo izobraževanja moramo zato spreminjati zavest vseh teh delavcev in jih strokovno usposobiti za delo v spremenjenih razmerah.

MIRAN POTRČ
(Iz uvodnega govora na III. kongresu jugoslovanskih andragogov)

Med drugim preberite

- NOVI PRAVILNIKI ZA USMERJENO IZOBRAŽEVANJE, str. 2
- RAZISKAVE NA PODROČJU VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA V OBDOBJU 1981-1985, STR. 2
- NAŠA ODGOVORNOST ZA NARAVO IN ČLOVEKOVO OKOLJE, str. 3
- NE POZABIMO NA RAZVOJNO MOTENE UČENCE, str. 5
- NOVE RAZSEŽNOSTI IZOBRAŽEVANJA, str. 6

dogodki novosti

Več želja kot možnosti

Na vseh področjih smo sredi živahnih razprav o načrtovanju razvoja v prihodnjem srednjeročnem obdobju. Gotovo ne gre nikjer brez zadreg in zatikanja, saj je treba v zaostrenih gospodarskih razmerah premišljeno izbirati cilje in trezno presojati o stvarnih zmogljivostih. Čedalje bolj prodira tudi spoznanje, da se bo treba odreči marsikateri želji ali preobsežno zasnovanemu načrtu. Ob tem je veliko dialogov med delegati in tistimi, ki so pripravili osnutke tako imenovanih planskih dokumentov in jih pojasnjujejo in branijo. Ne manjka pripomb in opozoril, da pri načrtovanju še vedno zidamo gradove v oblake, da so predvidene naloge preobsežne in bodo še poslabšale materialni položaj te ali one dejavnosti in delavcev v njej. Na drugi strani pa so podatki o tem, da doslej nismo ravnali dovolj gospodarno, da se je treba bolj organizirati in prilagoditi stvarnim razmeram in možnostim.

Podobno ozračje je bilo na seji skupščine Izobraževalne skupnosti Slovenije, ki je letošnjega 12. novembra obravnavala osnutke družbenega plana SR Slovenije za obdobje od 1981 do 1985, resolucijo o družbenoekonomski politiki in razvoju v letu 1981 in več izobraževalnih skupnosti, ki zahtujejo razvoj vzgoje in izobraževanja. Stališča o posameznih vprašanih so bila deloma usklajena v javni razpravi, po kateri so bili osnutki že dopolnjeni in spremenjeni. Kljub temu so predlagali delegati na seji več dopolnil, ki pa jih skupščina ni sprejela. Utemeljitev: vsebovali so zahteve po večjih vlaganjih, kot jih je moč uresničiti ali pa pomenili, da bi bilo treba zvišati merila za vzgojno-izobraževalno delo. To pa ne bi bilo v skladu z načeli, ki bodo v prihodnjem srednjeročnem obdobju veljala za vse družbene dejavnosti.

V obrazložitvi osnutkov dokumentov, ki so jih pripravile izobraževalne skupnosti, je bilo poudarjeno, da ima poleg nadaljnega razvoja celodnevne osnovne šole (v tej naj bi bilo do leta 1986 že 20 odstotkov vseh učencev) prednost uvajanje usmerjenega izobraževanja, saj je ta naloga ena izmed temeljnih za naš celotni družbenoekonomski razvoj. Prav pri tej pa ne smemo ponoviti starih napak, si privoščiti prevelike neusklajenosti, prevelike razdrobljenosti ali dopustiti, da bi prevladali interesi ožjih območij ali dejavnosti,

ki se kažejo npr. v sedanji mreži šol pa tudi v razpravah o predvideno novi razmestitvi vzgojno-izobraževalnih programov. Značilen je podatek, da imamo zdaj kar na 115 mestih v republiki po en ali dva oddelka posameznih strok. Ustrezno kakovost pa bomo lahko zagotovili samo s smotnimi vzgojno-izobraževalnimi programi in z organiziranjem dovolj velikih šol. To je hkrati tudi edina pot, po kateri bo mogoče doseči zadovoljiv gnotni položaj šolstva. V danih razmerah pač ni mogoče vedno dodajati novega, hkrati pa ohranjati vse staro.

V skladu z zakonom o svobodni menjavi dela sprejemajo občinske in posebne izobraževalne skupnosti standarde in normative za opravljanje vzgojno-izobraževalne dejavnosti, s katerimi določajo temeljne pogoje za organizacijo dela in pravice izvajalcev. Enotne osnove teh dokumentov pa sprejme Izobraževalna skupnost Slovenije. Poročali smo že o tem, da je prvi osnutek teh dokumentov povzročil med prosvetnimi delavci veliko razburjenje, predvsem zato, ker je predvidel nesprejemljivo povečanje delovne obveznosti učiteljev in vzgojiteljev. Po javni razpravi je bilo to popravljeno tako, da se delovne obveznosti v primerjavi s sedanjimi ne bodo bistveno spremenile. Tak dokument je skupščina brez večjih pripomb sprejela.

V prihodnjem srednjeročnem obdobju se bo nadaljevala organizirana gradnja domov za učence in študente, torej akcija, ki je bila v zadnjih petih letih zelo uspešna. Skupščina je načelno sprejela program gradnje, po katerem bomo do leta 1985 pridobili 6130 novih ležišč, od tega 3500 za učence srednjih šol, 2480 za študente in 150 za izobraževalni center Zveze socialistične mladine Slovenije v Bohinju. Denar bo zagotovljen z združevanjem sredstev za stanovanja, občine pa bodo morale še naprej poskrbeti za zemljišča in denar za komunalno opremljenost le-teh. Z uresničitvijo tega programa se bodo zelo izboljšale stanovanjske razmere učencev in študentov, marsikje pa bo omogočena tudi nova organizacija usmerjenega izobraževanja kot je predvidena z novo mrežo šol. Želja pa je tudi na tem področju več; po predlogih iz javne razprave naj bi pridobili še 2400 ležišč več, kot jih je v sprejetem programu.

M. K.

Višje štipendije?

Štipendiranje je v Sloveniji urejeno s posebnim družbenim dogovorom in občinskimi samoupravnimi sporazumi. Naj navedemo le nekaj podatkov: skoraj polovica šolajočih prejema tako ali drugačno obliko štipendiranja. V šolskem letu 1979-80 je imelo kadrovske ali štipendije iz združenih sredstev 51 odstotkov rednih študentov višjih in visokih šol ter 37 odstotkov učencev srednjih šol; več kot dve tretjini učencev poklicnih šol pa ima še vedno učne in ne štipendijske pogodbe. Množičnost štipendiranja nedvomno ugodno vpliva na izbiro poklicne poti, višina štipendij pa ne sledi več naraščajočim stroškom. To je bila ugotovitev razprave o problematiki štipendiranja na

nedavni seji sveta za vzgojo in izobraževanje pri predsedstvu RK SZDL. Razpravljalci so podprli predlog, da je treba proučiti možnosti za dodatno valorizacijo štipendij, ki bi veljala tako za kadrovske štipendije kot za štipendije iz združenih sredstev, po enotnih dogovorjenih merilih.

Člani sveta so hkrati podprli poziv vsem delovnim organizacijam v občinah, da čimprej podpisajo samoupravni sporazum o štipendijski politiki, ki naj bi ga začeli izvajati z novim letom.

Ob razpravi je bila poudarjena misel, da pri štipendijski politiki veliko pomeni soodgovornost študentov, ki doslej ni bila ravno zgledna.

T. D.

Novi pravilniki za usmerjeno izobraževanje

Zakon o usmerjenem izobraževanju je zadolžil pristojni republiški upravni organ, da mora pripraviti do konca letošnjega leta dopolnilne izvršilne predpise. Seja Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo, ki je bila dne 26. 11. 1980, je bila namenjena obravnavi in izpopolnjevanju osnutkov novih pravilnikov: pravilnika o preverjanju in ocenjevanju znanja v usmerjenem izobraževanju, pravilnika o razpisu in izvedbi vpisa v usmerjenem izobraževanju, pravilnika o postopku verifikacije izobraževalnih organizacij in pravilnika o pedagoški dokumentaciji in evidencah v usmerjenem izobraževanju.

Prvi osnutek teh pravilnikov je pripravila strokovna služba republiškega komiteja s sodelovanjem strokovne komisije, sestavljene iz poznavalcev teh vprašanj iz različnih strokovnih organizacij in organov. Dopolnjeni osnutki pravilnikov bodo šli v javno razpravo, ki pa bo zaradi omejenega časa, žal, zajela samo določen krog: strokovne svete posebnih izobraževalnih skupnosti in strokovni svet SRS za vzgojo in izobraževanje, družbenopolitične organizacije in morda še organizacijske enote Zavoda SRS za šolstvo.

PRAVILNIK O PREVERJANJU IN OCENJEVANJU ZNANJA

Novi pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja v usmerjenem izobraževanju prinaša precej novosti, saj se ne omejuje več na srednje izobraževanje, temveč ureja ta vprašanja v obsegu celotnega usmerjenega izobraževanja — pri srednjem in visokem izobraževanju, usposabljanju z delom in izpopolnjevanju strokovne izobrazbe. Oblikovalci pravilnika so dali glavni poudarek skupnim načelom in normam, hkrati pa skušali upoštevati tudi razlike in posebnosti posameznih ravni in oblik izobraževanja mladine in odraslih.

Tako zasnovani pravilnik seveda ne more urejati podrobnosti, ampak jih prepušča statutom vzgojno-izobraževalnih organizacij. Visokošolske delovne organizacije bodo imele pri tem več samostojnosti kot srednje šole, čeprav bo pravilnik vplival na večje poenotenje sedanje raznolikosti tudi v visokem šolstvu.

Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju je vmesni člen med zakonom o usmerjenem izobraževanju ter vzgojno-izobraževalnimi programi na eni strani in statutu vzgojno-izobraževalnih organizacij na drugi. Pravilnik pa lahko opredelimo tudi kot vmesni člen med sodobno pedagoško in andragoško teorijo ter prakso. Preverjanje in ocenjevanje znanja, napredovanje in usmerjanje učencev in študentov obravnava pravilnik namreč manj z vidika tehnike in metod, bolj pa kot sestavino sodobnega vzgojno-izobraževalnega procesa, celostnega oblikovanja mlade in odrasle osebnosti ter usmerjanja izobraževanja in samoizobraževanja udeležencev. V tem je pravilnik precejšen korak naprej pri normativnem urejanju vzgojno-izobraževalnega dela.

PRAVILNIK O RAZPISU IN IZVEDBI VPISA

Zakon o usmerjenem izobraževanju vsebuje že sam precej temeljnih določb o vpisu (glej 163. do 167. člen), nekatera določila o načrtovanju kadrov in izobraževanja pa vsebuje tudi zakon o svobodni menjavi dela na področju vzgoje in izobraževanja. Zato novi pravilnik o razpisu in izvedbi vpisa v usmerjenem izobraževanju podrobneje usmerja vzgojno-izobraževalne organizacije, kako naj načrtujejo in izvajajo vpis, kakšna mora biti vsebina razpisa in kako mora biti le-ta izpeljan, da bodo imeli ob-

čani enake možnosti za uveljavljanje svoje pravice do izobraževanja.

V razpravi na seji republiškega komiteja so nekateri izrazili pomislek, če s tem pravilnikom ne siromašimo širše družbene dejavnosti, namenjene usmerjanju mladine in odraslih v izobraževanje. Koordinacijski odbori za usmerjanje vpisa, ki delujejo v občinah in v republiki, opravljajo namreč zelo pomembno delo in imajo za seboj dolgoletne izkušnje pri usmerjanju vpisa. Novi pravilnik bo brez dvoma upošteval tudi to dejavnost, ker pa je namenjen kot izvršilni predpis predvsem izobraževalnim organizacijam, se bo moral omejiti na normativno urejanje njihovih obveznosti pri pripravi in izvedbi vpisa.

PRAVILNIK O VERIFIKACIJI IZOBRAŽEVALNIH ORGANIZACIJ

Zakon o usmerjenem izobraževanju vsebuje podrobna določila, kako se ustanovljajo vzgojno-izobraževalne organizacije, katere pogoje morajo izpolniti, preden lahko začnejo delo ali uvedejo nov program in kako se te organizacije verifikirajo (125. do 138. člen). Pravilnik o postopku verifikacije izobraževalnih organizacij ter o vsebini in načinu vodenja razvida izobraževalnih organizacij podrobneje ureja sam postopek verifikacije in vpis v razvid vseh organizacij za usmerjeno izobraževanje — srednjih, višjih in visokih šol, delavskih univerz, izobraževalnih središč, domov za učence, pa tudi tistih raziskovalnih organizacij, ki bodo izvajale izobraževanje za pridobitev magisterija in doktorskega znanosti.

V razpravi na seji so člani komiteja poudarili, da je treba poenostaviti verifikacijski postopek. Komisijsko naj bi ga opravljali samo v zapletenih primerih, sicer pa naj bi ga opravljale pooblaščen osebe na temelju dokumentacije in morebitnega pregleda stanja. V razpravi je bila izražena tudi skrb, ali bodo imele vse izobraževalne organizacije ob prehodu na usmerjeno izobraževanje potrebne temeljne možnosti za kakovostno izvajanje vzgojno-izobraževalnih programov. Zakon jih namreč obvezuje, da (najkasneje) v dveh letih predložijo pristojnim republiškim organom dokazila, da izpolnjujejo predpisane pogoje. Ker sam zakon o usmerjenem izobraževanju določno navaja pogoje, ki jih morajo izpolnjevati izobraževalne organizacije, moramo spoštovati ta določila tudi pri načrtovanju mreže — razmestitve vzgojno-izobraževalnih programov.

NOVOSTI V PEDAGOŠKI DOKUMENTACIJI

Tudi pravilnik o pedagoški dokumentaciji in evidencah v usmerjenem izobraževanju prinaša precej novosti, saj hkrati obravnava pedagoško dokumentacijo v srednjem in visokem izobraževanju, delno pa tudi pri usposabljanju in izpopolnjevanju strokovne izobrazbe.

Vse izobraževalne organizacije naj bi vodile: matično knjigo, osebni list za vsakega udeleženca, zapisnike o izpitih, evidenco o občanah, ki preverjajo znanje, pridobljeno s samoizobraževanjem, evidenco prijavljenih kandidatov za vpis in evidenco izdanih dokumentov o dokončanem izobraževanju. Organizacije, ki bodo izvajale programe srednjega izobraževanja, bodo med obvezno dokumentacijo imele še: časovno razporeditev vzgojno-izobraževalnega dela v šolskem letu, dnevnik dela, časovno razporeditev učne snovi (vsak učitelj za svoj predmet), evidenco ocen (redovalnice), telesnovzgojni karton za učence, pripravo na izvajanje

vzgojno-izobraževalnega dela (vsak učitelj zase), zapisnike o sejah učiteljskega zbora (oddelka in šole) ter letno poročilo.

Učenci, študenti in drugi udeleženci usmerjenega izobraževanja bodo imeli odslej indeks, v katerega bodo vpisane ocene in drugi pomembni podatki. Pravilnik ureja še veliko drugih

vprašanj, vsebino, način izdajanja in hranjenja druge dokumentacije.

V prihodnjem letu čaka organizacije za usmerjeno izobraževanje torej obilo dela, saj bomo morale v marsičem preoblikovati statut ter spremeniti ali dopolniti temeljno pedagoško dokumentacijo.

JOŽE VALENTINČIČ

Raziskave na področju vzgoje in izobraževanja v obdobju 1981-1985

Nov način organiziranosti, ki jo opredeljuje zakon o raziskovalnih dejavnosti in raziskovalnih skupnostih, določa ustanovitve posebnih raziskovalnih skupnosti, ki naj bi začele delovati 1. januarja 1981.

Raziskovalna dejavnost vstopa v novo srednjeročno obdobje v novi obliki, ki se dokaj razlikuje od prejšnje organiziranosti. Raziskovalno delo s področja vzgoje in izobraževanja bo potekalo po skupnem programu Raziskovalne skupnosti Slovenije (raziskave s posebnim nacionalnim pomenom in temeljne dolgoročne raziskave s področja različnih ved), ter v okviru programa posebne raziskovalne skupnosti za družbene dejavnosti. Ta obsega poleg vzgoje in izobraževanja še otroško varstvo, telesno kulturo in kulturo.

V tej posebni raziskovalni skupnosti bodo v zboru uporabnikov delegati iz OZD s področja šolstva, vzgoje in delegati iz kulturnih OZD.

Takšno združevanje dejavnosti je bilo potrebno na eni strani zaradi večje racionalnosti dela samoupravnih interesnih skupnosti (področnih raziskovalnih skupnosti je bilo 17, po novem pa le 12) in po drugi strani zaradi vsebinske povezanosti programov. Temeljni namen ustanovitve posebnih raziskovalnih skupnosti pa je izvajanje pretežno aplikativnih (uporabnih) raziskav, ki morajo zrealiti potrebo in interes uporabnikov. Seveda na področju vzgoje in izobraževanja ni uporabnik le pedagoški ali vzgojni delavec, ampak na koncu vsak občan oziroma celotna družba. Nedvomno pa so pedagoški, prvotni in kulturni delavci med prvimi zainteresirani za raziskovalne dosežke. So med tistimi, ki prvi začetijo, kateri problem je treba obdelovati, ravno tako pa največkrat uresničijo raziskovalni dosežek.

Srednjeročni raziskovalni program posebne raziskovalne skupnosti je vsebinsko sestavljen iz treh delov, vzgoje in izobraževanja ter otroškega varstva, telesne kulture in raziskovalnih osnov za potrebe kulturnih ustanov.

Področje vzgoje in izobraževanja zajema tri usmerjene programe:

- predšolska in družinska vzgoja
- osnovna šola
- usmerjeno izobraževanje

Najširši sklop raziskav bodo

nedvomno raziskave usmerjene v izobraževanje, katerih rezultati bodo morali prispevati hitrejšemu uveljavljanju forme v šolstvu, ravno tako bodo sodile raziskave na področju programskih usmeritev srednjega in visokega šolstva, položaja delavcev v usmerjenem izobraževanju, spremembe nosov OZD do vzgoje in izobraževanja, kakor tudi raziskave na področju izobraževanja odraslih, načrtovanje kadrov, informacijskega sistema v sistemu vzgoje in izobraževanja in druge.

Program mora biti v celoti stavljen enotno s konkretno opredeljenimi smotri, ter temeljito združevanju raziskovalne kapacitete. Tak raziskovalni program bo moral biti najtesneje povezan s pedagoškimi delavci v praksi, kjer se bodo rezultati preverili in uresničevali.

Dosedaj je podpisalo samoupravni sporazum o ustanovitvi posebne raziskovalne skupnosti približno 400 temeljnih organizacij združenega dela, od tega je 300 s področja vzgoje in izobraževanja ter otroškega varstva. Pogoj za oblikovanje sebnih raziskovalne skupnosti je 50 % podpisov, kar pomeni približno 550. TOZD.

Prispevana stopnja za udeležence svobodne menjave delavcev PoRS bo 0,1 % od ustvarjenega dohodka, ki ga bodo vse organizacije ustvarile v okviru svobodne menjave v svojih moupavnih interesnih skupnostih. V ravnokar objavljenih moupavnih sporazumih o temeljnih plana republiških samoupravnih interesnih skupnosti razvidno, da sta tako izobraževalna kot kulturna skupnosti predvideli in planirali omenjeni prispevno stopnjo za vse udeležence. Tako je tudi formalno-pravno zagotovljen vir financiranja raziskovalne dejavnosti na področju vzgoje in izobraževanja.

V tem trenutku je treba spomniti vse tiste organizacije, ki niso pristopile (iz kakršnihkoli vzrokov) k posebni raziskovalni skupnosti za družbene dejavnosti, naj to store čim hitreje. S tem bodo omogočile sklic skupščine posebne raziskovalne skupnosti še v tem letu, hkrati bodo delegati s sprejemom programov in drugih samoupravnih sporazumov omogočili nadaljevanje raziskovalnega dela.

MARKO BELAVIČ

MANJ ZANIMANJA ZA VISOKOŠOLSKE ŠTUDIJE

Ankete, s katerimi vsako leto v Zahodni Nemčiji ugotavljajo zanimanje maturantov za nadaljnji študij, kažejo, da se zanimanje za študij na visokih šolah nenehno zmanjšuje. Med gimnazijskimi maturanti je bilo leta 1979 samo 67 odstotkov tistih, ki so želeli nadaljevati študij na visokih šolah; med dekletih, ki so končale srednje strokovno šolo, je samo 58,9 odstotka kandidat za visokošolski študij, med fanti pa je kandidatov precej več, kar 75,6 odstotka.

KRČENJE ŠOLSKIH PREDRAČUNOV

Na skupščini združenja evropskih učiteljev sklenili, da se bo treba v vseh želah odločneje postaviti po krčenju sredstev, namenjenih izobraževanju in vzgoji. To zadnje leto občutno povečali hkrati pa inflacija znižala stvarno vrednost dodeljenega denarja. Vse to ogrožava kakovost izobraževanja in vzgoje, kar bo imelo dolgoročne posledice pri mladem rodu, načrtujemo tudi življenjsko raven učiteljev.

Naša odgovornost za naravo in človekovo okolje

Med ekologijo in tehnično kulturo

Ekološko preučevanje živega sveta okoli nas ni pomembno le z manjstvenega vidika, temveč nam pomaga pri odkrivanju, poznavanju in izrabljanju naravnih virov, ki so nenadomestljivi za naše življenje. Ustvarili smo si tudi čudovito tehniko, s katero izdelujemo karkoli že, posegamo v naše okolje, gradimo, komuniciramo itn. Človek je postal zelo dejaven člen svojega naravnega okolja in ga celo bistveno spreminja. Veliko znanj pa kaže, da ne moremo več prevladovati vseh svojih dejanj, kaj imajo le-ta tudi posledice, ki degradirajo naravno okolje in škodujejo ljudem. Zato se moramo o tem pogovoriti z ideološkega, humanističnega (kulturnega), gospodarskega in razvojnega vidika.

Največ in najbolj daljnosežnih sprememb v človekovem okolju povzročimo v procesih industrializacije in urbanizacije. Industrija, promet in naselja odvajajo vsako leto samo kmetijstvu v ZDA okoli 470.000 hektarov zemljišča, to je več kot ima Izrael vseh obdelovalnih površin. Da ohranijo proizvodno osnovo, morajo to v drugih območjih pridobiti, meliorirati, opremiti in narediti približno toliko novih polj, kar seveda veliko stane.

Gospodarski napredek — zanj vsi prizadevamo — utira predvsem vse boljše tehnika v lokah nešteti ustvarjalcev dobin. Sodobna prometna sredstva prodirajo v skoraj sleherno območje naravnega okolja in z njimi druga tehnika, kemična predstva, beton in boleznijo-robne civilizacije. Najbolj ravnotežne so obdale naš planet s umetnimi sateliti, ki spremljajo dogajanje na zemeljskem površju in v ozračju, odkrivajo nove naravne vire in usmerjajo človeka s tehniko tja, kjer še ni posegel v naravo. Razdalje med železami in celinami so postale časovno izredno kratke, linije, ki te povezujejo, pa so se spremenile v velike reke blaga in potnikov.

Ceravno skušamo načrtno in organizirano usmerjati našo dejavnost v okolju in opozarjamo na odgovornost slehernega delavca v prostoru ter primerjamo medsebojne odnose in razvijamo raziskovalno dejavnost, ki povzemamo izkušnje tistih, ki so si jih pridobili pred nami, z obvladovanjem ugotovljamo, da ob razmeroma razviti tehnični kulturi nastajajo v človekovem okolju škodljivi pojavi in da se njihove posledice celo širijo. V jezerskih in rekah, ne le v Blejskem, temveč v deset tisočih jezerih in širokih območjih je začelo odmirati življenje zaradi vpliva naših dejavnosti na naravne ekosisteme. Uničujoče snovi so v vodi, ki kroži med površjem in atmosfero in v ozračju. Bolezni civilizacije se širijo in nam otežujejo delo in življenje.

Vzrokov za takšno stanje ne moremo preprosto združiti na skupni imenovalec — industrializacijo in urbanizacijo. Ta dva procesa omogočata napredek in zelo izboljšala življenje ljudi. Njuni stranski pojavi, ki jim pravimo onesnaženje in zastrupljanje okolja in so škodljivi za ljudi, imajo različne vzroke. Ti nastajajo zaradi nepopolne tehnologije in pomanjkljive opremljenosti. Tudi tehnika se kvari, ker nismo mislili na negativne posledice in se jim nismo skušali izogniti; ker smo na tehnološke in druge rešitve gledali enostransko, samo z določnim smotrom; ker nismo dovolj usposobljeni, ker smo slabo organizirani itn. Največkrat odpovedo ljudje — to je ugotovitev, ki terja globlji premislek in analitično razčlenitev slehernega pojava.

NE LE GOSPODARSKI, TEMVEČ TUDI HUMANISTIČNI VIDIK

Slehera dejavnost ali naložba mora biti gospodarnostno utemeljena in družbenoekonomsko upravičena. To pa se ne izkazuje le v dohodku ali v drugih gospodarskih interesih (izvoz ali podlaga za drugo dejavnost), temveč tudi v neposrednih interesih in koristih za ljudi. Kdor kupuje tehniko, mora poznati nabavno ceno in pogoje, kako jo bo mogoče vzdrževati in obnavljati, kako bo lajšala in bogatila delo, saj jo potrebujemo zato, da naredimo več in bolje, kakor bi brez nje. Prav tako pa mora vedeti, kaj pomeni ta tehnika za ljudi in okolje.

Marsikje ne pretehtajo dovolj, kaj pomeni dobra tehnologija za ljudi, sicer ne bi opuščali sistemov za preprečevanje onesnaževanja okolja. Nekateri obrati so takšni, da postane sčasoma vsak delavec v njih invalid, ker podcenjujejo hrup, klimatizacijo, izločanje plinov in vsakovrstnih odpadkov. Varstvo pri delu temelji na nekaterih preventivnih ukrepih, o njegovi pomanjkljivi učinkovitosti pa smemo sklepati po številu nesreč in ponesrečenih in po tem, da niso kos številnim negativnim vplivom na ljudi, ki jih ni mogoče neposredno vidno zaznati. Tu se začneja humanistični odnos do delovnega človeka, do sočloveka, do prebivalstva.

Humanistični vidik bi morali upoštevati enako kakor ekonomskega. To je težko, ker ekonomske omejitve in presoje določajo preprosta merila rentabilnosti, za humanistični vidik pa ni takih meril. V ekonomskih razmerjih smo razvili sisteme pomoči in solidarnosti, kakor so dotacije, refundacije, ugodna posojila, združevanje sredstev, izvozne stimulacije, solidarno pokrivanje izgub. Za odpravljanje starih žarišč onesnaževanja okolja, ki jih ne morejo odpraviti povzročitelji sami, za čistilne sisteme in preventivne ukrepe je prosta pot samoupravnega sporazumevanja, če so poprej opravljene raziskave in izdelani sanacijski programi. Ta pot je mnogo težja, ker je družbena pomoč omejena.

Humanistični vidik pomeni delati z odgovornostjo do ljudi; to pomeni varovati njihovo zdravje in mir, kar jim zagotavlja naša ustava, in urejati zadeve tako, da se čim bolj uskladijo vsi interesi z družbenimi. Humanost je temeljna prvina našega samoupravnega socialističnega sistema in mora biti tudi prvina družbenoekonomskih odnosov. Zato se moramo bojevati proti tehnokratskemu ocenjevanju projektov in takemu prostorskemu načrtovanju, tehnokratskemu ocenjevanju pojavov v delovnem in življenjskem okolju, kajti slabi projekti in rešitve, ki ne upoštevajo objektivno ocenjenih življenjskih interesov prebivalstva, brez ustreznega varstva okolja in zdravja ljudi, prinašajo daljnosežne nezazelenne posledice.

EKOLOŠKI VIDIKI NAŠEGA DELOVANJA

Ekološki vidik gospodarske ali druge dejavnosti je kritična presoja odnosa ljudi (družbe) do žive narave. Naj nam bodo osnova za premislek nekateri drastični primeri. V srednjem veku je kuga morila ljudi; ti so bili nemočni v boju z njo, ker so bila mesta brez kanalizacije legla kužnih bolezni, obenem pa niso imeli ne znanja ne zaščitnih sredstev za učinkovito preventivo. Zdaj so razmere bistveno drugačne: so cepiva in imamo dobro zdravstveno preventivo, zagotovljeno je čiščenje naselij, delu-

jejo kanalizacijski sistemi, stanovanja so bolj urejena in opremljena, splošna in tehniška kultura sta kar visoki. Toda še nekaj dejstev je treba pridati. Namesto kuge in drugih nalezljivih bolezni, ki jih je zdravstvo že premagalo, nas pestijo druge bolezni civilizacije — rak, boleznijo srca in ožilja, boleznijo dihal, nesreče na cestah, množične poškodbe pri delu ipd. V Sloveniji kljub vsem dosežkom in temu, da dajemo pol odstotka družbenega proizvoda za vodno gospodarstvo, dobra polovica prebivalstva ni oskrbljena z zdravno pitno vodo (vsaj neklorirano). Prav tako več kakor polovica domov ni priključenih na javno kanalizacijo in odvoz smeti. Varčevati moramo z energijo, ker jo polovico uvažamo, nimamo dovolj hrane in

Dr. Luka Pintar: Biološke oblike, fotografija. Avtor je prejel več zlatih, srebrnih in bronastih medalj na razstavah naravoslovne in planinske fotografije

surovin. Niti pet odstotkov naših vodnih tokov ni čistih; kraški izviri dobivajo iz ponikalnic vse odpadke od organskih do plastične. Kloriranje vode ni zadovoljiva rešitev, ker je klor strup za človeka. Odlagališča odpadkov so sicer zunaj mest, vendar s svojo neurejenostjo kažejo, da ne ravnamo niti po sanitarnih predpisih niti gospodarno glede na zavržene sekundarne surovine in energetske vire.

Naša narava se spreminja. Gozdove redčimo, polja krčimo, širijo se zazidane in nerodovitne površine. Vse več moramo vlagati za obvladovanje in blažitev pojavov naravne stihije in človekove degradacije okolja. Zgradili bomo še veliko umetnih jezer in irigacijskih sistemov zaradi uravnavanja režima vodnih tokov in hudournikov. Nove prometnice bodo prepredle deželo. Še bi gradili visoke dimnike namesto obratov za pridobivanje žvepla ali žveplovih spojin. V bogati deželi mora imeti vsaka vas svojo tovarno. Tovarne pa so objekti, skozi katere tečejo reke surovin, vode energije, embalaže in izdelkov in tokovi zraka, večsah ožveplanega in polnega saj. Skozi tovarne tečejo tudi reke življenja ljudi, ki delajo v njej ali prihajajo z zahtevami do njihovih vrat. Veliko je tega, kar bomo morali še preurediti in zavarovati.

Iz naših in tujih izkušenj izhaja nekaj pravil in nalog za reševanje problemov človekovega okolja. Negativni pojavi, ki so se nakopičili v nekaj desetletjih pospešenega gospodarskega razvoja in degradirajo naše okolje ali otežujejo razvoj, so se nakopičili kot težko breme. Odpraviti jih je mogoče le postopoma tako, da bomo vse nove objekte gradili

dosledno po načelih, naj ne bi odpirali novih žarišč onesnaževanja okolja, stara pa bi odpravljali z modernizacijo tehnologije. Naložbe naj bodo premišljene tako, da bo sodobna neonesnažujoča tehnologija uspešna. V energetiki je treba izrabiti vse možnosti na vodnih tokovih in mestom v kotlinah zagotoviti dovolj energije za čiste sisteme ogrevanja. Pri oskrbi s surovinami moramo izrabiti vse domače sekundarne vire, med katerimi je pet milijonov ton odpadkov. Hrano je treba pridelovati na naših tleh in se varovati škodljivih posledic kemizacije. Pri urejanju okolja naj zavzeto sodelujejo raziskovalne organizacije, o načrtovanih projektih in njihovih izpeljavah, ki zadevajo širše interese, pa se je treba do-

govarjati pravočasno. Vse to zahteva uvedbo učinkovitega prostorskega načrtovanja in korenitejšo spremembo v javnih službah, ki bi morale prispevati vse strokovne osnove za uresničevanje takšne politike. Naš upravni aparat je zastarel in okorel; nekatere njegove funkcije bo treba prenesti na raziskovalne organizacije ob učinkovitejšem družbenem nadzorstvu.

Drugi splot nalog temelji na vlogi zavestnih družbenih sil in sistemu usposabljanja delovnih ljudi in občanov. Nakazali smo, da je naša tehnična kultura še dokaj enostranska, da se šele gradi. Tudi v izobraževalnem sistemu, ki ga skušamo bolj povežati z združenim delom in življenjem, se vztrajno ohranjajo tradicionalne osnove in na desetine različnih predmetov še ne preučujemo nova dognanja znanosti in nove vede, kakor sta biokemija in ekologija. Razvoj vsega tega terja veliko ustvarjalnega dela in iskanja.

Ekologija ni le veda in področje raziskovanja živega sveta, temveč je specifična družbena dejavnost, ki nam omogoča, da ob poglobljeni delitvi dela vsi čutimo odgovornost za naravno in človekovo okolje. V času in dogajanju, ko prenašamo del izobraževanja iz šolskih klopi med stroje in tehnološke sisteme, ko se zliva izobraževanje mladih in delovnih rodov, smo še posebno odgovorni, da ne bodo nastale vrzeli v splošni kulturi, katerega sestavni del sta tudi tehnična kultura in odnos do človekovega okolja.

DR. AVGUŠTIN LAH
(Iz referata na strokovnem posvetovanju Ekologija in kultura, ki je bilo v Mariboru 21. in 22. novembra 1980).

Nekateri problemi ekološke vzgoje

Vloga vzgoje in izobraževanja na področju ekologije, se pravi varovanja življenjskega okolja, virov in vrednot, je bila na prvem posvetovanju »Ekologija in kultura« v Mariboru močno poudarjena. Referati in razprave s tega področja so bili številni in raznovrstni in so zajemali ves vzgojno-izobraževalni sistem od predšolske vzgoje prek osnovne šole in usmerjenega izobraževanja do visokega šolstva. K celostno pojmovanemu procesu vzgoje in izobraževanja kot odgovornosti in prizadevanju vse družbe, njenih subjektov in ustanov, ne samo šole v tradicionalnem smislu, pa moramo šteti tudi zunanješolske interesne dejavnosti. Zato so bili na posvetu dobro sprejeti tudi referati npr. o Jugoslovanskih pionirskih igrah, o ekološkem delovanju tabornikov, o umetniških aktivnostih mladine itd.

Vzgojno-izobraževalno je bil poantiran pravzaprav ves posvet, saj je v smislu teme »Ekologija in kultura« poudarjeno ukvarjal s problemom ekološke zavesti pri vseh ljudeh, ne samo pri mladini, zato so imele razprave tudi mnoge implicitne andragoške prvine. S količinsko navzočnostjo vzgojno-izobraževalne problematike na posvetovanju bi bili torej lahko zadovoljni. Če pa se poglobimo v vsebino sporočil, ki jih je prvi mariborski ekološki posvet ponudil vzgojno-izobraževalni dejavnosti, se porodi vrsta pomislekov. Gotovo je na takem posvetu dragoceno zvedeti, kako se že v predšolski vzgoji trudijo, da bi v otroku razvijali čut za njegovo družbeno, bivalno in naravno okolje. Novi prijemi in spoznanja na tem področju so dobrodošla praksi. Prav tako je tik pred začetkom usmerjenega izobraževanja aktualno razmišljanje o ekoloških prvinah v učnih načrtih za likovno vzgojo v osnovnih in za umetniško vzgojo v usmerjenih šolah. Povezovanju vzgoje in izobraževanja v družbenem okolju (krajevna skupnost, občina, soseska) je prav tako v prid poročanje o tem, kako interesne in društvene dejavnosti v prostem času uveljavljajo pri svojem delu tudi ekološko dejavnost in vzgojo. Še posebej zanimajo te informacije celodnevno šolo. Toda kljub mnogim zanimivim in aktualnim izkušnjam posamičnih vzgojno-izobraževalnih dejavnikov in ustanov na področju ekološke vzgoje in ekološke kulture na posvetu tokrat nismo dočakali temeljnega marksističnega teoretičnega razmisleka o smislu in poglavitnih izhodiščih naše ekološke vzgoje in o prisotnosti te vzgoje v naših celotnih vzgojno-izobraževalnih prizadevanjih. Le tak način dela bi lahko dal miselno podlago za tačas tako potrebno prenovno celotne vzgoje in izobraževanja in v njenem okviru tudi ekološke vzgoje. Če bi v tem zapisu kar najbolj strnjeno povzeli tisto, kar smo pogrešali na posvetu pri obravnavanju ekologije z vzgojno-izobraževalnega vidika, bi morali najprej ugotoviti, da pojmov »ekološka vzgoja«, »ekološka zavest« in »ekološka kultura« ni mogoče idejno osmisliti za potrebe vzgoje in izobraževanja, dokler družbenoteoretično ne premislimo stvarnega ozadja celotne ekološke problematike. Šele ko si to razložimo, se je mogoče lotiti dela naprej in zasnovati ali opredeliti najprimernejše vsebine, oblike metode in nosilce ekološke vzgoje, bodisi na novo ali pa kot prenovitev in izpolnitev sedanje prakse. V temelju globalnega ekološkega problema

je proces menjave med človekom in naravo. Ta proces pa obenem ključno opredeljuje način produkcije in reprodukcije življenja, se pravi oblike družbenega bivanja, družbene organizacije, družbenoekonomskih odnosov, ali tipe družbenih sistemov. Iz praktičnega procesa proizvodnje ali menjave med naravo in človekom (družbo) pa vznikajo tudi oblike družbene zavesti, vključno z ekološko zavestjo in ekološko kulturo. Ko smo si, izhajajoč iz marksizma, o tem na jasnem, se nam tudi zanimanje za ekološko problematiko razkrije kot bistveno vprašanje družbene prakse in teorije, ne le kot področje prizadevanj in zanimanja ločenih organizacij, strok, dejavnosti, ustanov (npr. ekoloških društev, varstvenikov narave, zdravja, voda, zraka, energetskih, prehrabnih in drugih virov, znanstvenih panog od biologije, kemije itd. do zemljepisa, pa društev, kot so lovci, taborniki itd.).

Vsi ti dejavniki in dejavnosti na področju ekologije so oblike in področje ekološke vzgoje, ki imajo tudi sebi lastne vsebine in metode, zato jih mora ekološka vzgoja upoštevati, vključiti in povežovati, kajti tako kot vsako vzgojno prizadevanje bo tudi ekološka vzgoja uspešna le, če bo kar najbolj podružljena. Vendar pa nas glede na to, da je smotrna, načrtna in osmišljena ekološka vzgoja za nas še sorazmerno mlada in nova vzgojna dejavnost, najprej zanimajo temeljni vzgojni cilji in to, kako bodo vključevali tudi v nepogrešljive smotre ekološke vzgoje.

V smislu prej opredeljenega ozadja ekološke problematike je ekološka vzgoja v najširšem pomenu družbena vzgoja ali spoznavanje zakonitosti, procesov in pojavov družbene biti. To pa ne pomeni, da bodo ekološko-vzgojne smotre uresničevale samo družbene vede in družbeni predmeti. Družbena misel in analiza je najprikladnejši instrument za spoznanje ekoloških problemov, je teoretična sinteza, ki bo podlaga in možnost za zasnovo in opredelitev, ekološko-vzgojnih smotrov, vsebin, metod, nosilcev in subjektov ekološke vzgoje. Družbena vsebina ekološke problematike pa nam tudi narekuje, vključiti ekološke vzgojne smotre v celoten vzgojni smoter. To pomeni, da ne bomo postavljali od tega smotra ločenih »ekoloških smotrov«. Prav tako ekološka vzgoja seveda ne potrebuje lastnih učnih načrtov, predmetov in posebnih učno-vzgojnih metod, ampak mora ekološka problematika prepoznati vse predmete, naravoslovne enako kot družbene in estetske, telesnokulturne in celo interesne dejavnosti. Se pravi, da ekološka vzgoja omogoča in obenem terja tisto, kar si želimo v celotni prenovi vzgoje in izobraževanja: družbenoteoretično spoznavanje družbene biti kot teoretične podlage vseh predmetov in oblik vzgoje in izobraževanja. Šele ko uresničimo to temeljno vsebinsko preobrazbo vzgoje in izobraževanja, je mogoče narediti korak naprej k posamičnim rešitvam, s čimer mislimo npr. to, da premislimo, kaj v ekološki vzgoji lahko opravi ta ali oni predmet, stroka, področje, ustanova, organizacija, vzgojni dejavnik. Družbenoteoretično utemeljitev ekološke vzgoje torej nobenemu dejavniku ne odvzema njegovih vzgojnih nalog, obenem pa nas varuje delnosti in razkasanosti. **FRANCE FORSTNERIČ**

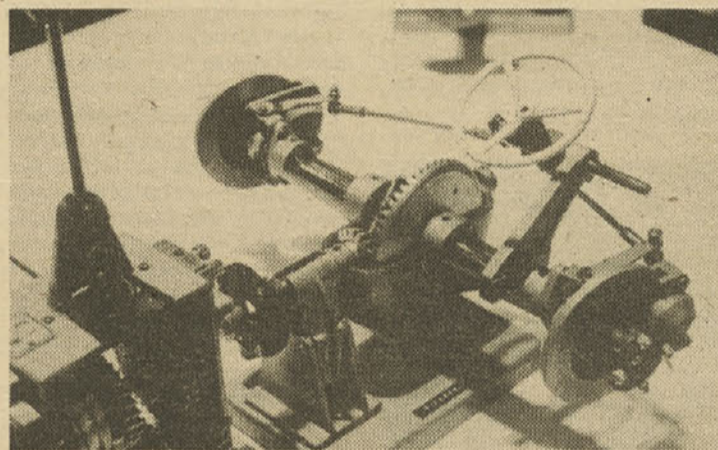
vzgoja prosti čas

Pod tem naslovom je potekal pogovor za okroglo mizo na nedav- nem posvetu Politehnične vzgoje in izobraževanje za ustvarjalno delo in samoupravljanje, ki so ga pripravili Pedagoški inštitut pri Univerzi Edvarda Kardelja, Filozofska fakulteta — PZE za pedagogiko in Zavod SRS za šolstvo v sodelovanju z marksističnim centrom CK ZK Slovenije.

Posvet naj bi razjasnil številna vprašanja o vlogi in vsebini poli- tehnične vzgoje in izobraževanja v našem šolskem sistemu, zlasti v usmerjenem izobraževanju. V preobrazbi sistema vzgoje in izo- braževanja pa je oblikovanje dobro pretehtanih izhodišč za vsebino programov politehnične in proizvodne vzgoje ter načrto- vanje poti za njeno uresničevanje še posebno aktualno zato, ker ima to vzgojno-izobraže- valno področje manj tradicije in je tudi manj raziskano. Posvet je opozoril na več vidikov te vzgoj- no-izobraževalne problematike, pa tudi na različna stališča do poli- tehnične in proizvodne vzgoje. V poročilih in razpravah je bila ta problematika dokaj celostno predstavljena, opredeljeni pa so bili tudi dejavniki politehnične vzgoje in tehnične kulture. K tem sodijo tudi prostočasne tehnično vzgojne in izobraževalne dejav- nosti.

Kako pomembno je interesno vključevanje učencev v prosto- časne dejavnosti tehnične kul- ture za zbujanje in oblikovanje aktivnega in ustvarjalnega odno- sa do dela in tehnike, je bilo poudarjeno v uvodnem referatu Staneta Kranjca in tudi v drugih referatih in razpravah na posve- tu, podrobneje pa so o tem spre- govorili za okroglo mizo. Skupna ugotovitev, zlasti udeležencev posveta, ki so sodelovali v pogov- oru za okroglo mizo, je bila, da so prostočasne tehnično vzgojne dejavnosti v primerjavi z drugimi

vzgojnimi področji v Sloveniji premalo razvite. Razširjenost tehnično vzgojnih dejavnosti je v tej primerjavi v razmerju 1:6. Razpravljali so opozorili, kako pomembno je sodelovanje učen- cev v prostočasnih dejavnostih tehnične kulture, saj se ob tem razvija dejaven odnos do dela in nalog. Ob dobro načrtovanem delu postane ta učenčeva trajna osebna lastnost, ki se kaže v vsem njegovem kasnejšem delu in živ- ljenju. Dejaven odnos do dela pa

Anatomija avtomobila — sodobno motoroznanstvo (Foto: M. Novšak)

je hkrati tudi temeljni pogoj za razvijanje ustvarjalnosti, razi- skovalne vne in interesov za tehniške in proizvodne poklice. Podatki pričajo, da se tam, kjer so prostočasne dejavnosti teh- nične kulture bolj razvite, ve- liko več mladih usmeri v naravo-

slovje in tehniko ter v proi- zvodne poklice. Izkušnje tudi kažejo, da so prostočasne dejav- nosti tehnične kulture povsod, kjer so dobro organizirane, med najbolj priljubljenimi za vse, ki so se zanje odločili.

VRZELI IN ZASTOJ

Zakaj se prostočasne tehnično vzgojne dejavnosti ponekod niso dovolj razširile in razvile? Raz- pravljali so navajali tele vzroke: — neustrezno okolje in po- manjkanje tradicije za tovrstne dejavnosti v širšem pomenu — pomanjkanje ustreznih programskih usmerjenosti — pomanjkanje kadrov za organiziranje in uresničevanje prostočasnih tehnično vzgojnih programov

— neurejene materialne možnosti — pomanjkanje spodbude in nenehnega prizadevanja za raz- vijanje dejavnosti tehnične kul- ture in drugo.

Vzrok za to, da se učenci pre- malo usmerjajo v interesne teh- nične dejavnosti je tudi slaba or- ganiziranost na nižji stopnji osnovne šole. Interesni tehnični krožki ali druge oblike tovrstne dejavnosti so zelo redke. Tudi uresničevanje osnov tehnične vzgoje pri spoznavanju narave in družbe in spoznavanju narave v nižjih razredih osnovne šole je odvisno od znanja, usmerjenosti in usposobljenosti učiteljev te stopnje za smotno programira- nje in povezovanje učne snovi. Otroci spoznajo osnove tehnike že v vzgojno-varstvenih organi- zacijah, ta vzgoja pa se na nižji stopnji osnovne šole ponavadi ne nadaljuje. Tehnična vzgoja tako v šolskem programu in še bolj v programih dejavnosti prostega časa nima potrebne programske vertikalne in ni neprekinjeno po- vezana, ker se za učenca prekine tedaj, ko le ta pride v osnovno šolo; to vzgojo ima spet na predmetni stopnji, za večino učencev pa se prekine tedaj, ko končajo osnovno šolo. Nekateri učenci pa sodelujejo v tehničnih krožkih klubov mladih tehnikov tudi tedaj, ko končajo osnovno šolo, največkrat zato, ker v novem okolju nimajo možnosti, da bi se še ukvarjali s tehničnimi dejavnostmi. Nekateri se ka- sneje vračajo v svoje klube mladih tehnikov kot instruktorji.

ZAMUJENE PRILOŽNOSTI

Prostočasne dejavnosti učen- cev je treba načrtovati po njih- ovih interesih. Ugotoviti je treba, kaj učence zanima, toda ne samo tako, da jim ponudimo program, temveč tudi s tem, da načrtno spremljamo, kako sodelujejo in se uveljavljajo pri svojem delu. Sicer je interesna slika lahko le navidezna. Zanimanje ne nastane, če ni spodbude v šoli ali v njenem okolju. Številni zgledi pa tudi dokazujejo, da najbolj zbuja zanimanje in veselje za delo dobro razvita dejavnost sama. Če hočemo, da se bodo teh- nično vzgojne dejavnosti razvijale, moramo torej bolj načrtno spremljati dosežke sproti ugo- tavljati in odpravljati probleme

na tem področju. Zgolj stati- stično zbiranje podatkov o šte- vilu krožkov in klubov mladih tehnikov ter številu učencev, ki v njih sodelujejo, daje le pregled o razširjenosti, ne zveemo pa, ali programi ustrezajo in kako učinkujejo te dejavnosti vzgojno- izobraževalno in usmerjevalno. Malokje načrtno spremljajo, kako sodelujejo učenci v intere- snih tehničnih dejavnostih in kakšne uspehe imajo. Tako za- mujajo priložnost, da bi ugotovi- li, kaj učence v resnici zanima in za kaj so sposobni. Kako zelo pa je to za svetovanje pri poklicnem usmerjanju učencev pomembno, ni treba poudarjati.

Za uresničevanje programske vsebine in dobro organiziranost prostočasnih dejavnosti tehnične kulture pa je izredno pomembna vloga mentorjev, ki jih ni nikoli dovolj. Očitno je, da samo učite- lji, brez zunanjih sodelavcev, ne morejo opraviti vsega, kar je po- trebno za razvoj in napredek prostočasnih dejavnosti. V to delo je treba vztrajno vključevati zunanje sodelavce iz šolskega okolja — starše, delavce iz OZD ter člane društev in klubov teh- nične kulture. Praksa je tudi po- kazala, da so klubi mladih tehni- kov najboljše programsko in or- ganizacijsko razviti in živo pove- zani z okoljem, tam, kjer zna učitel- jev tehnične vzgoje organizirati čim širše sodelovanje z okoljem in je dober mentor tudi zunanjim sodelavcem. Kot mentor pa lahko veliko naredi tudi za ure- sničevanje osnov tehnične vzgoje na razredni stopnji. S tem ni rečeno, da učitelj tehnične vzgoje ne bi mogel voditi tehnič- nega krožka, prav gotovo pa ne more voditi veliko različnih teh- ničnih dejavnosti.

V sklepnem delu posveta so sprejeli med drugim tudi tale vo- dila za nadaljnji razvoj prostočas- nih dejavnosti:

Pri razvijanju prostočasne de- javnosti tehnične kulture je treba upoštevati tele temeljne zahteve: — **Programne moramo obli- kovati glede na ugotovljene interese in potrebe mladine in pionirjev**, ob njihovem sodelovanju pri načrtovanju, pa tudi glede na **interese in potrebe šole**. Pri tem je treba uresničevati načelo, po katerem so prostočasne dejavnosti **del učno-vzgojnega procesa** in upoštevati potrebo po aktualno- sti, večstranosti, sproščenosti in gibkosti programov.

— **Zagotoviti je treba stro- kovno vodstvo** — z ustrežno usposobljenimi in usmerjenimi instruktorji in mentorji in skrbijo za stalno dopolnjevanje sestava inštruktorjev in mentorjev (učitel- jev tehnične pouka in drugi učitelji, zunanji sodelavci iz vrst staršev šolskega okolja, stro- kovni delavci iz OZD, instruktorji iz društev in klubov teh- nične kulture idr.) ter spripravo in uresničevanjem programov za dopolnilno pedagoško in andra- goško usposabljanje teh kadrov.

— **Zagotoviti moramo mate- rialne možnosti za delo** — pro- store, opremo, delovna sredstva, gradiva za uporabo, učne pripo- močke, tehnično literaturo idr. — **Spodbujamo nadaljnjo dejavnost s priznanji** za delovne uspehe in z ustvarjanjem možno- sti za uveljavljanje doseženega znanja in sposobnosti: z organi- zacijo nastopov, srečanj, tekmo- vanj, razstav in drugih oblik na- grajevanja učencev, učiteljev in mentorjev.

Izkušnje so pokazale, da so prostočasne tehnično vzgojne dejavnosti najbolj razvite pri šolah, ki imajo dobro organiziran tehnični pouk. Tam imajo te de- javnosti tudi izredno pozitiven »povratni učinek« (večje zani- manje za tehniko, aktiven odnos do dela, ustvarjalnejše sodelo- vanje učencev, trdnjša opora za ugotavljanje dispozicij in nag- njenj za kasnejše poklicno usmerjanje itd.).

Za razvijanje in širjenje pro-

stočasnih tehnično vzgojnih de- javnosti, zlasti med mladino, je zelo pomembno delovanje ob- činskih Zveze organizacij za teh- nično kulturo ter druge zunanje pobude, še posebno sodelovanje in povezovanje s krajevnimi skupnostmi in organizacijami združenega dela. Zrcalo takih dosežkov so akcije za ustanav- ljanje klubov mladih tehnikov ter vsako leto številnejša šolska, medšolska, občinska, območna, republiška in zvezna srečanja mladih tehnikov.

Posodabljanje je treba pro- grame prostočasne tehnično vzgojne dejavnosti ter jih dopol- njevati s sodobnimi temami znanstveno tehničnega razvoja in napredka ter aktualnimi temi- mami našega družbenoekonom- skega razvoja (energetika, teh- nološki razvoj, komunikacije in informatika, računalništvo, eko- logija, SLO idr.).

V sistem vzgajanja in izobra- ževanja kadrov za tehnično in proizvodno vzgojo je nujno uvr-

stiti tudi študijski program v- bine in organizacije prostočas- nih interesnih dejavnosti.

Za uresničevanje vzgoj- no-izobraževalnega programa teh- nične vzgoje pri razredni pouku je treba dodatno uspos- ljati učitelje razredne stop- nje za interesne tehnične de- javnosti učencev in poskrbeti za ustrezno opremljenost s prosto- delovnimi pripomočki in grad- nivo.

Da bi ugotovili do katere stu- nje je razvita tehnično kultura dejavnost v Sloveniji, je tre- pripraviti raziskovalni projek- ta razpisati.

V tem sestavku smo povz- ugotovitve, izkušnje in napo- ki zadevajo najbolj pereča vpra- šanja prostočasnih tehnično vzgojnih dejavnosti, razprav- je opozorila tudi na druge. Te sodijo metodologija dela v interesnih dejavnostih, obli- kovanje dela, organizacija oskrbovanj gradivom, učna sredstva, pe- riódna tehnična literatura itd. **L. PRVINŠEK**

Domiselna akcija — pomoč šoli

Republiški sekretariat za pro- sveto in kulturo je leta 1970 pri- poročil vsem osnovnim in sred- njim šolam, naj pospešujejo ustanavljanje in razvoj planin- skih skupin in jih vključujejo v svoj program kot eno sodobnih dopolnil vzgoje in izobraževanja. Planinska vzgoja je tudi pomem- ben člen vzgoje za prosti čas. Hoja je ena od telesnih vaj, ki smo jo opredelili kot telesnokul- turni minimum. V interesu splošnega ljudskega odpora je, da se čim več občanov redno ukvar- ja z izletništvom in planin- stvom. Z načrtnim usmerjanjem v izletniško in planinsko dejav- nost naj bi šola vzgojila rod ljubi- teljev narave, ki bo svoj prosti čas bogatil tudi s hojo v gore.

Za načrtno usmerjanje učen- cev osnovne šole v planinstvo nam Mladinska komisija Planin- ske zveze Slovenije ponuja (od leta 1970 dalje) domiselno ak- cijo z imenom »pionir-planinec«. Učenci osnovne šole se lahko potegujejo za bronasti, srebrni in zlati znak »pionir-pla- niniec«. Učenci lahko prično so- delovati, ko si pri planinskem društvu ali Planinski zvezi Slove- nije nabavijo poseben dnevnik, v katerega si vpisujejo vsak oprav- ljeni izlet in vtisnejo žig vrha ali planinske kočice.

Za **bronasti znak** mora učenec opraviti najmanj šest izletov. Vsaj trije različni izleti morajo biti v višino nad 1.000 metrov. Za območja, ki so oddaljena od višjih gora (Prekmurje), so za- hteve nekoliko blažje.

mogoče dva nadomestiti s štirimi enodnevnimi.

PIONIR — PLANINEC

Zlati znak učenec osvoji, če opravi skupno 20 izletov. Šest različnih izletov mora biti v višini nad 1.500 metrov, šest pa dvo- ali večdnevnih.

Praviloma naj bi se za bronasti znak potegovali učenci od 1. do 4. razreda, za srebrni znak učenci 5. in 6. razreda, za zlatega pa v 7. in 8. razredu. Takšna razporedi- tev pa ni obvezna. Če v akcijo še nismo vključili učencev nižje stopnje, lahko vse naloge opravi- vijo v višjih razredih.

Doslej je Planinska zveza Slo- venije izdala 17.000 dnevnikov za akcijo »pionir-planinec«. Na marsikateri šoli je s to akcijo za- živela planinska dejavnost.

Mladinska komisija Planinske zveze Slovenije pa se ni zadovo- ljila samo z izdajo dnevnika za to akcijo. Mladinski odseki pri pla- ninskih društvih pomagajo tudi pri praktičnem uresničevanju te dragocene zamisli. Če na šoli ne zmoremo vsega sami, se pove- žimo z mladinskim odsekom najbližjega planinskega društva. Če je odsek dejaven, nam bodo njegovi člani z veseljem pomaga- li.

Tekmovanje za znak »pionir- planinec« je učenecem učinkovito motivacijsko sredstvo, šoli pa dragocen pripomoček pri načrtnem delu s planinsko skupino. **SILVO KRISTAN**

Šolski komplet pnevmatičnega krmiljenja je primeren za vse šole, ki ukvarjajo s strojništvom (Foto: M. Novšak)

Tudi črke zastarijo

Ker že nekaj let poučujem v prvem razredu, bi rada spregovori- la o nekaterih zadevah, na ka- tere sem naletela pri svojem delu. **SLIKOVNA STAVNICA** je imeniten učni pripomoček za prve mesece pouka slovenskega jezika. Že vsa leta jo s pridom uporabljam. Ker pa imamo vsako leto pri nekaterih sličicah težave, predlagam avtorici Danici Golli, naj nekaj sličic posodobi. Npr. sličico pri črki A. ta ata že dolgo več ne predstavlja podobe modernega očeta, niti v mestu niti na podeželju. (Starega očeta pa tudi ne.) Lahko bi ga nadomestila vsem otrokom dobro znana reč: avo. Nadalje venec fig. Kje ga še dobiš? Še fige v vrečkah otroci komajda poznajo. In to je črka, ki si jo otrok težje zapomni, ker je tudi manjkart uporabljena. Tudi pri pipi se vsako leto zatake, ker otroci pip ne poznajo ali pa ji pravi- vijo »fajfa«. Istim na mestne otroke, podeželski otroci jo ver- jetno še poznajo. Nadalje pri sličici črke N — nit. To ni nit, tem- več sukanec. Nit je le delček su- kanca. Tudi sličico pri črki L bi zamenjala. Učenci v glavnem go- vorijo »avion«, ne letalo. Seveda jih popravljaj in jim vsiljaj pravo besedo, toda tu gre za to, da si za- pomniš črke.

Draga zadeva, na katero bi rada opozorila, pa je delovni zvezek za spoznavanje narave in družbe **MOJA IGRA JE DELO**. Letos je zvezek pošel (vsaj v Ljubljani). Verjetno bo ponatisnjen. Avtorica Vidi Blažko in Miri Cencič, predlagam, naj ga skrčita na pol. Že ob izidu smo na aktivno učite-

lice prvih razredov v Siški pri- lagale, naj bi zvezek skrčili, pi- bilo iz tega nič. Zvezek je pre- sežen, preveč ima besedila, ki ponekod pretežko. Vprašala izvirajo eno iz drugega — na- tero naj otrok odgovori, če bi mostojno delal? Za samostojno delo skoraj ni uporaben — ra- za barvanje sličic. Že v začeti ima preveč besedila, preveč hveva. Res je, da današnji otroci veliko znajo, ko pridejo v šolo vendar ne vsi. Ob treh urah SN ob pogovoru, gledanju kakšnih diafilma, poučnega sprehoda kakšne odpadle ure, ne morejo predelati vse snovi. Res je, bo odgovoril, da ga lahko kombi- ramo in uporabljamo pri slove- skim jeziku, toda tam imamo za začetek toliko drugih učbe- kov, ki jih moramo uporabljati njih uporabljamo za opismenjevanje, da je to skoraj dovolj. Ne- govorno pa je menje nekateri »saj ni rečeno, da morate izpolni- cel zvezek, samo toliko, kolik- zmorete!« Starši so plačali delo zvezek. Ne zdi se mi prav, da bi koncu leta vrnila na pol izrabl- nega. Da bi dajala otrokom ravo ostalih nalog še to delo (čeprav to tudi včasih naloga), ko mar- kateri otrok sedi v šoli od šes- zjutraj pa tja do petnajste popo- dan — pa tudi ni mogoče.

Dobro bi bilo, če bi imel zvezek več barvnih slik. Preden sem to napisala, sem posvetila z mnogimi učitelji, ki poučujejo v prvih razredih. Bile so enakega mnenja, zato s- to tudi napisala. **ŠTEFKA S.**

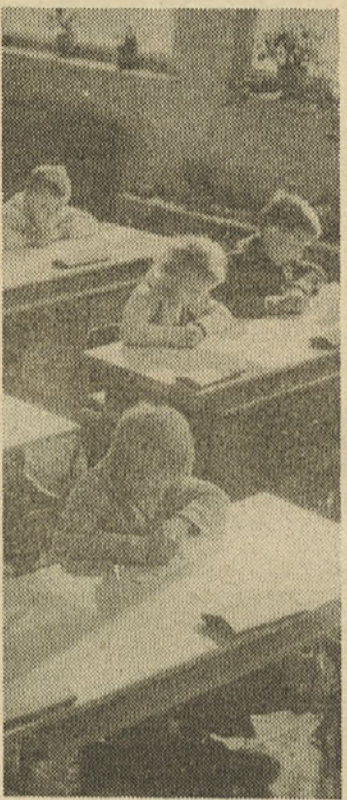

KAJ MORAJO VEDETI UČITELJI

Ne pozabimo na razvojno motene učence!

Pedagoška akademija v Ljubljani je v letošnjih poletnih počitnicah predla obsežen program permanentnega izobraževanja za pedagoške delavce iz prakse. En dan izobraževalnega programa je bil namenjen problematiki vzgojno-izobraževalnega dela z otroki z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, ki obiskujejo osnovno šolo skupaj z normalnimi vrstniki.

V naši republici je sicer dobro organizirano usposabljanje otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, vendar ostane v osnovni šoli vseeno precej motenih otrok; nekateri od teh kot so otroci z govornimi motnjami, nekaj slepih, slabovidnih in naglušnih otrok, ima delno zagotovljeno osnovno specialno pedagoško pomoč, drugi pa laže umsko manj razviti ali pa vedenjsko in osebnostno moteni otroci — pa so prepuščeni zgolj iznajdljivosti pa tudi nemoči učiteljev osnovne šole.

novih vzgojnih problemov. Učence s takimi težavami je mogoče sprostiti z različnimi gibalnimi vajami med poukom in s tem, da navajamo gibalno motene na smotro gibanje (razne gibalne igre, vaje, sprehodi itd.).

Na tečaju smo namenili pozornost tudi govornim motnjam šolskih otrok. Med učenci osnovne šole so najbolj razširjene dislalije (posledice okvarjenih govornih organov), pogosto pa je tudi jecljanje. Ker je govor sredstvo in pogoj uspešnega socialnega prilagajanja in uveljavljanja, so lahko govorne motnje ovira v učenčevem socialnem razvoju.

Pri šolarjih z govornimi motnjami se sočasno pojavljajo tudi številne socialne bojazni, ki zavirajo učenčev uspeh. Učiteljice, udeleženke tečaja, so se seznanile tudi z najbolj pogostimi glasovnimi motnjami, predvsem pa s preprostejšimi načini prepoznavanja govornih motenj, s temeljnimi specialpedagoškimi načini, zvedele pa so tudi, kje lahko iščejo strokovno pomoč logopedov in logopedskih služb.

V letošnjem tečaju se nismo posebej posvetili problematiki slepih in slabovidnih ter telesno invalidnih učencev, ki so vključeni v redni vzgojno-izobraževalni proces.

Učitelji oddelka za specialne pedagoške, ki smo sodelovali v izobraževalnem tečaju, smo veseli iskrenega zanimanja, ki so ga

V zadnjih letih se pojavlja tudi obširna družbena težnja, da bi čim več v razvoju motenih otrok vključili in izobraževali skupaj z normalnimi vrstniki. Ta nadvse pomembna težnja pa se lahko sprejema v nepopravljivo pedagoško modo za motene učence, če ne moremo ustvariti temeljnih možnosti za to, da bi se uresničila. En od teh pogojev je osnovna specialpedagoška usposobljenost učiteljev osnovne šole, ki delajo v svojih razredih tudi v razvoju motene učence.

Enodnevne tečaje — izvedli so učitelji oddelka za specialne pedagoške, ki delujejo pri pedagoški akademiji v Ljubljani. V tečajih je udeležilo okrog 200 učiteljev prvega in drugega razreda iz nekaj svetovalnih delavcev osnovnih šol. Poleg temeljnih strokovnih informacij o motnjah so izmenjali tudi številne konkretne izkušnje in poskušali uskladiti nekatere poglede na problematiko vzgojno-izobraževalnega dela z razvojno motenimi učenci v osnovni šoli.

Učenci s podpovprečnimi umskimi zmogljivostmi (z IQ od 80 do 89 po Wechslerju) obvladujejo učno snov osnovne šole, čeprav spodbudno in sistematično poučevanje. Za njihovo šolsko napredovanje so pomembne dobro razvite delovne in učne navade, sprotne in vztrajno učenje. Če tega ni, je nevarnost, da zaostanejo v razvoju. Pod neugodnimi pritiski šole in staršev lahko razvijajo moteče obrambno vedenje in postanejo tako vzgojni problem.

Učenci, ki spadajo v področje imenovanih mejnih intelektualnih zmogljivosti (z IQ od 70 do 79), zmorejo učno snov osnovne šole le pod izjemno ugodnimi pogoji (izredno spodbudna in sistematična vzgoja v razredni, diferencirano vzgojno-izobraževalno delo, čuteč in odzivno učiteljevo, čustveno ozračje v razredu itd.). Ker imajo take možnosti le malokateri učenci, se vsi učenci vprašanje, kaj se dogaja s tistimi, ki živijo in se razvijajo ob omejenih možnostih ali pa brez njih sploh nimajo. Učiteljice, udeleženke tečaja, so opozorile na dva problema: Prvič: učenci z mejnimi intelektualnimi zmogljivostmi, ki sicer učne snovi ne obvladajo, so pa vsaj vzgojno spodbudni, »napredujejo« v višji razred, in drugič: učencem, ki učne snovi ne obvladajo, in so še vzgojno nevedljivi ali celo problematični, osnovna šola ob omejenih možnostih in zmogljivostih ni kos.

Laže umsko manj razviti učenci (z IQ od 50 do 69) učne snovi osnovne šole ne zmorejo. Struktura njihovih umskih sposobnosti se razlikuje od umsko povprečno razvitih vrstnikov v tem, da dosežejo umsko manj razviti bistveno nižjo raven splošne učenosti, imajo drugačne pomenske sposobnosti, niso sposobni abstrahiranja in sklepanja, slabo ločujejo bistveno od nebistvenega, imajo šibke asociativne sposobnosti itd.). Zato je vključevanje teh otrok v osnovno šolo stvarno le v sploš-

nem vzgojnem pogledu, večino vzgojno-izobraževalnih vsebin pa je treba diferencirati glede na prilagojeni predmetnik in učne načrte, da bi tudi umsko manj razviti učenci kdaj doživeli uspeh, saj je to temeljno gibanje človekovega razvoja in rasti. Oblike diferenciranega vzgojno-izobraževalnega dela v skupnem pedagoškem in socialnem okviru so znane in v razvitejšem svetu, deloma pa tudi že doma, uspešno preizkušene. Žal pa so dražje (manj učencev v razredu, dodatni specializirani učitelji, intenzivnejše metode dela itd.).

Slušna prizadetost, natančneje naglušnost, je lahko velika ovira pri učenčevem šolskem delu, zlasti še, če učitelj tega problema ne pozna. Domnevamo, da je zaradi nekaterih boleznih, raznih poškodb pa tudi zaradi današnjega hrupnega življenja naglušnost bolj razširjena, kot kažejo statistični podatki. Gotovo pa je med šolarji več kot en odstotek laže in srednje naglušnih učencev, pa tega ne vedo niti učenci sami niti njihovi starši in učitelji. Zato smo udeleženke tečaja seznanili z nekaterimi preprostejšimi načini odkrivanja naglušnosti in s temeljnimi napotki, bodisi za neposredno pomoč ali za iskanje bolj strokovne pomoči slušno prizadetim učencem v razredu.

Naše izkušnje v rehabilitaciji slušno prizadetih otrok tudi kažejo, da je mogoče teže naglušne in celo gluhe, vendar intelektualno povprečno sposobne otroke uspešno vključiti v vzgojno-izobraževalni proces osnovne šole. Če učitelji razumejo učne in čustvene težave, ki jih povzročajo učenceva slušna prizadetost, in če znajo prilagoditi vsaj nekatere vzgojno-izobraževalne zahteve posebnostim slušno prizadetega učenca (počasneje dojetje nekaterih abstraktnih pojmov, nezaznavanje slušnih spodbud vzgojno-izobraževalnega procesa itd.).

Nedisciplinirani, vzgojno težko vodljivi, vedenjsko moteni učenci, imajo kar praviloma slabši učni uspeh, motijo vrstnike in učitelje ter ovirajo vzgojno-izobraževalni proces. Vzroki za tako vedenje so pretežno v njihovi vzgoji in v njihovih življenjskih razmerah. Je že res, da gre za nekatere vedenjske, včasih pa tudi osebnostne motnje, vendar ne smemo prezreti, da se pojavljajo te motnje in moteče vedenje pretežno reaktivno ali situacijsko — pri nekaterih učiteljih in predmetih ga je manj, pri drugih več. Nekateri izkušnje kažejo, da se pojavlja moteče vedenje bolj pogosto zaradi odnosov med učiteljem in učenci, kot pa zaradi resnične vedenjske ali osebnostne motenosti. Prav tako vemo, da je tudi teže vedenjsko motene učence mogoče motivirati za sodelovanje, delo, ustvarjanje, če jih znamo razumeti, jih čustveno sprejeti, vzpostaviti z njimi ustrezen odnos itd.

Najbolj pogoste oblike vedenjskih motenj, ki se pojavljajo pri osnovnošolskih in razne socialno nesprejemljive in pomankljivo razvite navade, vzgojna nevedljivost oziroma sindrom šolske nediscipliniranosti, nagnjenosti k laganju, h krajam,

izmikanje obveznostim in beganje, agresivnost itd.

Kineziologija, veda o razvoju gibalnih sposobnosti, si šele utira pota v naše šole. Odkriva nekatere nove vidike ovir v otrokovem telesnem pa tudi duševnem razvoju. Gibalno moten oziroma neroden učenec (težave z ravnotežjem, impulzivne kretnje, povzročanje ropota itd.) vznemirja učitelja in sošolce. Ima pa tudi

manjše ali večje težave pri opravljanju nekaterih vzgojno-izobraževalnih zahtev (določeno raven spretnosti, gibalna koordinacija itd.). Zaradi gibalnih motenj je lahko ovirana tudi učenčeva socialna afirmacija (vsi ga imajo za nerodneža).

Če je učitelj nestrpen do (gibalno) nemirnega učenca, povzroča s tem učenčeve čustvene stiske. Le-te pa so lahko vir

pokazale učiteljice za problematiko in obravnavo učencev z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Predloge udeleženk (nadaljevanje s podobnimi, bolj seminarjskimi oblikami permanentnega izobraževanja, razširitev, več metodičnih napotkov itd.) smo že sporočili dekanatu pedagoške akademije.

IVAN ŠKOFLEK

Šolar in bolezen

Ko razmišljamo o zvezah med telesnim zdravjem in duševnim stanjem, ponavadi najprej pomislimo na psihosomatične motnje, to je na motnje telesnih funkcij ali na bolezenska stanja, katerih vzroki so čustvene narave. Za veliko boleznih, ki so pogoste v otroškem obdobju, kot so astma, ekcem, rana na želodcu, velja, da so psihogenega izvora. Vendar so natančnejše raziskave pokazale, da za nekatere teh boleznih ni zanesljivega dokaza, da bi bile prvoten vzrok motnje v duševnosti. Očitno je le, da otrokovo čustveno doživljanje vpliva na izboljšanje ali poslabšanje bolezenskega stanja. Spoznanja o prihosomatičnih zvezah, torej o vplivu psihičnih dejavnikov na telesno počutje, pa tudi na stanje kakega obolenja, so znana učiteljem in staršem in večina otrok s takimi težavami je deležna razumevanja.

Vse pre malo pa poznamo in upoštevamo nasprotno vplive, to je vpliv boleznih na otrokove učne zmogljivosti, vedenje in čustveno počutje. Najbolj temeljita epidemiološka raziskava o telesnem in psihosocialnem zdravju šolskih otrok je angleška raziskava Rutterja in sodelavcev. Ugotovili so, da ima v skupini šolskih otrok, starih do 10 do 12 let, 5,7 odstotkov otrok kronične ali ponavljajoče se telesne obolenje ali telesne okvare. Najbolj

pogoste diagnoze so bile: bolezn srca, astma, ekcem, epilepsija, cerebralna paraliza, druge bolezn osrednjega živčevja, ortopedske okvare, gluhost ali težja naglušnost, sladkorna bolezen, živčno-mišična obolenja. V skupini telesno prizadetih otrok so raziskovalci ugotavljali število psihosocialnih motenj, to je motenj vedenja, nevrotičnih in čustvenih motenj ter primerjali s številom psihosocialnih motenj v neizbrani populaciji enako starih otrok. Ista epidemiološka študija je pokazala, da je v neizbrani populaciji 10 do 12 let starih šolskih otrok 6,6 % otrok s psihosocialnimi motnjami. V populaciji otrok s kroničnimi obolenji, ponavljajočimi se obolenji ali telesnimi okvarami pa je število znatno višje. Ko so raziskovalci razdelili skupino telesno prizadetih otrok v otroke, katerih bolezen ali okvara ne prizadeva možganov in tiste s prizadetostjo možganov, to so otroci z epilepsijo, cerebralno paralizo ali drugimi motnjami možganskega delovanja, so ugotovili bistvene razlike v pogostosti psihosocialnih motenj med prvo in drugo skupino.

Pogostost psihosocialnih motenj pri otrocih starih od 10 do 12 let, ki obiskujejo osnovno šolo (po Rutter M. in sod.: Ed. Health and behavior. Longman, London 1970).

Neizbrana populacija	Otroci s kroničnimi in ponavljajočimi se obolenji in invalidni otroci — brez prizadetosti možganov	Otroci z boleznimi ali poškodovanimi možgani
6,6 %	10,4 %	23,5 %

Bolezen ali telesna okvara lahko vpliva na psihosocialno stanje ali delovanje po dveh poteh. Lahko neposredno po bioloških poteh prizadeva delovanje osrednjega živčevja. Bolezni, ki prizadevajo celoten organizem, vplivajo lahko tudi na delovanje osrednjega živčevja. Zmanjša se lahko otrokova energija, vzdržljivost, koncentracija, odpornost proti obremenitvam, sposobnost obvladovanja preprek, zrahlja se čustvena ugašenost. Na primer: srčna obolenja in ledvična obolenja lahko povzročajo utrujenost, motnje koncentracije, razdražljivost. Najbolj pa je ogroženo možgansko delovanje in funkcioniranje, na katerega le-to vpliva, če so neposredno z boleznijo in okvaro prizadeti možgani. Zato je tudi toliko več psihosocialnih motenj pri otrocih z obolenji ali prizadetostjo možganov.

Druga pot vplivanja telesnega obolenja ali okvare na otrokovo psihosocialno stanje je psihološke ali socialne narave. Otrok s kroničnim obolenjem ali telesno okvaro se gotovo srečuje z večjimi ovirami v življenju kot njegov telesno povsem zdrav vrstnik. Kronično obolenje ali invalidnost je eden dejavnikov, ki ogroža psihosocialni razvoj. Ali bo otroka prizadel ali ne, je odvisno od otrokove odpornosti, od otrokovih zdravih moči, od prisotnosti zaščitnih dejavnikov, od reakcij različnih, za otroka pomembnih socialnih okolij, skratka od otrokove osebnosti in od otrokovega okolja. Kot je ra-

zvidno iz navedenih epidemioloških podatkov, pa tudi dobro znano iz izkustva, velika večina telesno prizadetih otrok nima psihosocialnih motenj.

Otrokove neugodne psihološke in socialne reakcije na bolezen in invalidnost so različne. Sežejo od občutij nezmožnosti, manjvrednosti, zagrenjenosti, kronične depresivnosti, včasih tudi sovražnega odnosa do sveta, nemotiviranosti za delo, pasivnosti in lagodnosti do teženj po tem, da bi na drugih področjih na družbeno nezaželen način nadomestil tisto, za kar ga telesno stanje prikrajšuje; na primer z negativnim uveljavljanjem in nezdravo ambicioznostjo. Seveda se vse to zrcali tudi na otrokovem šolskem uspehu in njegovih socialnih odnosih. Kaže pa, da so danes takšne neugodne psihološke in socialne posledice boleznih in invalidnosti mnogo redkejšje kot so bile nekoč. Ta sprememba izvira iz napredka tehnike, medicine, pedagogike in drugih strok, ki olajšujejo telesno prizadetemu otroku življenje in delovanje v vsakdanjem okolju in v šolskem sistemu. Močno pa se spreminjajo tudi stališča do kronično bolnih in telesno prizadetih, ki jih okolje vse manj obravnava kot drugače. Seveda poleg naštetih razmeroma redkih neugodnih psiholoških in socialnih reakcij na slabše telesno stanje, obstajajo še mnogo številnejše zdrave obrambe in druge reakcije, ki izboljšujejo življenje bolnega in invalidnega otroka.

ANICA KOS

VEČJE ZAHTEVE — MANJ DENARJA

Po podatkih združenja evropskih učiteljev so na Holanskem zmanjšali osebne dohodke in nagrade učiteljem večernih šol, učiteljem — svetovalcem za poklicno usmerjanje in učiteljem pripravnikom. V Angliji napovedujejo zvišanje normativov za

število učencev na oddelk in zmanjšanje sredstev za strokovno izpopolnjevanje učiteljev. Na Norveškem so zvišali učno obveznost učiteljem prvih štirih razredov osnovne šole. Združenje evropskih učiteljev se zato zavzema za povečano sindikalno dejavnost za zaščito učiteljev.

III. KONGRES JUGOSLOVANSKIH ANDRAGOGOV

Nove razsežnosti izobraževanja

Enotnost brez notranjih pregrad

»Zveza komunistov se zavzema za zagotavljanje enakopravnih pogojev za izobraževanje in vzgojo mladih in odraslih. Zato morajo proizvodne in druge organizacije združenega dela, skupaj z izobraževalnimi organizacijami, postati odgovorne nosilke vzgojno-izobraževalnega procesa v nenehnem izmenjavanju in povezovanju dela in izobraževanja« (Rezolucija XI. kongresa ZKJ)

Od 13. do 15. 11. 1980 je bil na Ohridu III. kongres jugoslovanskih andragogov. Osrednja kongresna tema: Andragoška funkcija organizacije združenega dela ter njen vpliv na storilnost, dohodkovnost in razvoj samoupravljanja. Širši vsebinski okvir kongresnih prispevkov in razprav pa je zajel razvoj andragoške teorije in prakse po drugem kongresu jugoslovanskih andragogov (Budva 1973), dosežke, oceno stanja in načrte za nadaljnji razvoj izobraževanja odraslih v prihodnjem obdobju. Vsa ta razmišljanja in spoznanja so povezana z nadaljnjim razvojem celotne družbe in vsega izobraževalnega sistema, katerega sestavni del je tudi izobraževanje odraslih.

Uvodni referat in koreferate na kongresu dopolnilo še okoli 70 pisnih prispevkov. Med številnimi udeleženci — bilo jih je blizu 400 — so bili zastopani andragoški delavci iz šol vseh stopenj in usmeritev, iz organizacij združenega dela, delavskih univerz, strokovnih služb, organizacij in organov, družbenopolitičnih organizacij in drugih središč izobraževanja odraslih vseh republik in obeh pokrajin.

Kongres je pripravila Zveza andragoških društev Jugoslavije. V zadnjem mandatnem obdobju je bil njen sedež v Makedoniji. Na skupščini, ki je bila med kongresom, pa je vodstvene funkcije za prihodnje dveletno mandatno obdobje prevzela po ustaljenem zaporedju Slovenija. Za predsednico Zveze andragoških društev Jugoslavije je bila izvoljena profesorica andragogike na Filozofski fakulteti v Ljubljani dr. Ana Krajnc.

V uvodnem govoru, ki ga je imel v imenu pokrovitelja kongresa — Zveze sveta sindikatov Jugoslavije — njegov predsednik Miran POTRČ (nekaj njegovih glavnih misli objavljamo v uvodniku), je poudaril povezanost samoupravne preobrazbe vzgoje in izobraževanja z razvojem samoupravnih družbenoekonomskih odnosov in celotne družbe. Načrtovanje kadrov in izobraževanja, preoblikovanje in nadaljnje razvijanje vzgojno-izobraževalnega sistema ter ustvarjanje možnosti za uresničenje sprejetih ciljev — vse to so odsej skupne naloge delavcev v OZD materialne proizvodnje in drugih dejavnosti ter delavcev v vzgojno-izobraževalnih organizacijah.

Zasnova nenehnega izobraževanja ter zamisel, da se mladi dovolj zgodaj vključujejo v delo in kasneje nadaljujejo izobraževanje ob delu in iz dela zahtevata sodoben in enoten sistem vzgoje in izobraževanja. V njem izginejo meje in pregrade med rednim in izrednim izobraževanjem, med izobraževanjem mladine in izobraževanjem odraslih, pa tudi med prosvetnimi in drugimi delavci, ki sodelujejo pri vzgoji in izobraževanju. V novem sistemu je dovolj prostora in nalog tako za šole kot za delavske univerze in druge organizacije izobraževanja odraslih, vse te organizacije pa se morajo hkrati s preobrazbo vzgoje in izobraževanja tudi same preoblikovati.

KRITIČNA OCENA PRETEKLEGA OBDOBJA

Kongres je kritično ocenil razvoj izobraževanja odraslih v času od prejšnjega kongresa, napredek in zastoje, uresničena in

neuresničena pričakovanja, napake in stranpoti a tudi krivice, ki jih je izobraževanje odraslih ponekod doživelo. Za merilo pri tej oceni so bila stališča X. in XI. kongresa ZKJ, v katerih je jasno začrtana napredna zasnova sodobnega vzgojno-izobraževalnega sistema, ki temelji na združenem delu in na zamisli o permanentnosti izobraževanja in vzgoje.

Medtem ko je izobraževanje odraslih v prvih povojnih desetletjih doživelo izreden razmah s pestrostjo novih vsebin, oblik in metod, se je v zadnjih letih ponekod znašlo v razvojni krizi. Zaradi nekaterih okoliščin, ki so vplivale na razvoj izobraževanja odraslih zunaj njega in v njem samem, se ni vedno razvijalo kot nova razsežnost enotnega vzgojno-izobraževalnega sistema, ampak je ostajalo včasih zunaj njega kot ločen del, kot vzporeden šolski sistem. Tu se je včasih izobraževanje tudi komercializiralo, širile so se šolske oblike za pridobitev formalne izobrazbe ne glede na resnične potrebe združenega dela. Neurejeni družbenoekonomski odnosi so ponekod odtujili organizacijam združenega dela celo njihova izobraževalna središča in jih spreminili v šolska središča.

Kljub tem pojavom in pomanjkljivostim pa je izobraževanje odraslih tudi v tem obdobju utiralo pot nenehnemu izobraževanju in izpopolnjevanju, dovolj prožno in s poslušom za potrebe delavcev in drugih delovnih ljudi, še zlasti na področju usposabljanja za delo in nenehnega dopolnilnega izobraževanja za potrebe dela, samoupravljanja in za vsestranski razvoj osebnosti.

»Reformni procesi morajo zajeti celotno usmerjeno izobraževanje, ki se je doslej delilo na dva med seboj ločena sistema strokovnega izobraževanja — na razmeroma samostojen in od dela ločen šolski sistem in sistem strokovnega izobraževanja v OZD, na delavskih in ljudskih univerzah, pri zavodih za zaposlovanje in v drugih organizacijah za izobraževanje odraslih« — je poudaril v uvodnem referatu dosedanj predsednik Zveze andragoških društev Jugoslavije, Jordan RADEVSKI. »Delovni človek mora imeti enakopraven položaj pri šolanju, usposabljanju in izpopolnjevanju. Z reformo moramo odstraniti nevdružni dualizem pri razvijanju in financiranju usmerjenega izobraževanja mladine in odraslih. Šolski sistem s svojo ustaljeno organizacijo in metodami dela ne more zadovoljiti vedno bolj razvitih in mnogovrstnih izobrazbenih potreb zaposlenih za delo, samoupravljanje in osebno življenje. Šole, organizacije za izobraževanje odraslih in druga središča za izobraževanje zaposlenih morajo iskati smelo nova pota, zveste naprednim tradicijam in strateškim ciljem naše preobrazbe vzgoje in izobraževanja.«

ENOSTRANSKA POJMOVANJA REFORME

Pri uresničevanju zamisli o permanentnosti izobraževanja in vzgoje nekateri ne morejo iz miselnih okvirov ustaljenega šolskega sistema. Vse, kar je zunaj njega in zunaj ustaljenih predmetnikov in učnih načrtov osnovne šole, srednjih in visokih šol, jim je nepomembno, pa če-

prav sodobno življenje zahteva nove, mnogo širše okvire vzgojno-izobraževalnega sistema in doživljenjsko izobraževanje. V predlaganem besedilu kongresne resolucije je zapisano, da se je skrb nekaterih reformatorjev osredotočila predvsem v usmerjeno izobraževanje mladine in ni zajela enakopravno tudi izobra-

Na III. kongresu andragogov Jugoslavije

ževanja odraslih. Posledice takih enostranskih pojmovanj in prizadevanj, ki ne upoštevajo dosledno stališč X. in XI. kongresa ZKJ, so očitne. Izobraževanju odraslih in še posebej šolanju ob delu in iz dela vsiljujejo včasih organizacijske in didaktično-metodične vzorce, ki so sicer primerni za mladino, za odrasle pa ne. Zapostavljanje izobraževanja odraslih in potiskanje delavskih in ljudskih univerz ter izobraževalnih centrov v OZD na rob vzgojno-izobraževalnega sistema ne pospešuje stapljanja izobraževanja odraslih v enoten sistem, ampak nasprotno. Zapostavljanje zahtev, ki jih uveljav-

vatrali v ozkih mejah nekdanjega šolskega sistema.

OZD — ŽARIŠČE NENEHNEGA IZOBRAŽEVANJA

Naš sistem vzgoje in izobraževanja, ki temelji na združenem delu ter na povezanosti izobraževanja in dela, uveljavlja organizacijo združenega dela kot pomembno središče izobraževanja in vzgoje. OZD omogoča mladim, da se z delom

usposobijo za prihodnje naloge, že zaposlenim pa zagotavljajo skrup upaj z izobraževalnimi organizacijami potrebne možnosti za nadaljnje izobraževanje in izpopolnjevanje.

Andragoško vlogo in naloge OZD so v kongresnih prispevkih obravnavali številni andragoški strokovnjaki: dr. Gojko BABIČ, mag. Trajče Ilijević, dr. Mato Jergović, dr. Ilija Mrmak, dr. Nikola Pastuović, dr. Ranko Bulatović, mag. Dušan Prokić, mag. Milivoj Rihtarić idr. Izobraževanje v OZD so neposredno ali posredno obravnavali tudi prispevki drugih udeležencev, saj je kongres postavil v

razvijanju celotne programske vsebine usmerjenega izobraževanja, za samostojno ugotavljanje potreb in programiranje nadaljnega usposabljanja in izpopolnjevanja svojih delavcev.

Izobraževanje v OZD zahteva prožno prilagoditev delovnim zahtevam in razmeram ter možnostim zaposlenih. Prepletanje učenja in dela, izobraževanja in ustvarjalnega sodelovanja v delu in samoupravljanju zahteva odmak od ustaljenih didaktičnih oblik in vzorcev, značilnih za šolstvo. Prepletanje izobraževanja in dela zahteva pri uvajanju učencev v delo skrbno izbiro nalog in opravil, ki omogočajo učenje z delom — pri delavcih z večletnimi delovnimi izkušnjami pa skrbno izbiro izobraževalnih vsebin, s katerimi bogatijo in poglobljajo izkušnje, osvežujejo izobrazbo in jo dopolnjujejo z novimi teoretskimi spoznanji.

Če kje, se v OZD, v sami produktivnosti dela in samoupravnem delovanju neposredno izražajo in sproti preverjajo rezultati celotnega izobraževanja za delo, še zlasti pa neposrednega usposabljanja za posamezna dela in naloge. Izobraževanje se v praksi dokazuje kot dejavnik višje produktivnosti dela. Včasih pa tega izpita ne opravi uspešno. Sklicevanje na to, da je kakršnokoli izobraževanje — tudi tisto, ki ne sledi potrebam dela in zahtevam pedagoških in andragoške znanosti — dejavnik višje produktivnosti in hitrejšega razvoja, se v ogledalu prakse včasih pokaže kot prazno upanje.

Nič drugače ni s pričakovanji, da lahko sami programi, brez posodobljenih oblik in metod dela, brez nove tehnologije in bolj zasnovanega učnega procesa uresničijo reformne cilje.

NOVE IZKUŠNJE IN SPOZNAJNE

Čeprav je šlo izobraževanje odraslih v zadnjem času skozi marsikatero preizkušnjo in težave, je obdobje med drugim in tretjim andragoškim kongresom obogatilo andragoško teorijo in prakso z mnogimi vrednimi izsledki in spoznanji. Naj omenimo samo nekatera.

Večletne raziskave o motivaciji odraslih za izobraževanje, ki jih je prikazala dr. Ana KRAJNC, so osvetlile to področje z zanimivimi izsledki. Medtem ko nekateri pripisujejo odraslim, ki se izobražujejo na srednjih, višjih in visokih šolah, predvsem željo po višjem osebnem dohodku in višji formalni izobrazbi, prevladujejo v resnici drugačni motivi: širjenje izobrazbenega obzorja, uresničenje poklicnih želja, usposabljanje za zahtevnejša dela in naloge, razvijanje lastne osebnosti — pri ženskah še posebej želja po večji samostojnosti. Bridko pa je spoznanje, da so pri odločanju delavcev za nadaljnje izobraževanje le-ti največkrat prepusteni sami. Na raziskanem vzorcu se je komaj 8 odstotkov odraslih odločilo za izobraževanje na pobudo delovnega kolektiva. Tudi v prosvetni dejavnosti to ni dosti drugače. Ivanka VRHOVČAK je analizirala študij ob delu na oddelku za pedagogiko Filozofske fakultete v Ljubljani in ugotovila, da je za več kot polovico študentov ob delu študij pedagogike povsem zasebna zadeva, več kot 60 odstotkov teh študentov nima pri študiju opore v svojem kolektivu. Tudi sistem nagrajevanja žal še ni tak, da bi močneje spodbujal nadaljnje izobraževanje in izpopolnjevanje. V času, ko postajata znanje in z novimi spoznanji venomer znova obogatena izobrazba odločilen dejavnik delovne storilnosti, družbenega in posameznikovega vsestranskega razvoja, bo treba najti boljše način za spodbujanje posameznikove

motivacije za izobraževanje njeno usklajevanje z družbenimi interesi in potrebami.

Pri proučevanju družbenopolitičnega izobraževanja odraslih in usposabljanja delavcev za moupavljanje so pomembni sledki o multimedijem izobraževanju, ki jih je predstavila Maja ŠPAN iz Zagreba. Med multimedijeskega izobraževanja ki so ga preizkusili z uspehom razvili na Hrvaškem, se naslanja na televizijske oddaje, poligramirane priročnike in vodilne skupinske razprave v različnih središčih. To množično izobraževalno dejavnost, oprto na televizijo, dopolnjujejo določeni smerni stiki med udeleženci strokovnjaki po radiu in v sebnih časopisnih rubrikah. Ti modeli multimedijeskega izobraževanja odkrivajo nova pota množično vključevanje delavcev in občanov v dopolnilno izobraževanje.

Za usmerjeno izobraževanje je pomemben zgled multimedijalno zasnovanih raziskav načrtovanju kadrov in izobraževanja, ki ga je predstavil kongresu dr. Gojko BABIČ iz Sarajeva. Samoupravno načrtovanje je na tem področju kljub mnogim načelnim razpravam v metodološkem pogledu še preveč mnogimi odprtimi vprašanji. Narava tega načrtovanja zahteva sodelovanje strokovnjakov različnih strok, razvojne povedi pa moramo venot preverjati v stvarnosti, načrte dopolnjevati, saj se družbeno stvarnost nenehno spreminja.

Izobraževanje odraslih vključuje v preobrazbo vzgoje izobraževanja, zlasti še v oblikovanje usmerjenega izobraževanja, katerega bistvena in ena vredna sestavina postaja. Veliko je odraslih brez končane osnovne šole, zato iščejo po različnih in pokrajnih različnih možnostih za povezanost osnovnega izobraževanja usposabljanjem in izobraževanjem za delo ter z usmerjenim izobraževanjem. V usmerjenem izobraževanju je v ospredju vprašanje, kako prilagajati izobrazbeno vsebino, oblike, metode in organizacijo izobraževanja. Prizadevanja naše republike na tem področju je predstavila Milena MALOVIĆ. Tudi izobraževanje na višjih visokih šolah išče na temelju različnih razčlemb dosedanjih kušenj nova pota, kot je v svojem prispevku prikazal dr. Štefan Ivanjko na primeru Mariborske univerze.

Med vprašanji, ki so priložila raziskave in razmišljanje rokega kroga andragoških strokovnjakov, sodi tudi dopolnilno izobraževanje in izpopolnjevanje odraslih, ta nova razsežnost vzgojno-izobraževalnega sistema, s katero skušamo uresničiti v vsem obdobju odraslosti zamisel o permanentnosti izobraževanja. Tudi iz naše republike je bilo o tej temi več prispevkov (Stanka ZUPAN, Miroslav KEJŽAR, Funkcionalno izobraževanje vodilnih in organizacijskih delavcev, Jože VALENTINČIČ, Dopolnilno izobraževanje in izpopolnjevanje delavcev).

Veliko je bilo prispevkov družbenopolitičnem izobraževanju, usposabljanju za ljudsko obrambo in družbeno samostojnost in za druge družbene osebne potrebe odraslih. Med izobraževanja odraslih se čedalje bolj širi. Spričo »eksplozivni« znanja in informacije so dobili človek pred neznanjem, tudi, ko išče možnosti za nadaljnje izobraževanje. Zato bi morali imeti v OZD na voljo ustrezne službe za informiranje in andragoško svetovanje. Prispevek o teh službah je podal Zoran JELENC.

lja napredna andragoška teorija in praksa za vzgojno-izobraževalno delo z odraslimi, zavira razvoj tega izobraževanja. Tisti, ki v imenu systemske enotnosti zanikajo posebnosti izobraževanja odraslih in drugačnost odrasle osebnosti v primerjavi z otrokom ih mladostnikom, delajo medvedvo uslugo novemu vzgojno-izobraževalnemu sistemu, ki mora biti odprt mnogovrstnim človekovim potrebam po izobraževanju, usposabljanju in stalnemu izpopolnjevanju v vseh obdobjih človekovega življenja.

V kongresni resoluciji je zato posebej poudarjeno, naj strokovne službe za razvoj izobraževanja — zavodi za prosvetno-pedagoško službo, gospodarske zbornice, izobraževalne skupnosti in sorodne organizacije, enakopravno obravnavajo izobraževanje odraslih. Temu primerno naj se tudi kadrovske usposobijo in okrepijo z andragoškimi strokovnjaki. Razvijanje in pospeševanje izobraževanja odraslih v šolah, na delavskih in ljudskih univerzah, v izobraževalnih in drugih središčih mora biti sestavni del njihovega delovanja, saj ni dopustno, da bi še naprej

središče obravnave prav andragoško vlogo in naloge organizacij združenega dela.

Med temeljne naloge OZD sodi najprej načrtovanje kadrov in izobraževanja. To načrtovanje je nujna sestavina letnega, srednjeročnega in dolgoročnega samoupravnega načrtovanja v OZD, hkrati pa temelj za načrtovanje celotnega usmerjenega izobraževanja. Načrtovanje proizvodnje in izobraževanja mora upoštevati hkrati ekonomske in vzgojne vidike. Čas je, da ne razmišljamo več samo o prilagajanju človeka delu, ampak tudi dela in tehnologije človekovim potrebam. Opustiti bo treba tehnološke postopke, ki prisiljujejo delavca, da opravlja leta in leta enolična in preprosta opravila, ki ga utesnjujejo in zaustavljajo njegov osebnostni razvoj.

Dolgoročno načrtovanje kadrov in izobraževanja je za mnoge OZD nova in zelo zahtevna naloga, za katero se morajo šele usposobiti. Izkušnje in zgledi, ki so jih prikazali na kongresu nekateri prispevki, so spodbudni.

Organizacija združenega dela se mora usposobiti za programiranje izobraževanja: za tvorno sodelovanje pri oblikovanju in

Nove razsežnosti izobraževanja

Z ANDRAGOŠKO IZOBRAŽBO K VIŠJI STROKOVNI RAVNI

Kongres je še posebno pozornost obravnaval izobraževanje in izpopolnjevanje andragoških delavcev, saj njihova strokovna in andragoška usposobljenost neposredno vpliva na raven izobraževanja odraslih. O teh vprašanjih je pripravil koreferat dr. Dušan SAVIČEVIČ z beograjske filozofske fakultete, več pa je bilo tudi krajših problemskih prispevkov. O slovenskih izkušnjah pri izobraževanju inštruktorjev je govorila Marija VELIKONJA.

Z razvojem andragoške znanosti in dejavnosti je postala andragogika študijska smer že nemara na vseh jugoslovanskih univerzah, povezana s pedagogiko, s katero imata več skupnih temeljnih predmetov. Kot se je pred časom študij pedagogike izoblikoval v samostojno študijsko področje, tako se oblikuje kot samostojna smer tudi študij andragogike, potrebe po visoko strokovnih specialistih za izobraževanje odraslih pa so vedno širše. Naloge, ki jih morajo opravljati diplomirani andragogi v OZD, na delavskih univerzah, v šolah in drugih središčih za izobraževanje odraslih, so zahtevne in mnogovrstne: proučevanje izobrazbenih potreb, načrtovanje in programiranje izobraževanja, usposabljanje in izpopolnjevanje delavcev in občanov, neposredna priprava, organizacija in andragoško vodenje izobraževalnega procesa, spremljanje in vrednotenje njegove uspešnosti, andragoško usposabljanje sodelavcev različnih strok, svetovalno delo z odraslimi in drugo.

Potrebe po diplomiranih andragogih naglo rastejo, saj se ne bomo mogli zadovoljiti v nedogled s priučeni andragoški delavci — vsaj ne na zahtevnejših delih. Sedanje stanje v tem ni nič kaj razveseljivo, še najmanj pa v OZD. Po podatkih iz 85 beograjskih OZD vodijo v njih izobraževanje v več kot 60 odstotkih primerov delavci, ki imajo kvečkemu končano srednjo šolo; med tistimi z višjo in visoko izobrazbo pa izstopajo — pravniki. Nič čudnega torej, če ostaja izobraževalna funkcija v OZD v ozadju, čeprav ima v usmerjenem izobraževanju izredno pomembno vlogo.

Kritično je pomanjkanje andragoškega znanja pri učiteljih

in šolskih vodstvih, ki morajo v usmerjenem izobraževanju nameniti enakovredno skrb tudi izobraževanju ob delu in iz dela, saj je andragoška usposobljenost eden izmed temeljnih pogojev kakovost in uspešnost tega izobraževanja. Pomanjkanje temeljnega andragoškega in didaktično-metodičnega znanja je kritično tudi pri predavateljih, mentorjih in inštruktorjih, ki se vključujejo v čedalje večjem številu v različne oblike usposabljanja, dopolnilnega izobraževanja in izpopolnjevanja odraslih za potrebe dela, samoupravljanja in drugih dejavnosti odraslih. Zato se sklepna resolucija andragoškega kongresa zavzema, naj bi vsi ti andragoški delavci dobili vsaj temeljna andragoška znanja, vsaj nekaj »andragoški minimum«.

PRISPEVEK SLOVENSkih ANDRAGOGOV

Veliko je še drugih vprašanj, ki jih je kongres obravnaval in so vključena v 550 strani obsejajočem kongresnem grdivu. Med avtorji prispevkov, ki jih nismo omenili, je še nekaj slovenskih andragoških delavcev (J. Dominko, J. Košir, J. Muršak, dr. J. Rugelj, dr. B. Rebesko). Slovensko 17-člansko delegacijo so sestavljali v glavnem udeleženci, ki so aktivno sodelovali s prispevki ali pri organizaciji kongresa. Delež, ki so ga prispevali slovenski andragoški delavci III. kongresu jugoslovanskih andragogov dokazuje, da tudi pri nas prizadevno, ustvarjalno in vztrajno razvijamo izobraževalno orodje — to novo in nepogrešljivo sestavino sodobnega vzgojno-izobraževalnega sistema — in da gremo v korak z jugoslovansko andragoško teorijo in prakso, ki pogumno utira nova pota pri povezovanju izobraževanja in dela in pri uresničevanju zamisli o nenehnem izobraževanju.

Tudi 25-letnica ANDRAGOGE, revije, ki jo izdaja Andragoški center v Zagrebu skupaj z Zvezo andragoških društev Jugoslavije, dokazuje ustvarjalnost in žilavost jugoslovanske andragoške misli. Ob njenem jubileju, ki smo ga proslavili v kongresnih dneh, so bila podeljena priznanja mnogim andragoškim piscem iz vseh republik in obeh pokrajin, ki so pomembno prispevali k razvoju andragoške teorije in prakse.

JOŽE VALENTINČIČ

K VIŠJI ENOTNOSTI IZOBRAŽEVANJA IN DELA

Tradicionalna šola je ostala v mnogih svojih značilnostih, kot so avtoritarna organizacija, tosgost, uniformiranost, pasivna vloga učenca, »guljenje« dejstev in podatkov, način preverjanja in ocenjevanja znanja — bolj ali manj nespremenjena, čeprav so spremembe, ki jih je doživelo družbeno in gospodarsko življenje, velikanske. Ločena od življenja in dela je tako šola doživljala kritike in očitke, da zaostaja in ni kos čedalje večjim zahtevam dela. V prizadevanjih, da bi zadovoljila učence in starše pa tudi zahteve dela, ki se ne ujemajo z željami prejšnjih, je šola postala torišče stalnih nasprotij. Namesto da bi jih rešila z boljšo povezavo s svetom dela, je v želji, da bi ohranila svoj nekdanji mir pod okriljem družbene oblasti, okreplila in zaostri selekcijo učencev.

To in vse bolj zapletene zahteve dela in življenja ter tehnološke spremembe so vplivale na širjenje izobraževanja ob delu in šol za izobraževanje odraslih. Medtem ko se redne šole štejejo za »prave« šole, je razširjeno mnenje, da so šole za odrasle znatno slabše kakovosti, nekaj nadomestek rednih šol, ker se

vanje vključujejo predvsem tisti, ki niso končali rednega šolanja. Dejstvo, da te šole obiskujejo delavci po rednem delu v večernih urah, nekateri tudi sami plačajo šolnino, vodi k sklepu, da to izobraževanje zaradi preobremenjenosti udeležencev z delom in učenjem niti ne more biti na isti ravni kot redno izobraževanje. K temu prispeva tudi okoliščina, da te šole v metodah in organizaciji dela pogosto ne dosegajo ravni šol za mladino.

Izobraževanje odraslih se je tudi v drugih oblikah (tečajih, seminarjih, usposabljanje za notranjo kvalifikacijo ipd.) razvijalo ob rednih šolah kot poseben, stranski sistem, ki je bil nekako vmes med sistemom dela in izobraževalnim sistemom.

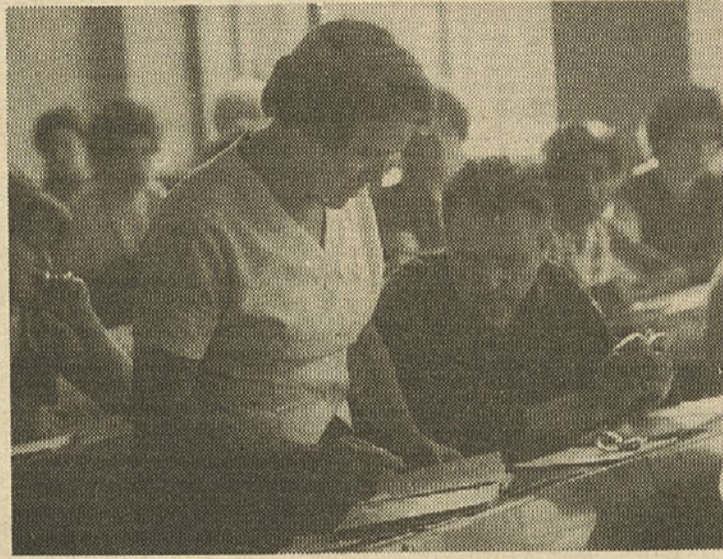
V novem vzgojno-izobraževalnem sistemu moramo premagati to dvojnost in jo nadomestiti s prepletanjem dela in izobraževanja vse življenje. Namesto dveh svetov — sveta dela in sveta učenja — moramo zgraditi enega samega — svet stalnega učenja in dela. Preobrazba zahteva preračunavanje sedanjega rednega izobraževanja, izobraževanja ob delu in povratnega izobraževanja v novo kakovost.

DR. MATO JERGOVIČ, Zagreb

MIMO SPREJETIH STALIŠČ

V reformo smo šli z jasno splošno usmeritvijo. Že na začetku njenega uresničevanja pa so nekateri ugotavljali, da združeno delo ni pripravljeno za vlogo, ki jo je v njej dobilo. Ta ocena je bila samo delno resnična, delno pa so jo vsilili organi, ki so vodili in vodijo reformo v imenu družbe. Reforma je zato prinesla nekatere rešitve, ki niso v skladu s sprejetimi stališči.

Dosedanja reformna prizadevanja so se omejevala na mladino, na izobraževanje mladih na ravni srednjega izobraževanja. Kako z izobraževanjem zaposlenih, na

to bomo mislili kdaj drugič, ko bodo boljši časi.

Kot smo lahko vnaprej predvideli, se mladi zdaj ne odločajo v večjem številu za zaposlitev in vračanje v izobraževanje iz dela. Tudi na fakultete odhajajo neposredno iz srednjega usmerjenega izobraževanja.

Organi, ki vodijo reformo, niso zajeli hkrati tudi izobraževanje ob delu in iz dela, zato niso čutili potrebe, da bi se naslonili na andragoško teorijo in prakso. Reševali so samo problem izobraževanja mladih. Za to so imeli dovolj znanja iz dosedanje pedagoške teorije in prakse, pa so menili, da je že to za reformo dovolj. Če upoštevamo, da ne poznavajo andragoške teorije in prakse, sklep ni mogel biti drugačen. Ker je reforma morala poskrbeti najprej za mladi rod, ki pač ne

more čakati, je izobraževanje odraslih ostalo zunaj reformnih posegov — zunaj zanimanja državnih organov, ki usmerjajo izobraževanje.

DR. ZDRAVKO KOLAR, Beograd

ŠOLA NE ZMORE VSEGA

Ni treba posebej dokazovati, da z ustaljenimi oblikami vzgojno-izobraževalnega dela, s stari šolskim sistemom in tradicionalnimi oblikami pouka ne moremo več zadovoljiti poveča-

nih in raznovrstnih izobrazbenih potreb združenega dela. S svojo trdno organiziranostjo in metodiko se šolski sistem po svoji naravi ne more tako prožno odzivati spremenljivim izobrazbenim potrebam dela, samoupravljanja in osebnega življenja odraslih. Zato moramo iskati nove poti in možnosti za skladnost izobraževanja z družbenimi potrebami in za povečanje njegove učinkovitosti. Uspešnosti izobraževanja tem ne moremo presojati več le z vidika didaktike, ampak tudi z merila, koliko so zaradi izobraževanja delavci uspešnejši pri delu in samoupravljanju, ali delovni ljudje uspešno sodelujejo v kulturnem življenju in so bolj ustvarjalni v svojem prostem času.

JORDAN RADEVSKI, Skopje

Smotrno urediti položaj delavskih univerz

Nedavna razprava na seji sveta za vzgojo in izobraževanje pri predsedstvu republiške konference SZDL je namenila posebno pozornost smotrni ureditvi položaja delavskih univerz in opredelitvi njihovega razvoja v prihodnje. Razpravljalci so posebej poudarili vlogo delavskih univerz v usmerjenem izobraževanju in srednjeročnem načrtovanju.

Če ocenimo razmere z vidika delavskih univerz glede na uresničevanje zakonov s področja vzgoje in izobraževanja in njihovega vključevanja v srednjeročne načrte, lahko brez pretiravanja ugotovimo, da so te razmere dokaj neugodne. Nerazjasnjen položaj delavskih univerz v občinskih izobraževalnih, še posebno pa v posebnih izobraževalnih skupnostih (čeprav je v zakonu o usmerjenem izobraževanju jasno opredeljen), slabša njihov družbenoekonomski položaj — povzroča materialne težave in sposobnejši delavci zaposleni na delavskih univerzah pa zapuščajo te organizacije. Zmanjševanje dejavnosti na področju usmerjenega izobraževanja, neurejeno dogovarjanje o družbenopolitičnem in kultur-

no-estetskem izobraževanju in nekatere dodatne omejitve in predpisi onemogočajo delavskim univerzam, da bi zahtevne družbeno potrebne naloge tudi uspešno uresničevale. To pa pomeni, da morajo vsaj v prihodnje najti ustrezno mesto v načrtih za potrebe izobraževanja tako v občinskih in posebnih izobraževalnih skupnostih, in ne nazadnje tudi v delovnih organizacijah. Dogovarjanje prek svobodne menjave dela naj postane temeljni način dela, velja naj tudi pri načrtovanju izobraževalnih potreb v občini. Delavske univerze pa naj bi tudi same spodbujale v tej smeri in izrabile vse možnosti, ki jih imajo predvsem pri razvijanju družbeno-političnega izobraževanja zaposlenih, pri različnih oblikah funkcionalnega izobraževanja in usposabljanja za delo v delovnih organizacijah, pri tujih jezikih itn. Skratka, pomagajo naj povsod, kjer ne zmorejo vzgojno-izobraževalne organizacije.

To so temeljne misli iz razprave, ki jih je podprl tudi svet za vzgojo in izobraževanje pri predsedstvu RK SZDL.

T. D.

Kulturna vzgoja delavcev in delavske univerze

Bolj ali manj enotna in sistemsko izvedena kulturna vzgoja in izobraževanje delavcev in drugih delovnih ljudi naj postane program-ska sestavina vseh delavskih univerz v Sloveniji. Gre za procese, ki jih ne moremo uresničiti čez noč, vendar naj si sindikati prizadevajo, da postane ta dejavnost vsebina srednjeročnih načrtov organizacij združenega dela, kulturnih in izobraževalnih skupnosti ter delavskih univerz. S tem naj bi delavske univerze postale bolj delavske, pravzaprav sestavina združenega dela. To so bile sklepne misli in predlogi izrečeni v razpravi in sprejeti na »kulturnem plenumu« republiškega sveta ZSS 4. novembra 1980.

Pred več kot dvajsetimi leti so začeli ustanavljati delavske univerze na pobudo sindikatov z namenom, da nadaljujejo in razvijajo tradicije delavskega izobraževanja in ozaveščanja, da delavce in delovne ljudi oborožijo z novimi znanji in stališči in tako olajšajo razvijanje samoupravnih procesov ter sooblikujejo samoupravno politično in splošno kulturo.

Toda v šestdesetih in tudi v sedemdesetih letih je le tretjina delavskih univerz delovala na področju kulturne vzgoje in izobraževanja delavcev. Najpomembnejšo vlogo pri tem so imele delavske univerze v manj razvitih občinah. Pri enajstih delavskih univerzah delujejo zdaj občinske knjižnice, nekaj jih ima redno kinematografsko dejavnost, tri vodijo lokalne radijske postaje, ena umetniško galerijo in ena muzej. Med tistimi delavskimi univerzami, ki so zadržale programsko vsebino prejšnjih ljudskih univerz, je kulturna vzgoja in izobraževanje nestalna, občasna, nesistemsko rešena dejavnost.

Sicer pa zajema dejavnost delavskih univerz na tem področju predavanja in razgovore, srečanja z ustvarjalci, cikluse o umetnosti, kulturni delovnega in bivalnega okolja, obiske gledaliških predstav in koncertov, posvetovanja, seminarje za organizatorje kulturnega življenja, likovne razstave in pomoč pri organiziranju proslav in nastopov.

Med najbolj tvorne sodijo delavske univerze v Šmarjah pri Jelšah, Gornji Radgoni, Lenartu, Radljah ob Dravi, Radovljici, Kranju, Sežani, obalna in dopisna delavska univerza.

Toda s sedanjim stanjem, tudi v tistih okoljih, v katerih so bili doseženi vidni uspehi, ne moremo biti zadovoljni. Kulturnovzgojna in izobraževalna dejavnost usihata zlasti v tem letu. Na to vplivajo poenostavljena ekonomistična pojmovanja stabilizacije, družbenoekonomskih procesov in pogledi, da tovrstna dejavnost ne sodi v programe delavskih univerz.

Čeprav je v 113. členu zakona o usmerjenem izobraževanju izrecno navedeno, da delavske univerze izvajajo različne programe za uresničevanje kulturnih potreb delavcev in delovnih ljudi, so na poti prehajanja od izobraževanja ob delu za delo (šolski oddelki za odrasle) v izobraževanje za samoupravljanje, za narodno obrambo in družbeno samozasčito, v kulturno-estetsko vzgojo in druge vsebine postavljene številne ovire objektivne in subjektivne narave v občinskih okoljih in tudi pri nekaterih delavskih univerzah.

Kulturna vzgoja in izobraževanje nista dovolj usmerjeni v to, da bi ljudi opominjali, kako pomembna je kultura za razvoj slovenskega naroda, kakšne so njene ideološke in idejne razsežnosti, kdaj in kako razkrivamo tehnokratski, funkcionalni, elitistično-monopolistični odnos do kulture, anarholiberalistične, ul-

traradikalne in ultralevičarske »poskuse in težnje obravnavanja razmerij in stanj med kulturo, politiko, ideologijo in umetnostjo«. To očitno narekuje, da moramo kulturno vzgojo obravnavati kot sestavni del družbenopolitičnega izobraževanja, izobraževanja za samoupravno organizirano delo in uresničevanje osebnih potreb delavcev in delovnih ljudi.

Prav zaradi tesne povezanosti med izobraževanjem za samoupravljanje in družbenopolitično delovanje, ki ga družba zaupa delavskim univerzam, in kulturno-estetskim izobraževanjem, predlagajo delavske univerze sindikalnim organizacijam, da bi jih podprle v prizadevanjih, po katerih naj bi izobraževanje za kulturo postalo stalna in sistemsko zasidrana sestavina delovanja sleherne delavske univerze. To seveda terja vključevanje delavskih univerz ne samo v občinske izobraževalne, pač pa tudi v kulturne skupnosti, v svobodno menjavo dela prek njih.

Delavske univerze predlagajo, da bi bolj ali manj enotna programska usmeritev na tem področju zajemala te dejavnosti:

- izvajanje občinskih in medobčinskih seminarjev za organizatorje kulture v povezavi z sindikati in drugimi subjekti;
- dopolnilno usposabljanje tehničnega osebja poklicnih kulturnih ustanov;
- usposabljanje delegatov za kulturo;

- strokovno izpopolnjevanje amaterskih skupin na določenih področjih;

- zadovoljevanje različnih interesnih dejavnosti ljudi na področju kulturno-estetskega delovanja, ki naj bi bile usklajene s programi drugih organiziranih oblik kulturne dejavnosti in ki zadevajo likovno, literarno, gledališko, filmsko umetnost, novinarsko dejavnost in izdajanje glasil, turistično kulturo, humanizacijo in kulturo dela, tehnično-inovacijsko kulturo, kulturo delovnega in bivalnega okolja, prometno in tehnično kulturo, kultiviranje slovenskega jezika v javni uporabi;

- vključevanje kulturne vzgoje v že utečene oblike vzgojno-izobraževalnega dela delavskih univerz;

- raziskovanje kulturnih potreb občanov z drugimi nosilci kulturne dejavnosti;

- kulturno vzgojo in izobraževanje delavcev iz drugih republik. Prek svoje zveze naj bi sodelovale pri organizaciji republiških seminarjev za organizatorje kulture, pri izdelavi najrazličnejših programov, pri izdajanju primere literature in usposabljanju organizatorjev kulturnega življenja med zdmoči.

Ob podpori sindikatov naj bi vsa ta dejavnost pomagala reševati nasprotja med ljubiteljsko in poklicno kulturo in njenimi nosilci ter prispevala pomemben delež v boju za preobrazbo naše družbe.

RAJKO SLOKAR

Vlado Schmidt — sedemdesetletnik

Pred dnevi je praznoval sedemdeseti rojstni dan dr. Vlado SCHMIDT, dolgoletni profesor pedagogike na ljubljanski univerzi in naš najvidnejši povojni pedagoški teoretik. S svojimi prispevki k temeljnemu vprašanju pedagogike naše samoupravne socialistične pedagogike. Velikega pomena so tudi njegovi prispevki k pedagoški metodologiji, v kateri je znal kot teoretik in samostojen raziskovalec ustvarjalno povezovati induktivno in deduktivno spoznavno pot, analizo stvarnosti in prodorno mišljenje.

Za svojo zgodovino slovenskega šolstva in pedagogije je sprejel visoko priznanje — Kidričevo nagrado. Z Visokoškolsko didaktiko je priznal, kakšno

mora biti sodobno vzgojno-izobraževalno delo na visokih šolah. Nič manj trajnega pomena pa ni njegovo neposredno pedagoško delo pri vzgoji celih rodov slovenskih pedagogikov. Ti so se oblikovali ob njegovih zamislih in spoznanjih, ob njegovih pogledih na vzgojno-izobraževalno delo, njegovi miselni ostrini in prodornosti. Onkraj njih pa smo čutili globoko doživljeno humanizem, resnično predanost vzgoji in izobraževanju ter iskreno zavzetost za njun napredek v naši samoupravni socialistični družbi — osebnostne lastnosti, ki so dale dr. Vladu Schmidt moč za tako vztrajno in dolgoletno ustvarjalno delo.

Vsi, ki nam je bil in nam je še dr. Vlado Schmidt učitelj in mentor — osebno ali s svojimi deli, mu ob visokem življenjskem jubileju želimo še veliko zdravih, vedrih in ustvarjalnih let!
JOŽE VALENTINČIČ

Visok življenjski jubilej Rudija Završnika

Neopazno sta šli mimo Završnikova 80 in 81-letnica, zato je prav, da se ga spomnimo vsaj zdaj. Rodil se je 20. 8. 1899 v izbrati učiteljski družini: oče je bil šolski upravitelj pa tudi vseh petero otrok si je izbralo učiteljski poklic. Rudi je obiskoval osnovno šolo v Preddvoru, končal pa jo je 1911 v Kranju, kamor se je bila mati preselila z nepretrkanimi otroki po očetovi smrtni nesreči. Tu je končal Završnik tudi nižjo gimnazijo in se jeseni 1915 vpisal v 1. letnik ljubljanskega državnega učiteljskega inštituta. Že v drugem letniku (1916) pa se je znašel na fronti, in sicer na priporočilo svojih profesorjev v jurišnem bataljonu, vendar je srečno dočkal razpad avstro-ogrške monarhije in po opravljenih izpitih maturiral 1. 1919. Ker je zelo primanjkovalo učiteljev je začel poučevati že jeseni 1919 na ljubljanski Ledini, vendar je moral oditi 1920 v nekdanjo jugoslovansko vojsko. Ko se je vrnil, je bil 1922 nameščen kot učiteljski pripravnik na osnovni šoli v Mostah in bil kot dober metodik premeščeno (1929) na vadnico državnega moškega učiteljskega inštituta v Ljubljani; tam je bil do 1945 razrednik 1. razreda, vodil pa je tudi hospitacije. Po osvoboditvi je poučeval na šolah Ljubljana — Center, Vrtača, osnovna šola Majda Vrhovnik, kjer je kot pomočnik ravnatelja dočkal upokojitev (1967).

Kot metodika ga je z drugimi 1. 1945 vpregel minister za prosveto dr. Ferdo Kozak v pripravo prepotebnega abecednika in računice. Tako je sestavil Završnik abecedni del za sedem začetnic od devetih, ki so izšle od 1945 dalje pri DZS Ljubljana: J. Ribičič, menda P. Flere, črno-bele ilustracije (odslej: ilustr.) M. Sedej — **Začetnica** (1945); Ribičič, barvne ilustr. M. Lebez — **Prva čitanka** (1946—48 3. izd.); Ribičič, črno-bele ilustr. A. Kolželj — **Prva čitanka** (1949—51 3. izd.); Ribičič, V. Winkler, barvne ilustr. T. Kralj — **Prva čitanka** (1951—57 7. izd.); B. Gerlanc, Ribičič, barvne ilustr. J. Ciuha in I. Šubic — **Prvo berilo** (1958—72 7. izd.); Gerlanc, A. Šavli, Winkler, barvne ilustr. L. Osterc — **Prvo berilo** (1973—79 7. izd.).

Završnik je sestavljal sam ali s sodelavci tudi osnovnošolske računice, ki so izšle pri DZS v Ljubljani: **Računica za 1. razred osn. šole** (1951). Predelana izdaja je izšla tudi za vojvodinske manjšinske šole v Novem Sadu v romunščini, slovaščini, madžarščini in ruščini. Završnik je sestavil z A. Sežunom in V. Rapetom tudi prvo izdajo **Računice za 2. raz. osn. šol** (1949), pri drugi izdaji pa ni sodeloval. S podporo učiteljic (M. Arnatovska, A. Gvozdanovič, M. Pardubski) je napisal **Računice za 3. raz. osn. šol** (1958) in sam **Računice za 4. razred** (1949). Z. J. Žabkarjem sta pripravila tudi predelano izdajo tretje in četrte računice. Večino računice je ilustriral M. Lebez, nekaj pa D. Mehora.

Za opravljeno delo je bil Završnik imenovan za pedagoškega svetnika, odlikovan z redom dela s srebrnim vencem in prejel 1. 1958 Žagarjevo nagrado. Mi pa želimo zaslužnemu praktiku in metodiku, ki je pripomogel, da se je usposobilo nekaj rodov naših učiteljev, predvsem zdravja, da bi še užival zaslužen pokoj.
IVAN ANDOLJŠEK

Že kot otrok imaš tisoč in eno željo — in če se ti jih izpolni tisoč, boš jokal zaradi ene same neizpolnjene.
In vendar, človeku se samo tako porodi upanje, kajti v življenju ima vedno kako neizpolnjeno željo.
Michael Burk, Hrepenenje ostane

Kaj je povedal Jean Piaget

Pred nedavnim je umrl v Zürichu v 84. letu starosti Jean Piaget, eden največjih psihologov v zgodovini psihologije. V 60 letih znanstvenega dela je objavil več kot 50 knjig in monografij. Njegov opus je zelo obsežen, hkrati pa silno zahteven in abstrakten, zato ga je skoraj nemogoče prikazati na nekaj straneh. Vendar bom poskušal nemogoče.

Jean Piaget ni bil samo psiholog; bil je biolog po izobrazbi, epistemolog po poklicu, logik po metodi in pedagog po posledicah. Ogledali si bomo predvsem njegovo psihologijo, ki jo je prikazal v mnogih delih, od katerih so najbolj znana: **Izvor inteligence** (1952), **Razvoj logičnega mišljenja od otroštva do adolescence** (1958), **Jezik in mišljenje otrok** (1957).

Osrednji pojmi Piagetove psihologije so **shema, struktura, asimilacija in akomodacija**. Sheme so kognitivne strukture, ki omogočajo aktivnost, usmerjeno k posebnim ciljem, potekajo na različne načine in v različnih situacijah. Piaget govori o sesalni in oprijemalni shemi, o shemi hoje, branja in pisanja, o shemah predvidevanja itd. Sheme niso toge kot refleksi, temveč so mobilne, kar se kaže ravno v tem, da potekajo v različnih situacijah z različnimi predmeti. Strukture pa so organizacijske lastnosti mišljenja, ki posredujejo kompleksne kognitivne odgovore.

Asimilacija in akomodacija sta procesa, s katerima je posameznik v stiku z okoljem. Asimilacija je vključevanje novih izkušenj v obstoječe sheme. Piaget je napisal (1961): »Živo bitje, namesto da bi bilo pasivno podvrženo okolju, menja okolje, dajajoč mu lastno strukturo.« Akomodacija pa je proces razvijanja novih shem iz starih zaradi novih izkušenj. Učenje novih nalog zahteva akomodacijo. Otrok, ki se nauči voziti dvokolo, mora spremeniti shemo hoje v shemo vrtenja pedal.

Človek teži k ravnotežju med asimilacijo in akomodacijo. Nove izkušnje pa zmotijo to ravnotežje, ki ga je treba ponovno vzpostaviti. Osebek ga vzpostavi na višji ravni, s tem da spremeni strukture in sheme.

Razvoj tvorijo strukture, ki se menjajo. To je prehanje iz stanja manjšega k stanju večjega ravnotežja. Vsaka nova struktura je v tem pogledu uspešnejša od prejšnjih. Toda prejšnje strukture se pri tem ne uničijo, ne prenehajo delovati, temveč novim strukturam dodajajo svoje lastnosti. Piagetov pogled na razvoj in odnos med človekom in okoljem je dialektičen.

Strukture se spreminjajo od rojstva do zrelosti. Ko se razvije do te stopnje, da delujejo kot logični sistemi, postanejo operacije. Ker niso odvisne od specifičnih dražljajev, temveč od razumevanja strukture problema, se dajo uporabiti na zelo širokem območju problemov. Operacije mišljenja imajo dve

Jean Piaget

značilnosti: 1. da so obrnljive (npr. matematično operacijo $10 + 5$ lahko obrnemo in uničimo z operacijo $10 - 5$), 2. da so pregibne, kar pomeni, da dosežejo cilj na različne načine (npr. 25×25 lahko rešimo na več načinov: $25 \cdot 20 + 25 \cdot 5$; $20^2 + 2 \cdot 20 \cdot 5 + 5^2$; $25 \cdot (100 : 4)$).

Piaget razlikuje tri skupine operacij: logične (npr. klasifikacije), infralogične (npr. operacije združevanja delov) in vrednostne operacije.

Logične operacije so sistemi grupiranja. Piaget je opisal več osnovnih operacij grupiranja. Tukaj bo na kratko opisana samo klasifikacija. Poteka kot operacija spajanja posameznih reči v razrede in razredov med seboj. Vzemimo neko vrsto A, ki pripada rodu B, družini C itd. Rod B pa vsebuje poleg A še druge vrste. Imenovali jih bomo A' (ali A' = B - A). Družina C vsebuje poleg B še druge rodove. Imenovali jih bomo B' (ali B' = C - B). Zdad dobimo kompozicijo: $A + A' = B$; $B + B' = C$; $C + C' = D$. Dobimo obrnljivost: $B - A' = A$. Dobimo pregibnost: $(A + A') + B' = A + (A' + B') = C$. Podobno je Piaget logično opredelil tudi druge, mnogo bolj zapletene mentalne operacije. Piaget je sam dejal, da je v prvi vrsti epistemolog in šele potem psiholog. Vendar naj bi epistemološki zakoni veljali tudi za psihologijo.

Piaget je svoje postavke tudi eksperimentalno preverjal. Na podlagi operacij je predvideval izide in jih eksperimentalno demonstriral. Njegovi eksperimenti so bili bolj podobni kliničnim seansom kot dobro kontroliranim eksperimentom, bili so individualni in vključevali so le malo poskusnih oseb. Tega »greha« mu niso pozitivistično usmerjeni psihologi nikoli pozabili očitati. Trdili so, da bi se dalo rezultate tudi drugače interpretirati.

Piaget velja za glavnega »faznega psihologa«. Človekov razvoj poteka v kvalitativnih fazah, stopnjah, skokih, ki se razlikujejo med seboj. V tem se bistveno razlikuje od razvojnih psihologov, ki pojmujejo razvoj samo s kvantitativnega vidika in strnjeno, kot na primer, Binet. Pojem inteligentnostnega količnika izgubi v Piagetovi teoriji svoj smisel.

Piagetove razvojne faze si bomo ogledali na kratko. Štiri glavne faze so razdeljene še na manjše faze.

Sprva prevladujejo prirojene refleksi, npr. sesalna shema. Kasneje se pojavijo voljni gibi in krožne reakcije, ki sledijo predmetom v neposrednem okolju. Faza se konča s ponotranjenimi senzomotoričnimi shemami, ki omogočajo predvidevanje rešitev senzomotoričnih problemov.

Predoperacijska faza traja od dveh do sedmih let in pomeni prehod od avtističnega in egocentričnega mišljenja zgodnjega otroštva k bolj zrelim oblikam pojmovnega mišljenja. Otrok uporablja konkretne pojme. Jezik mu omogoča, da sporoča svoje misli drugim osebam.

Faza konkretnih operacij traja od sedmega do enajstega ali dvanajstega leta. Otrok obvladuje logične operacije, vendar uporablja konkretno gradivo. Ni še sposoben misliti abstraktno. V tej dobi se razvije razumevanje ohranitve količine (princip konzervacije). Če vlijemo isto količino vode v različne posode, otrok ve, da je v njih enako vode.

Faza formalnega mišljenja traja od dvanajstega leta naprej. Otrok se nauči uporabljati logične operacije. Mišljenje poteka na podlagi simbolov, ne da bi bilo treba misliti na konkretne predmete in pojave.

S faznim razvojem je Piaget razložil tudi razvoj jezika, moralnosti in socialnih odnosov. Majhen otrok ne uporablja govora prvenstveno za socialne stike, marveč zase. Tak govor je Piaget imenoval **egocentrični govor**. Šele s kakimi sedmimi leti naj bi povsem prenehal. Z nadaljnjim razvojem se čedalje bolj uveljavlja **socializirani govor**. Po Piagetu naj bi obstajalo več vrst egocentričnega in socializiranega govora. Egocentričnega je razdelil na eholalijo, monolog in kolektivni monolog. Eholalija je govor, ki v njem otrok ponavlja iste besede, monolog je govor s samim seboj, kolektivni monolog pa govor s seboj v skupini; pri tem se otroci ne obračajo drug na drugega. Socializirani govor pa se deli na prilagojeno informacijo, kritiko in posmeh, zapovedi, pritožbe in grožnje, vprašanja in odgovore, socialne fraze in dramsko posnemanje. S prilagojeno informacijo daje otrok obvestila o stvareh, dogodkih in

svojem doživljanju. Socialne fraze prevzema otrok od odraslih, npr. pozdravljanje. Dramsko posnemanje je pogostno v otroški igri. Otrok telefonira, se igra vlak ipd. Piagetovi teoriji govora je nasprotoval sovjetski psiholog Vigotski, ki je trdil, da je socialna funkcija govora prvotna. Iz nje naj bi se kasneje razvil notranji govor.

Po mnenju nekaterih psihologov (npr. Brunerja) naj bi Piaget zanemaril vprašanje motivacije. Piaget skorajda ne govori o motivacijskih dejavnikih razvoja. Človekova potreba naj bi izvirala iz porušenega ravnotežja med človekom in okoljem. Od tod izhajata asimilacija in akomodacija kot prilagoditvena procesa.

Piagetu so očitali tudi nativizem, ker se faze vrstijo v nekakšnem brezčasovnem logičnem redu ne glede na spol, socialni izvor in kulturo. Vendar se je izkazalo, da ugodne razmere v okolju pospešijo razvoj, neugodne pa ga zavrejo (Piagetova učenca Ojemann in Aebli). Na drugi strani pa so mu spet očitali, da njegove faze niso splošne, ker naj bi bile odvisne od kulture (študije v nekaterih afriških kulturah so npr. pokazale, da nastopi konservacija prostornine pred konservacijo teže, Piaget pa je zagovarjal nasprotni red) ali družbene ureditve (sovjetski psihologi).

Kljub tem opravičenim ali neopravičenim kritikam pa je še tik pred njegovo smrtjo večji del psihološke skupnosti (tudi vsi njegovi kritiki) uvrščal Piageta na prvo mesto. Njegov vpliv na razvoj psihologije je ogromen in se še desetletja ne bo izžepal. Piaget je deloval v dobi, ko je v psihologiji vladal pozitivistični behaviorizem, ki je odklanjal ne samo vse, kar je zavestno, »duševno, doživljeno, temveč tudi vse, kar je notranje. Z notranjimi shemami in operacijami je Piaget odprl vrata kognitivni psihologiji, ki je zdaj ena od prevladujočih psiholoških smeri. Ni pretirano reči, da je Piaget vrnil psihologijo »sami sebi«. Neprecepljiv je tudi Piagetov vpliv na pedagogiko. Njegove razvojne ideje so pokazale praktikom pot, kako in kaj učiti otroka, da bo učenje učinkovito in ustvarjalno.

VID PEČJAK

Odkrili spominsko ploščo Jožetu Župančiču

Oktober je minilo deset let, odkar je umrl v Litiji Jože Župančič, učitelj, publicist, kronist Zasavja in zbiralec narodnega blaga. Rodil se je leta 1900 v Novem mestu, po končanem učiteljskem v Ljubljani pa je pet let služboval v Dječkih na Koroskem, Škofji Loki in Poljanah; leta 1924 se je naselil v Litiji, ki ji je ostal zvest vse do smrti.

Kulturna skupnost Litija mu je ob desetletnici smrti odkrila na njegovi hiši v Litiji spominsko ploščo, v dvorani na Stavbah pa je predstavila izbor njegovih člankov, ki jih je bral gledališki igralec Polde Bibič. Po prireditvi so odprli še razstavo, s katero so prikazali del bogate Župančičeve zapuščine. Tu smo zasledili stare fotografije Litije, ki je od takrat že povsem spremenila zunanjo podobo, fotografski aparat je bil njegov stalni spremljevalec. Župančič ni zbiral samo svojih člankov, ki jih je lepil v posebne zvezke, marveč vse, kar je našel napisanega o Litiji in okolici. Svoje zapise pa je pošiljal v skoraj vse slovenske časopise in časnike, pridno je dopisoval tudi v Prosvetnega delavca.

Pomembno je tudi njegovo prizadevanje pri zbiranju podatkov za slovenski krajevni lek-

sikon, kjer je imel na skrbi občino Litija. Vsakemu zaselku je namenil posebno beležko, v katero je zapisoval zgodovinske, zemljepisne, vremenske in druge podatke. Izdal je tudi več knjig: Mesto Litija, Ljubljanska okolica, Slatina Radenci, Zasavje v plamenih NOB in druge, predstavljajo slovenske književnike v našem rodu ter zbiral rokopise znanih Slovencev; na razstavi smo videli zapise Marjana Kozine, Prežiča, Meška, J. Ribičiča, F. Bevka, T. Seliškarja, B. Jaka in drugih.

Zadnji del razstave prikazuje prispevke, ki so jih objavili mnogi slovenski časopisi ob Župančičevi sedemdesetletnici in številne čestitke, ki jih je prejel od znanih političnih in kulturnih delavcev ter svojih prijateljev. Le-ti niso slutili, da bodo morali že čez dobroga pol leta pošiljati na naslov njegove družine socialne brzojavke ob publicistovi prerani smrti.

Litijska kulturna javnost se je s temi prireditvami, ki so potekale v okviru krajevnega praznika Litije, skromno oddolžila svojemu rojaku, pri organizaciji razstave pa so veliko pomagali tudi člani pokojnikove družine. B. Ž.

novе knjige

Novo pričevanje o Primožu Trubarju

Pred nekaj leti sta Založba LIPA Koper in Založništvo tržaškega tiska poslali na knjižni trg novo monografijo o očetu prve slovenske knjige. Naslov: Primož Trubar — rodoljub Ilirski. Avtor: Jožko Humar, Primorec, sicer pa, zanimivo, pravnik in sodnik zveznega sodišča v Beogradu. Vendar se Humar zadeve ni lotil s kakega suhega pravnega vidika, pač pa se je s pravo pravniško natančnostjo sedem let prebijal skozi vse, kar so o Trubarju že napisali in skozi vse, kar je napisal Trubar sam, zlasti še skozi njegova pisma, ki so jih izdelali na Nemškem, Slovenci pa še ne, in skozi druga pričevanja o tistem davnem in burnem 16. stoletju. Potem je z marksistično metodo vse skupaj na novo premislil in razkril Trubarjevo delo z novih vidikov.

Trubarjeva osebnost, ujeta v navzkrižja tedanjega časa in srednjeevropskega prostora, je tako dobila nove, zanimive in dragocene razsežnosti. Skozi Humarjevo pisanje Trubarjevo osebnost neverjetno zraste. Poslej Trubar v naši zavesti ne bo več le verski reformator in avtor prve slovenske knjige, marveč tudi izrazit humanist v pomenu tistega evropskega humanizma, ki je utiral pota renesansi in se razraščal vzporedno z njo. Skozi Humarjev prikaz se nam Trubar razkrije kot človek izjemnih etičnih vrlin. Trubar poslej ne bo več le znameniti Slovenec, marveč tudi prvi Jugoslovčan, saj sta njegova misel in akcija (mišljena so zlasti njegova založniška in tiskarska prizadevanja) zaobjeli

malone ves prostor, ki ga danes prekriva Jugoslavija. Trubar se nam torej v Humarjevi knjigi razkrije tudi kot velikani politične misli in akcije, s tem pa ne le kot rodoljub, marveč tudi kot mož jugoslovanske in evropske razsežnosti.

Pri vsem tem je treba zapisati, da nimamo opravka s kakim strogim (in pustim) znanstvenim pisanjem, namenjenem le izbrancem. Nasprotno, pripoved je pregledna, vseskozi razvidna in tekoča. Ni čudno, da so jo nekateri razumeli kot biografski roman. A gre za razpravo, ki je vseskozi dokumentirana, podprta z obsežnim citiranjem iz Trubarjevega pisanja in iz pisanja o njem in njegovem času. Stroga znanost bo temu ali onemu Humarjevemu sklepu nemara oporekala, zlasti tam, kjer ob pomanjkanju gradiva kakšno reč premosti s sklepanjem, z nekakšnim verjetnostnim računom, ki pa je zmeraj dovolj verjeten in prepričljiv. Opraviti imamo, skratka, z različnim poljudnoznanstvenim pisanjem, ki je dostopno in utegne biti vznemirljivo za široke kroge bralcev. Knjiga je napisana z veliko ljubeznijo do Trubarjevega dela in Trubarjeve osebnosti, a brez poveljujočega potosa, ki sodobnega bralca tako moti. Knjiga bo Trubarjevo življenje in delo, pa tudi čas, ki je v njem živel, vsekakor popularizirala, kakor Trubarjeva enkratna osebnost in pa čas, ki je položil temeljni kamen slovenskemu narodu, tudi zaslužita.

S. F.

ZAVOD SRS ZA ŠOLSTVO, ZVEZA KULTURNIH ORGANIZACIJ SLOVENIJE IN MLADINSKI PEVSKI FESTIVAL CELJE

prirejajo Zborovodski seminar, namenjen glasbenim pedagogom in zborovodjem osnovnih, srednjih in glasbenih šol. Seminar bo od 21. do 25. I. 1980 v Kopru.

Kandidati naj pošljejo prijavnice do 20. decembra 1980 na naslov: Mladinski pevski festival — Zavod za kulturne prireditve Gregorčičeva 3, 63000 Celje.

Kotizacija za seminar je 1.000 din, dnevna oskrba pa 230 din. Vabljeni!

Delaj z glavo!

Knjiga s tem naslovom je delo angleškega avtorja Tonyja Buzana in pomeni v strokovni literaturi novost, ki bo pomagala tudi učiteljem pri njihovem vzgojno-izobraževalnem delu. Zakaj je knjiga novost? Skoraj vsi priročniki, ki svetujejo, kako naj si učenci sistematično zapisujejo gradivo učne ure, temeljijo na linearnem ali zaporednem zapisovanju. Učijo, naj bodo zapiski pregledni in urejeni po poglavjih, podpoglavjih itd. Redkokateri pa se sprašuje, koliko so takšni zapiski, priprave za izpite in podobni koncepti smotni in učinkoviti. Knjiga Delaj z glavo prinaša nova izhodišča v načinu učenja za samostojno delo učencev. Ta izhodišča temeljijo na miselnih vzorcih koncentričnega zapisovanja.

Knjiga je razdeljena na osem poglavij, v vseh pa si prizadeva avtor povedati, kako doseči »čim boljši umski izkoristek«. Poglavje, ki govori o učinkovitejšem in uspešnejšem branju hkrati zboljšuje osnovne tehnike branja: bralec lahko uri in zboljšuje svoje branje z dodatnimi vajami. Poglavje, ki obravnava spominske sposobnosti, je opremljeno z diagrami in grafičnimi ponazoritvami utrjevanja in ponavljanja pridobljenega znanja. Pomembnejše je predvsem strnjavanje proces, ki je precej odvisen od pravilno zamišljenih ključnih besed

in pojmov. Na to misel se navezujejo nekatere mnemotehnične metode pomnjenja in zapisovanja ključnih besed v nadaljnjih poglavjih. Miselni vzorci za priključ in ustvarjalno mišljenje podajajo kratko zgodovino govora in tiska, v sklepnih poglavjih pa predstavlja knjiga sodobne metode naravnega učenja.

Učitelj naj bi učence najprej opozoril na njihove umske sposobnosti — predvsem na tiste, ki jih premalo izrabljajo.

Svetuje naj jim, kako naj se uče smotno, kako naj zapišejo novo snov tako, da se bodo iz zapisov znali in se ob tem čutili ustvarjalne.

Učenci in študenti se morajo pogosto učiti kopico nepotrebnih, nesmotnih podatkov, ki pa le zmanjšujejo funkcionalno uporabnost le-teh.

Miselni vzorec učne ure ali predavanja je na prvi pogled neurejen, vendar gre pri tem za skico, ki spominja na razvejeno drevo, kjer ima deblo vloga osrednje teme.

Knjiga je izšla pri založbi Univerzum v Ljubljani ne zgolj kot dopolnilo k istoimenski televizijski nadaljevanki, marveč predvsem zato, da bi postala praktična svetovalka, ki bo učiteljem pomagala posredovati znanje novim rodovom drugače: bolj ustvarjalno.

L. K.

Ježice (Foto: A. Papatnik)

Humanizem na Slovenskem in slovenski humanisti do srede XVI. stoletja

Slovenska matica v Ljubljani 1979

Primož Simoniti se je v svoji knjigi Humanizem na Slovenskem lotil izredno aktualne teme: raziskal je razmerja med slovenskimi humanisti in reformacijsko osvobodilno gibanje, ki so ga imeli pri oblikovanju slovenske kulturne dediščine pri nas rojeni humanisti, ki pa so živeli in delovali v tujini. Slovenska literarna zgodovina se je doslej pretirano omejevala le na spomenike literarne dejavnosti v slovenskem jeziku in je v raziskovanju slovenskega pisemstva v času pred Trubarjem zanemarjala dobo evropskega renesančnega humanizma.

Z razpravo se je avtor lotil torej problema, ki sodi med temeljna zgodovinska, kulturnozgodovinska in še posebej literarnozgodovinska vprašanja slovenske zgodovine 15. in 16. stoletja. Ko si je zastavil vprašanje »humanizem na Slovenskem«, njegovi »odmevi« ali »sledovi«, prav tako pa tudi pri vprašanju »slovenski humanisti, delujoči na tujem«, je moral marsikaj raziskati: npr. kakšni so bili tedanji knjižni fond na Slovenskem, kaj je prihajalo novega na knjižne police samostanskih bibliotek, kaj so prebrali in ob čem so si oblikovali in širili duhovno obzorje, izobraženci, kako je izpričan pomen njihovega delovanja za prodor humanizma na dunajski univerzi, tisti ustanovi, kjer je bil slovenski etnični element dobro zastopan ne le v vrstah šolarjev, temveč tudi magistrov, ali je mogoče dokumentirati njih vztrajni vpliv na razmerje med rojaki in prizadevanje, da utro svoji podobno življenjsko pot tudi drugim? Ti ljudje — humanistično šolani izobraženci — so se rebili iz tesnih in skromnih slovenskih razmer do vplivnih mest prav na tistem dvoru, ki so mu bile slovenske dežele dedni fevd. Ali so se zavedali svojega izvora? Ali so kdaj izpričali zavest svoje jezikovne ali vsaj pokrajinske pripadnosti?

JOŽE CIPERLE

Na ta in druga vprašanja je iskal avtor pričujoče razprave konkretne odgovore, dokumentirane z ustreznim vrednotenjem in analizo primarnih in sekundarnih virov. Zato obravnava v prvem delu nekatere vidike kulturne podobe stanja na Slovenskem, v matični deželi. V drugem delu skusa prek vprašanja šolstva in odtoka šolarjev na tuje univerze, zlasti na Dunaj, prikazati življenje in delo naših ljudi na tamkajšnji univerzi in v krogu humanistov na dvorih cesarjev Friderika III. in Maksimilijana I. Avtor natančneje razčlenjuje delo Hohannesa Rota, zlasti njegov humanistični govor nad grobom zadnjega Celjana, Ulrika II., Celjsko kroniko do 1435 neznanega zapisovalca, pesmi Nikolaja Patschacherja, verzificirano kroniko dogodkov med leti 1511 — 1516 v Škofji Loki — še kot poznosrednjeveške spomenike. Močnejše poudere za širjenje humanistične misli je dal drugi ljubljanski škof Krištof Ravbar, njegov tajnik Augustinus Prygi-Tyfernuspa je predvsem pomemben kot zbiralec rimskih napisov, humanistični literat in arhitekt. Med pomembnimi osebnostmi od sredine 15. do srede 16. stoletja obravnava še Lenarta Budina, Bernarda Pergerja, Brikcija Preprostega, Nikolaja iz Novega mesta, Tomaža Prelokarja, Klementa iz Dobropolja, Magnusa de Ecka, Matijo Hvaleta, Pavla Obersteina, Jurija Slatkono, Andreja Perlacha, Clemensa Kukutza, Sigismunda Herbersteina, Urbana Textorja, Klementa Otta in druge.

To izjemno pomembno in poglobljeno bogato delo ima vsebinski povzetek v nemščini. Poleg ustreznega znanstvenega instrumentarija sta objavljena tudi prilogi, knjiga pa je popestrjena s fotografijami likovnih spomenikov.

Veronika

Nova knjiga Gitice Jakopinove, roman Veronika, ki je izšel letos pri Mladinski knjigi, pripoveduje o na videz čisto vsakdanji človeški zadevi: pisateljica razgrinja pred nami zgodbo o senzibilnem dekletu, dozorevajoči ženski, ki zaradi pomanjkljive življenjske izkušenosti zabrede v hudo življenjsko stisko. Ljubezen je bistvo Veronikinega življenja, in tako kot doživlja svet — boleče in tenkočutno — razčlenjuje tudi svoje probleme. Zato je razočaranje v ljubezni tembolj tragično: poveča dvom v ljudi, poruši zaupanje vase in povzroči razkroj njene duševnosti. Pisateljica razkiva psihične vzroke, nakazuje pa tudi vprašanja, ki terjajo razmišljanje: o prijateljstvu in razumevanju ljudi ter njihovi brezbriznosti in ravnodušnosti, kadar gre za probleme posameznika.

Ko je Martina prispela do nase, je obstala in zajela sapo. Nič ne kaže, da bi se bilo že zgodilo kaj hudega. Vse je kot po navadi, ob tej uri malo zaspano, odrevelo v soncu.

V recepciji tudi vse kot vedno. Dežurna bere Start. Toda na hodniku, ki je vodil v njuno sobo, je Martino pribilo na mesto. Prav od njunih vrat so prihajali glasovi. Kakšni in čigavi, se ni dalo uganiti.

Znotraj jo je čakal prizor, ki ga še ni doživela niti v najbolj morečih sanjah.

Veronika se je čisto naga, z lasmi v pramenih visečimi na obraz, z vročično sijočimi očmi in z utripajočim nemirno v vsakem posameznem delčku svojega telesa zvijala pred posteljo, nad katero je od knjižne poličke do odeje razpostavila vsa ogledala in ogledalca, kar sta jih premogli obe skupaj. V sredini je kraljevalo

okrasno ogledalo s kovanim okvirom, ki ga je bil Veroniki podaril Ivan, ko so se vrnili z morja. Pod njim je bilo ogledalo, ki ga je morala sneti v kopalnici, in postavila ga je poševno, da je podaljšala odsevno ploskev. Više zgoraj je bilo Martinovo navadno ogledalo s stolpcem, ki ga je uporabljala, kadar si je sama navijala laske.

»Ne vidi me!« je z grozo pomislila Martina. »Sploh ni opazila, da sem vstopila! Kaj, če je bil že kdo notri? Ne,« se je takoj popravila. »Saj bi jo že umirili, če bi bil kdo to videl ali slišal!«

Veronika se je v svojem divjaškem plesu zdaj približevala svojim ogledalom, zdaj se jim je spet odmikala. S prstom je kazala nase in vpila z visokim, predimnim glasom:

»Poglejte me! Vsi me pogledite! Kurba sem! Kurba! Vsak me lahko dobi. Dobi in zavrže!«

»Veronika!«
Kot da ne sliši! Kot da ne vidi!
Martina je planila k Veroniki in jo prijela za roke, ki so slepo krilile.

»Veronika! Si znorela? Nehaj!«

Veronika se je zasmejala; smeh je rasel in se bočil in se ni hotel nehati. Martino je zgrabila za roke, ki so jo hotele vkleniti, in jo podrla na posteljo. Potem se je Martine oprijela ko klop in jo stiskala k sebi, kolikor se ji je to posrečilo, ker se je Martina branila z glavo, nohti in koleni.

»Oho!« je zavpila Veronika. Njene roke so držale ko klešče. »Ti si pa hudobna! Grizeš in praskaš! To je čisto prav, samo malo pretiravaš!«

Martina jo je suvala in tolkla, kamor je dosegla, tako da se je Veronika kmalu le še branila.

»Pusti me!« je vpila s pojemajočim počenim glasom. »Tukaj sem jaz doma! Delam, kar hočem!«

Martina se je otepla Veronike in planila pokonci. Nenadoma so ji upadle moči. Naslonila se je na omaro, gledala Veroniko, ki se je tudi pobrala s postelje in je spet stala pred svojimi ogledali, in pustila, da so ji vroče solze tekle po licih in kapljale na bluzo.

Veronika ni obmirovala, četudi ni več tako kričala.

Postavila se je v pozo, se v ogledalu spogledala z Martino in obraz razvlekla v oduren nasmeh.

»Poglej me!«
»Me vidiš?«
»Dobro pogledj!«

»Jaz sem hudič!«
»Dobro pogledj mojo glavo.«
»Vidiš rožičke?«
»Kako trdi so!«

»Pa me nič ne tiščijo.«

»Saj so moji.«

»Hudič sem. Hudiček!«

Martina je odpravila k svoji mizi. Sedla je in zakopala glavo v dlani. Samo da je ne bi več videla. Da je ne bi več slišala!

Veronika je, tiho prepevajoč nekakšno zmedeno pesem, plesala pred ogledali. Zvijala se je in spakovala. Njeni gibi so bili vedno hitrejši. Vmes je padla na posteljo, a se je samo zasmejala, pobrala in plesala naprej.

Martina je dvignila glavo.

»Veronika,« je tiho rekla.

»Veronika!«

»Kliče kdo mene?«

»Tebe, Veronika.«

»Ampak jaz nisem Veronika. Jaz sem, kot sem že povedala, pokvarjena cipa! Milo rečeno!«

»Poslušaj me, Veronika.«

»Poslušam, čeprav nisem Veronika.«

»Odgri odejo in lezi. Pokrij se in bodi čisto pri miru.«

»Zakaj pa? Saj se tudi zdaj nič ne pritožujem. Čisto pri miru nisem rada. Če sem pri miru, me vse boli. Če plesam, se pa dobro počutim. Dobro in veselo!«

»Ubogaj me, ti bom nekaj dala.«

»Res? Kaj pa?«

»Boš že videla, samo ubogaj me.«

»No, naj bo, če že moram! Ampak ne zato, da bi kaj dobila.«

Zato, da bom ustregla. Res!«

»Vzela pa boš?«

»Mogoče, še ne vem.«

Martina je vstala. Zgodilo se je, cesar si ni upala pričakovati: Veronika je pojoč odgrnila posteljo in legla.

»Samo na ogledala mi popaži!« je zapela.

Martina je hitro pobrala ogledala in jih sunila pod posteljo. S previdnim pogledom je ošinila Veroniko. Leži, pokrita do brade, kakor tedaj, kadar jo hudo boli glavo. Sleherni Martinin gib spremlja z razigranimi, žarečimi očmi. »Je prav? Si zadovoljna z menoj?« govoriyo njene zmedene oči.

»Zdaj si pa pridna,« je rekla Martina. »Saj boš počakala, da grem v kopalnico?«

»O, bom! Le pojdi v kopalnico, tudi jaz sem rada v kopalnici,« je zagostolela Veronika.

Martina se je vrnila in obstala pred posteljo.

»Boš še malo pridna?« je vprašala.

»Strupa ne pijem.«

»To je dobra voda. Hladna in tudi okusna, boš videla!«

»No, pa daj.«

»In te bonbone pogoltni zraven. Boš?«

»Ne vem. Kaj, če so trdi in zoprnega okusa? Si jih kupila v razprodaji?«

»Ne. Nalašč zate sem jih kupila.«

»No, pa daj.«

Veronika ni hotela sesti. Leže je vzela kozarec v eno roko, tablete v drugo. Vse tri je hkrati

dala na jezik in kozarec burnila k ustom, da je zvenkil ob zobe. Pila je v dolgih požirkih; pol vode se ji je zlilo mimo, po napetem vratu je polzelo niže in izginjalo pod odejo.

»No, zdaj bo pa že šlo,« je zadovoljno rekla Veronika, ko ji je Martina vzela kozarec. Legla je nazaj in se zastrmela v strop.

»Tame pa nekaj leze!« je iznenada zajavkala.

»Nič ne leze. To je temnejša črta, ker je strop tam malo počen.«

»Res ne?«

»Ne.«

»Ampak jaz se vseeno bojim.«

»Ni se ti treba bati, saj sem jaz tukaj.«

»Predalec si! Prej me bo ugriznila, kot pa boš ti prišla na pomoč.«

»Misliš, da je kača?«

»Saj jo vidim!«

»Naj sedim pri tebi?«

»Ja! Pri meni!«

Martina je sedla na posteljno stranico. Roko je položila Veroniki na ramo, da bi se čutila še bolj varno. Toda Veronika je trznila in zavreščala:

»Ne! Ne!«

»Tudi mene se bojš?«

»Ne. Ampak dotikati se me ne smeš!«

Martina je sedela.

Sedela je dolgo.

Tudi še potem, ko so se zatisnile težke Veronikine oči. In tudi še, ko je Veronika zaspala rahlo, nemirno spanje, med katerim je ves čas hlipala, klicala mamo in tolkla okrog sebe.

domska vzgoja

Strokovne publikacije o vzgojni dejavnosti v domovih za učence so v našem pedagoškem tisku zelo redke. Dejavnost, ki se ukvarja predvsem z vzgojo, manj pa z izobraževanjem, je v vzgojno-izobraževalnem sistemu svojevrstnost, ki doslej ni bila dovolj strokovno obravnavana. Pobude za pospešene analitične, preučevalne in raziskovalne napore prihajajo predvsem od pedagoških delavcev, ki neposredno ali posredno doživljajo in spremljajo domsko vzgojno prakso. Zato ni naključje, da je izdajala knjižico z naslovom Prispjevki k teoriji in praksi skupnost domov učencev srednjih šol SR Slovenije, avtorji posameznih prispevkov pa so priznani strokovnjaki, ki so bili doslej med nosilci funkcionalnega izobraževanja vzgojiteljev v domovih.

Uredniški odbor, ki ga je strokovno vodil dr. Vinko Skalar, je razmeroma raznotero gradivo razvrstil v tri poglavja, po načelu od splošnega h konkretnemu. Prvo poglavje ima zato značilen naslov: Domovi učencev v socialistični samoupravni družbi. Mag. Emil Rojc je napisal prispevek o vključevanju domov v proces preobrazbe vzgoje in izobraževanja. Družbeno utemeljenost, izhodišča in usmeritve preobrazbe prenaša na domske razmere in opozarja na bistveno

nove naloge, ki jih bodo opravljali domovi kot sestavni del vzgojno-izobraževalnega sistema.

Naslednji trije prispevki (Franjo Klojčnik: Vzgojitelj v domu učencev — organizator vzgojnega dela, dr. Vinko Skalar: Vzgoja v domovih učencev, Jože Prelog: Programiranje vzgojnega dela v domovih učencev) nas seznanjajo z nekaterimi pomembnimi predlogi vzgojne problematike v domovih.

Ze znane ugotovitve o vrednosti učitelja v šoli lahko prenesemo na vzgojitelja v domu, zato so razglabljanja o vzgojiteljevi osebnosti, njegovem poklicnem (strokovnem) oblikovanju ter o njegovih delovnih razmerah zelo utemeljena. F. Klojčnik razčlenjuje delo vzgojitelja kot organizatorja »vzgojnimi smotrom ustreznih dejavnosti« (asociacija na spoznanje pedagoškega klasika, da je vzgojno delo predvsem organizacijsko delo), vso pozornost pa zasluži izvirna zamisel o profilu mladinskega vzgojitelja. Predlog o novem poklicnem delavcu ni zanimiv le za domsko vzgojo, saj svojevrstno rešuje vprašanje strokovnih kadrov v vseh dejavnostih, v katerih prevladuje vzgoja. Dokaj izvirne so pri določnem opisu novega poklicnega profila zahteve, ki vključujejo poleg strokovne izo-

Prispjevki k teoriji in praksi vzgoje v domovih za učence

Mladinska knjiga, Ljubljana 1980

brazbe tudi ustrezne osebnostne lastnosti vzgojitelja.

Strokovni vidiki dela vzgojitelja so obravnavani tudi v prispevkih dr. Vinka Skalarja in Jožeta Preloga. Dr. Skalar izhaja iz osnovnih pojmovanj in dilem o domovih in vzgoji v njih, kar je razumljivo, saj so marsikateri pojmi in njihove definicije še nejasne in nekonvencionalne. Tudi pri programiranju vzgojnega dela je še veliko dvomov in zadržev, na katere išče odgovore Jože Prelog. Upošteva tudi izkustvene podatke. Ugotovimo lahko, da so pri načrtovanju vzgojnega dela doslej sodelovali predvsem tisti pedagoški delavci, ki so svoje programe tudi sami uresničevali, zasledimo pa tudi poskuse metodološko preprostejših posploševanj in deduktivnega pristopa.

Drugi prispevek F. Klojčnika nas seznanja predvsem z nekaterimi podatki o domovih, pri čemer so posebno razveseljivi podatki o številnih novih gradnjah domov. To kažejo tudi objavljene fotografije.

Osrednji del Prispevkov predstavlja drugo poglavje. Vsebinsko je homogenejšo, vendar se vsebine ne ponavljajo. Posebno zanimivi so različni vidiki iste problematike, ki se med seboj povezujejo in dopolnjujejo. Avtorji poglobljeno, izhajajoč iz

teoretičnih spoznanj in ob izkušnjah iz praks, obravnavajo vzgojno skupino in skupinsko dinamiko. Članke so napisali: mag. Jože Trček: Elementi strukture kolektiva in vodenje v samoupravnem sistemu vzgoje in izobraževanja, Ciril Brezovec: Skupinska dinamika v vzgoji, Ivan Skjoflek: Nekateri problemi demokratizacije in humanizacije odnosov med vzgojitelji in učenci v domovih, Jože Valentinčič: Metode oblikovanja osebnosti, dr. Vinko Skalar: Vzgojna skupina. Tudi v teh člankih se najprej pojavljajo nekatera terminološka vprašanja ter načelna stališča do vzgojne skupine in njenega delovanja (pojema skupina, stili vodenja, oblikovanja skupine, struktura, socialne vloge, kategorizacija vlog, motivacijska sredstva, odnos posameznik—skupina itd.). Vsi avtorji poudarjajo, da je treba upoštevati stvarne možnosti ter ustrezno prilagajati in vrednotiti skupinsko delo. Zanimivo je, da se večkrat in pri različnih avtorjih v Prispjevkih pojavljata izraza skupina in kolektiv. Ali sta pojma identična? Na to vprašanje odgovarja mag. Trček, ki izraz kolektiv omejuje na socialistični družbeni sistem. Utemeljeno predlaga, naj bi kolektiv rabil kot »diferencialen izraz za označevanje odnosov v

socialni skupini v naših posebnih samoupravnih razmerah« (Prispjevki, str. 86). Splošnim značilnostim vzgojne skupine bi morali dodati še oznako, da mora uresničevati samoupravne socialistične vzgojne smotre. Ob taki opredelitvi postaneta pojma vzgojna skupina in kolektiv identična. Tudi v tem pomenu je najpopolneje analiziral in utemeljil definicijo vzgojne skupine dr. Skalar (prispevki, str. 185). Posledica take usmeritve je tudi demokratični sistem vodenja skupine, za katerega se zavzemajo avtorji. Spoznanja in ugotovitve povezujejo z neposredno domsko prakso, prispevki bodo koristili vsem, ki opravljajo vzgojno delo.

Tretje poglavje vsebuje prispevka o motivaciji (dr. Ana Krajnc: Motiviranje in aktiviranje učencev v domovih, dr. Vinko Skalar: Kako motivirati učence v domovih za vzgojno-izobraževalni proces) ter prispevek Jožeta Valentinčiča z naslovom Vzgoja za življenje v dvoje. Tudi motivacija in motiviranje sta obravnavana komplementarno. Dragocen je uvodni del prispevka dr. Krajncve o marksističnem pojmovanju vzgojnega procesa. Motivacijo obravnava zato vseskozi v neposredni povezavi z učencevo dejavnostjo. Dr.

Skalar pa obravnava motivacijo predvsem z vidika njenega zvoja pri učencu. Izvirni so njegovi opisi nemotivirajočih dejavnikov življenja v domovih, novih vidikov — predvsem skopinskega dela pa razčlenjuje pedagoško vrednost in uporabo pohvale, nagrade, graje, kazni, tekmovanja in sodelovanja.

Jože Valentinčič piše v svojem drugem prispevku o pomembnem delu vzgoje adolescentov. Sožitje med mladostniki različnih spolov in njihova priprava na skupno življenje je pogoj za njihovo osebno srečo, prav tega je v vzgojnem procesu še neznano dovolj upoštevati. Zato je izbira te tematike in njena uvrstitev v Prispjevke dovolj utemeljena.

Prispjevki k teoriji in praksi vzgoje v domovih za učence niso namenjeni le pedagoškim delavcem v srednješolskih domovih. Pogosto ugotavljamo, da se vzgoja in izobraževanje neoslojivi sestavni istega procesa. Zato je nujno, da se v teorijo in prakso vzgojnega dela poglabljajo tudi vsi šolski pedagoški delavci; poznavanje zakonitosti izkušenj vzgojnega dela pa je seveda potrebno vsem, ki kakorkoli vplivajo na vzgojni proces.

LOJZE RAKOVEC

zaščita obramba

Učiteljeva vloga v ljudski obrambi

Ko se tako kot drugi občani obvezno dopolnilno izobražujemo iz obrambe in zaščite, niti ne pomislimo, da je temeljno znanja s tega področja zelo potrebno za sodobno splošno izobrazbo mladine in odraslih, da ga moramo primerno uvrstiti v učni proces ali pa uporabiti pri svojem vzgojnem delu. Med take življenjske teme sodi tudi letošnja tema o podtalni propagandi.

Izkusnje zadnjih desetletij pa tudi iz naše preteklosti povedo, da se podtalna propaganda načrtno usmerja tudi k doraščajoči mladini; želi jo pridobiti za svoje ideje in cilje, da bi jo po možnosti odtujila miselnosti in vrednotam staršev in njihovega družbenega okolja. Lahko se zgodi, da bo sovražna propaganda v posebnih razmerah skušala tudi med mladino netiti nasprotja in sejati nemir ter tako rušiti notranjo moralopolitično enotnost ter bratsko povezanost naših narodov in narodnosti.

K mladim se usmerja sovražna propaganda tudi tedaj, kadar hoče prikazati stvarnost drugačno, kot je in v ta namen ponareja dejstva in podatke, širi nezaupanje v naše obrambne sposobnosti in vodstvo ter seje sovražna gesla proti naši samoupravni ureditvi, neuvrščenosti, marksistični zasnovanosti vzgoje in izobraževa-

nja ter proti drugim temeljnim načelom naše družbe.

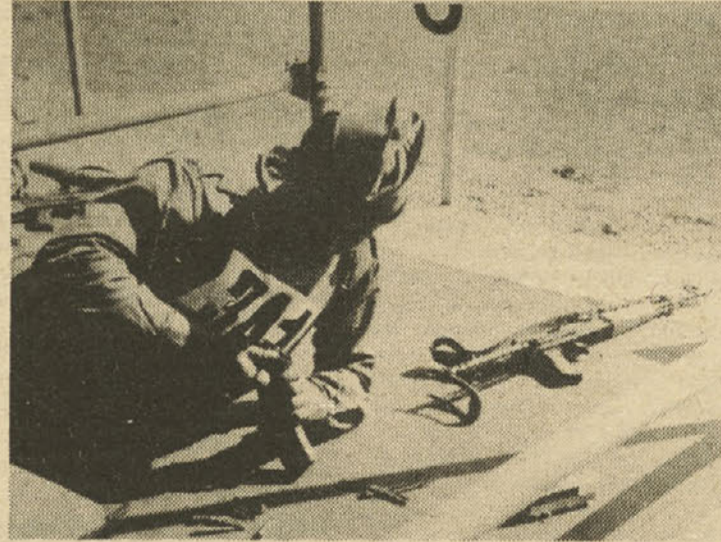
Podtalna propaganda je preračunana na lahkovernost, družbenopolitično nerazgledanost in nekritičnost ljudi, na pomanjkanje trdnih stališč in vrednot v njih, s pomočjo katerih bi znali zrelo presojati stvarnost in propagando ter temu primerno tudi ravnati. Podtalna propaganda si zato želi apolitično šolo, apolitičnega učitelja in apolitične učence. To bi ji odprlo prsto pot in obetalo največ uspeha.

Šola in učitelji so pomemben člen v našem sistemu ljudske obrambe in družbene samozaščite. Učitelj, ki je sredi družbenega življenja in ne le dopušča, temveč celo spodbuja učenca k odkritemu pogovoru o vseh aktualnih družbenih vprašanjih in dogajanjih, s tem omogoča da učenci širijo svojo družbenopolitično razgledanost in sproti odstranjujejo nejasnosti, da sprejedaajo v sovražni propagandi polresnice, laži in prikrite namere. Tako se mladi ob svojih učiteljih oblikujejo v politično zrele in ozaveščene državljane.

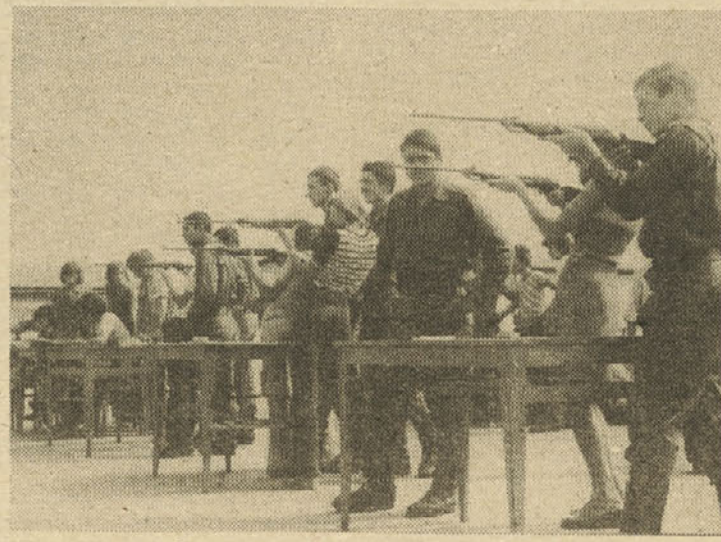
Naprednim družbenim ciljem in vrednotam predani učitelji so tudi v najtežjih časih naše preteklosti vplivali na cele rodove mladih, tako da ni bilo med njimi nikogar, ki bi nasedel sovražni

propagandi in postal izdajalec. Zvesti tem tradicijam ohranijo tudi zdaj naši učitelji to pomembno vlogo v sistemu ljudske obrambe in družbene samozaščite. To je zahteva današnjega ne-

mimnega in protislovnega časa, hkrati pa nenapisana obveznost šole in vsakega učitelja pri vzgoji mladih za razvijanje in obrambo naših družbenih pridobitev. J. V.

Temelj obrambe in zaščite je spretno ravnanje z vsemi vrstami orožja. Vojak pravkar »polni« avtomat

Obrambni dan (Fotokrožek Osnovne šole Milan Jarc, Črnomelj)

Mladi tekmujejo

Tekmovanja mladine osnovnih šol in šol usmerjenega izobraževanja v dejavnostih s področja ljudske obrambe in družbene samozaščite so postala že tradicionalna. Ta tekmovanja so hkrati sestavni del vzgojno-izobraževalnega dela šole in priljubljena oblika interesnih dejavnosti.

Imamo razredna, šolska in občinska tekmovanja s področja ljudske obrambe in družbene samozaščite, kjer preverjamo znanje; območna tekmovanja pa spodbujajo boljše delovanje. Ob njih lahko primerjamo in usklajujemo delo posameznih področij, sodelujemo z enotami teritorialne obrambe, z JLA, ZRVS, Rdečim križem Slovenije, z enotami Zavoda SRS za šolstvo, z društvom učiteljev obrambe in zaščite ter z drugimi. Vsakih pet let so tekmovanja v zveznem merilu. Takšno tekmovanje bo leta 1984 v SR Hrvaški.

Republiški odbor za pripravo in izvedbo tekmovanj s področja ljudske obrambe in družbene samozaščite v SR Sloveniji je za šolsko leto 1980-81 razpisal tekmovanje osnovnih šol in šol usmerjenega izobraževanja v dejavnostih ljudske obrambe in družbene samozaščite.

Tekmujejo vse osnovne šole in vse šole usmerjenega izobraževanja — ločeno. Tekmovanje osnovnih šol zajema: osnovno tekmovanje in tekmovanje v obveznem programu. Osnovnega tekmovanja se udeležijo vsi učenci osnovne šole od I. do 8. razreda. Pripravi ga vsaka šola sama, dejavnosti pa potekajo v šoli, lahko pa so tudi povezane s krajevno skupnostjo. Letošnje dogovorjene teme so: ljudska zaščita, protiklepnna obramba, protidesantna obramba in protizračna obramba. Tekmovanje v obveznem programu razpisuje republiški odbor in je enako za

vso Slovenijo. Tekmujejo lahko vsi učenci, ki obvladajo predpisani obvezni program. Obvezni program zajema: orientacijski pohod (telesno pripravo, orientacijo, obeležja NOB), prvo pomoč in streljanje z zračno puško. Učenci morajo obvladati znanje iz ljuske zaščite, protiklepne in protidesantne obrambe. Prvenstva šole bodo v telet šolskem letu, občinsko prvenstvo bo do 20. aprila 1981, območno pa do 20. maja 1981.

Območna tekmovanja v osnovne šole in za šole usmerjenega izobraževanja so v Kopru, Novi Gorici, Kranju, Ljubljani, Novem mestu, Celju, Dravogradu, Mariboru in Murski Soboti. Šole usmerjenega izobraževanja tekmujejo v enotnem obveznem programu, kjer sodelujejo vsi učenci teh šol.

Tekmovalni program zajema: orientacijski pohod, prvo pomoč, streljanje z zračno puško na šolskem prvenstvu in streljanje z vojaško puško na prvenstvu občine in področja, ter pisni preskusi znanja na letošnjih dogovorjenih temah — po štiri vprašanja iz petih področij: varnost in družbeno samozaščita, protiklepnna obramba, protidesantna obramba, protizračna obramba ter s področja Josip Broz Tito — naša preteklost in naša prihodnost.

Šole lahko razširijo program ne glede na propozicije; v program lahko uvrstimo npr. streljanje z puško, streljanje s topom, tekmovanje za najboljšega strelca, bombaša, tabornika ipd. Rezultati obveznega programa so osnova za izbiranje ekipe, ki se bo pomerila na občinskem tekmovanju.

Prav bi bilo, da se vse šole ob pripravljavanju tekmovanj povežejo s krajevno skupnostjo, s družbeno-političnimi organizacijami, predvsem s SZDL, ZRVS, RK in z drugimi dejavniki.

Napredno in sodobno

Razstava ob 100-letnici pedagoške revije

V Slovenskem šolskem muzeju v Ljubljani je odprta razstava, zanimiva za vse rodove naših učiteljev: ob stoletnici izida prve slovenske pedagoške revije Popotnik, ki se je leta 1950 preimenoval v Sodobno pedagogiko, so nam v muzeju prikazali zajetno zbirko izdaj teh dveh revij, pa tudi fotokopije dopisov in člankov, ki opozarjajo na pomembnejša obdobja in dogodke v njenem življenju.

Zanimiv je že sam nastanek Popotnika ali natančneje vzrok, zakaj je revija začela izhajati. Povod za to je bil spor ob novem osnovnošolskem zakonu leta 1869. Zagovorniki tega zakona so terjali od učitelja samostojnost, povezovanje med učitelji in boljšo pedagoško izobrazbo, tedanje glasilo učiteljev. Učiteljski tovariš pa je zagovarjal načela konservativnih katoliških krogov, ki so imeli osnovno šolo za svoje področje. Tako se je rodil Popotnik leta 1880 v Celju, urejal ga je šolski vodja celjske okoliške šole Jakob Lopan, z denarjem pa zalagal gimnazijski profesor in štajerski deželni poslanec Miha Zolgar. Pisma in dopisi, razstavljeni v muzejskih vitrinah pričajo, da se je moral že tedaj, na začetku ubadati s težavami, ki jih ima pedagoški tisk še dandanes: premalo je bilo denarja in sodelavcev.

Eden največjih entuziastov v Popotnikovi zgodovini je bil nedvomno nadučitelj Miha Nerat, ki je prevzel uredniško delo, za Lopanom in postal tudi lastnik revije. Urejal jo je kar 36 let. Zavzemal se je za razvoj šolstva na temeljih materinega jezika, za novo šolo. Z zanimanjem prebiramo uvodnik, ki ga je napisal ob desetletnici Popotnikovega izhajanja. V njem vabi učitelje k sodelovanju z željo, da bi Popotnikovo potovanje »imelo povoljne uspehe«. Ko opisuje prehojeno desetletno pot, poudarja, da je Popotnik »zalagal svoje prijatelje z vsakojakim tečnim berilom, budil in krepil kolegialnost in stanovsko zavest, netil blaženo bratovsko ljubezen in kolegialno vzajemnost, potegoval pa se je vselej tudi za stanovske pravice naše ter krepko branil učiteljski ugled.« Iz tega vidimo, da je revija, v kateri je bilo objavljenih veliko strokovnih prispevkov, hkrati že prevzemala in nadomeščala tudi časopis, saj je sproti obveščala ne samo o novostih v stroki, temveč tudi o dogodkih, ki so zadevali učiteljev socialno ekonomski položaj, in se zavzemala za njegovo

izboljšanje. In ker je bil Popotnik tako »napredujočega duha«, Nerat pa se je ob napornem in odgovornem uredniškem delu sčasoma utrudil, pa tudi gmotno ni zmožal več tolikšnega bremena, je prevzela Popotnika leta 1898 za svoje glasilo učiteljska organizacija Zveza slovenskih učiteljskih društev. Na razstavi v muzeju je tudi pismo, ki ga je ob tej priložnosti pisal Mihael Nerat Zavezi. Strinja se s tem, da Zaveza prevzame lastništvo in želi, da bi Popotnik napredoval, saj je bila to vedno njegova velika želja in skrb. Ob tem priznava: »Tej želji žrtvoval sem poleg ogromnega fizičnega truda in duševnega napora tudi materialno, kajti nikdar nisem gledal na zaslužek, dasi je delo vselej priznana vredno.«

ZAPLETENA POT DO UREDNIKA

Zgodovina se ponavlja. Že ob koncu prvega desetletja je Popotnik zaman prosil bralce naj poravnajo naročnino, revija je imela vedno več dolgov pri tiskarni sv. Cirila, Zaveza, ki naj bi Popotniku pomagala in plačala te dolgove, pa tudi sama ni imela denarja. Učitelji so začeli nabirati prostovoljne prispevke, del dolga tiskarni pa je plačala kasneje vendarle Zaveza.

Leta 1900 je Zaveza sklenila, naj postane Popotnik pedagoško-znanstveni list, Učiteljski tovariš pa šolsko politični. Ker se je Nerat že leta 1901 hotel odpovedati urednikovanju, so začeli iskati novega urednika. To pa je bila dolga in zapletena pot. Pisma zavzetih snovalcev in sodelavcev revije so polna dobronamernih predlogov, Nerat pa meni, da naj ima pri izboru urednika prednost strokovnjak. V enem takih pisem Zavezi je Nerat poudaril: posel Popotnikovega urednika zahteva — če hoče biti neodvisen od drugih — »univerzalno naobrazbenost«, še posebno dobro se mora spoznati na ljudsko šolstvo. Želja po tem, da bi v reviji sodelovali tudi

srednješolski profesorji, je živel že tedaj, kajti »Tak mož na čelu bi pridobil tudi mnogo srednješolskih učiteljev v naše kolo in za približanje slednjih ljudski šoli bi se lahko mnogo zgodilo.«

Po dolgi in zapleteni poti so leta 1916 vendarle izbrali: urejanje je prevzel Pavel Flere. Popotnik je postajal vse naprednejši, toda Flere, ki je služboval v Beogradu, ni zmožal urejati revije tako, kot je želela učiteljska organizacija, slišati pa je bilo tudi pripombe, da postaja konservativen. Na vrsto so prišli mladi, napredni pedagogi: dr. Franjo Žgeč, Anton Osterc in Ernest Vranc. Novi odbor se je povezal s Pedagoško centralo v Mariboru in začel urejati Popotnika po novih smernicah. Posebno pozornost je namenjal »učiteljski samoizobrazbi« na pedagoški, psihološki in sociološki podlagi in poudarjal, da je treba upoštevati tudi otrokovo duševnost in okolje, v katerem otrok živi. Napredni uredniški odbor pa ni bil po volji vodstvu slovenskega JUJ zato je urednikovanje prevzel zmernejši Matija Senković (od konca leta 1938/39).

»RDEČI« POPOTNIK

Če pregledujemo sestavke naslednjih letnikov, ugotovimo, da je postal Popotnik posebno zanimiv tedaj, ko so prevzeli uredništvo »pokretaši«: Ernest Vranc kot glavni urednik, Vlado Majhen in Miloš Ledinek. Po-

Bogato dolgoletno delo

Pred nedavnim smo se na aktivno učiteljev biologije in kemije osnovnih in srednjih šol Zavoda SRS za šolstvo organizacijske enote Dravograd poslovlili od predmetne učiteljice biologije in kemije Jelke Pejovnikove ob njenem bogatem 35 letnem pedagoškem delu.

Tov. Jelka je pričela svoje pedagoško delo kot mlada učiteljica na Koroškem, nato krajši čas službovala na Dolenjskem, več kot 30 let pa je vzgajala in poučevala na gimnaziji in osnovni šoli na Ravnah na Koroškem.

Veliko rodov učencev osnovne in srednje šole se je zvrstilo v času njenega pedagoškega dela, spoznavali in seznanjali so se z biologijo ter njeno neposredno povezanostjo z življenjem in ljubeznijo ter odgovornostjo do dela. Ob vsem pa jo je vedno spremljal odkrit, starševski in prijateljski odnos do vseh, ki smo z njo sodelovali. Povsod in vsakemu je znala svetovati, pomagati. Bila je prijateljica in učiteljica.

Ne bi mogli naštetih vseh njenih šolskih in zunajšolskih ter družbeno-političnih dejavnosti, ki jih je vodila in oblikovala z nesebično ljubeznijo, veliko mero vztrajnosti, veselja in polne odgovornosti. Vse njene bogate življenjske in pedagoške izkušnje, ki so nam na številnih aktivnih biologov in kemikov poestrile razprave in vsebine so bile nesebične in dobrodošle.

»Bila si nam sonce« je na umetniško sliko tov. Jelki zapisal Koroški slikar Darinko Plevnik in povedal tisto, kar Jelka Pejovnikova je. Vsi zbrani smo ji zaželeli lep in miren tudi drugi del njenega življenja, ki je posvetila domačiji, kmetiji na strminah Pake in Graške gore, ker bo svojo trdno vez z naravo še nadaljevala. In tudi tu se bomo še z njo radi srečevali.

ROMANA JAZBEC

srečilo se jim je izoblikovati vsebinsko zaokrožene številke Popotnika: vsaka od teh je izčrpno obravnavala en sam problem. V njej so obdelali avtorji npr. vaško šolo, delo učiteljstva za prosvetni in ekonomski napredek, skrb za prihodnjo slovensko šolo itn. Zato ker je bil glasilo organizirane skupine najnaprednejših pedagogov in ker je obravnaval pedagoška vprašanja s stališč marksistične sociologije, pa tudi zaradi barve platnic je dobilo ime »rdeči« Popotnik.

Tako kot vsa napredna glasila tedanjega časa je tudi Popotnik spoštoval kulturni molk. Znova je začel izhajati leta 1945/46 kot list za vzgojo, prosveto in kulturo, prevzela pa ga je sindikalna organizacija Zveze prosvetnih delavcev in nameščencev. Postal je zajetnejši in zelo pester po vsebini, posebno pozornost pa je namenjal razpravam o pedagoški teoriji na marksistični podlagi. Urejal ga je vse do 1949 Franc Ostanek. V št. 4/5 je dobil prilogo Prosvetni delavec. Popotnik se je 1950 preimenoval v Sodobno pedagogiko, časopis za šolska in vzgojna vprašanja, ki ga je urejal Vlado Schmidt, od 1953-1959 Marica Dekleva, od 1960 pa Vladimir Cvetko. Sodobna pedagogika je postala osrednja in edina tovrstna slovenska revija, ki je v letih svojega izhajanja seznanjala učitelstvo z vsemi pomembnejšimi novostmi pedagoške teorije in prakse ne samo pri nas, temveč tudi v svetu. Obsežni in zanimivi prispevki so obravnavali vsa področja vzgoje in izobraževanja, od predšolske vzgoje do visokih šol, kasneje pa tudi izobraževanje odraslih in pedagogiko prostega časa.

Razstava v Šolskem muzeju nazorno in pregledno podaja razvojno pot naše pedagoške revije v preteklem stoletju. Obogatiti nas z marsikaterim spoznanjem in spodbuja k razmišljanju — o casih in ljudeh, ki so s tolikšno zagnanostjo ustvarjali naš pedagoški tisk, z nenehno težnjo po posodabljanju in napredku šole in z željo, da se ta ne bi nikdar postarala. Razstavo je pripravila bibliotekarka-specialistka Tatjana Hojanova. Ob tej priložnosti je izšel tudi katalog, ki je temeljita študija, popestrena s številnimi citati iz pedagoškega tiska v minulem stoletju. Napisal ga je kustos arhiva, mag. Andrej Vovko.

M. K.

NIŽJA STOPNJA

5. dec. Kakadujeve novoletne želje
12. dec. Jesen
19. dec. Rad imam dela Kristine Brenkove

SREDNJA STOPNJA

9. dec. V svetu domišljije III
16. dec. Dubrovniška manufaktura

VIŠJA STOPNJA

11. dec. Švica
18. dec. Mladinska proza IV

NENAVADNI POGOVORI

13. dec. Kdaj so otroci odrasli
19. dec. Odrasli tako, kako pa mi

ZA SREDNJE ŠOLE

13. dec. Sodobna makedonska mladinska književnost
20. dec. Gligor Popovski
10. dec. Učimo se makedonščine in srbohrvaščine
17. dec. Učimo se makedonščine in srbohrvaščine
10. dec. Dogovori — odločitve
17. dec. Dogovori — odločitve

Urniki oddajanja šolske televizije

od 18. 12. do 25. 12. 1980

Premiera	Ponovitev	Ciklus	Oddaja	Trajanje
23. 12.	25. 12.	Fizika	Atomska energija in notranost atoma	11 minut
		Zemljepis	Premikanje ledenikov	12 minut
		Biologija	Delitev celic	24 minut
		Ekologija	Drevesa in njihov pomen	12 minut

Obvestilo naročnikom

Letos so se tiskarski stroški zaradi višjih cen papirja in storitev povečali za več kot tretjino, dotacije ustanoviteljev, s katerimi krijemo del razlike med ekonomsko in prodajno ceno časopisa, pa še zdaleč ne sledijo rasti cen. Čeprav skušamo z drugimi viri dohodka (objave, razpisi ipd.) in z varčevanjem zmanjšati primanjkljaj, tega ne zmoremo več brez ustreznega zvišanja naročnine.

Zato bo z novim letom naročnina na Prosvetnega delavca:

— za posameznike 200 dinarjev
— za vzgojno-izobraževalne in druge organizacije ter skupnosti pa 350 dinarjev.

Cena posameznega izvoda bo pri običajnem obsegu časopisa 10 dinarjev. Študentje bodo imeli pri skupinskih naročilih popust. Prosimo naročnike, da z razumevanjem sprejmejo te spremembe.

Uredništvo in uprava

VODSTVOM IN SAMOUPRAVNIM ORGANOM VZGOJNO-VARSTVENIH IN VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNIH ORGANIZACIJ

RAZPISNIM KOMISIJAM

Da bi omogočili vzgojno-izobraževalnim in vzgojno-varstvenim organizacijam potrebno varčevanje z denarjem, namenjenim za razpise prostih del in nalog, bomo odslej objavili vsak ponovljen razpis del in nalog s 50-odstotnim POPUSTOM.

Cene prvega razpisa ostanejo še naprej nespremenjene, čeprav so že zdaj za dobro tretjino nižje kot pri dnevnih časopisih. Z objavo razpisov v Prosvetnem delavcu, ki ga prejema vse vzgojno-izobraževalne in vzgojno-varstvene organizacije ter večji del učiteljev in vzgojiteljev, varčujete s svojim denarjem, hkrati pa gmotno podpirate glasilo prosvetnih delavcev.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

Iz starih listov

NAPREJ!

Narava, ves svet kliče: »Naprej!« Tudi ljudski učitelj, ki druge izobražuje, mora neprestano napredovati. Pripoznana resnica je, da bolj ko si učitelj širi krog svojega izobraževanja, toliko več mora koristiti v svojem stanu. Pravo učitelj se nikoli ne ustavi in se ne jenja učiti in izobraževati, kajti, ako si neprenehoma ne nabira vednosti, je le ubog najemnik in terpin med svojimi verstniki. Najslabši in najzadnji v svojem stanu pa je tisti učitelj, ki v svoji zabiti slepoti in ošabnosti misli, da je že med vsemi svojimi tovariši najbolj izobražen, in da sme vse druge čez ramo gledati. Tak napetnež gre v svoji gizdavi prečenitvi tako daleč, da zgreši pri izobraževanju pravo pot, ter gre nazaj v svoje prvotne temnice. Učitelj je duša svoje šole. Učitelj, ki ne napreduje, tudi ne more dajati šoli tistega

življenja, brez katerega dobra šola ne more shajati, in je podobna pustini, kjer bi zastoj iskal rastlin in duhtečega cvetja. Kakor je tedaj na naravnem, tako je tudi na dušnem svetu.

Vsak človek, ki je mlačen v svojem stanu, je nesrečen, koliko bolj nesrečen pa je tedaj učitelj, ki svojo službo opravlja brez ljubezni in duha; tak pozna le težave in skrbi svojega stanu...

Učitelj, ki se v svojem stanu primerno izobražuje, mora biti pa tudi stanoviten in značajan, da ga ne potlačijo vsaka kriva misel, ki leti mimo njega. Kolikokrat se zgodi, da ga ošabneži in nevedneži zaničujejo in psujejo ravno zato, ker je dober človek in mož prave omike. Vsak, posebno pa mladi in nastopni učitelj, ki posluša klic »naprej!«, naj si za svoj kažipot pred vsem drugim zapiše: pripravljaj se za svoj stan, beri in nabiraj si skušnje!

Učiteljski tovariš 1869, str. 113

PRI ZAVODU SR SLOVENIJE ZA ŠOLSTVO,
LJUBLJANA, Poljanska cesta 28

lahko naročite publikacijo:

SKUPNA VZGOJNO-IZOBRAZBENA OSNOVA V SREDNJEM USMERJENEM IZOBRAŽEVANJU

(cena 120 din)

Naročila sprejema:

Zavod SR Slovenije za šolstvo
Ljubljana, Poljanska cesta 28

Šola za delo in življenje

Ponavadi mora preteči precej časa, da doseže vzgojno-izobraževalna organizacija pri svojem delu takšne uspehe, s katerimi si pridobi ugled in zato prejme družbeno priznanje. Nekaterim šolam se posreči to prav kmalu in ena teh je Osnovna šola Pohorski odred v Slovenskih Konjicah, ki za samostojno delo in življenje usposablja laže duševno prizadete otroke.

Osnovna šola je 26. 11. 1980 praznovala svoj prvi jubilej — 10 let razvoja in dela. Svojo svečanost je povežala s praznovanjem dneva republike. Učenci šole so številnim staršem, družbeno-političnim predstavnikom kraja in gostom pripravili zelo prijeten in bogat kulturni program, in bili za to deležni pristranskega priznanja vseh udeležencev proslave.

Praznovanje je bilo še posebno slovesno tudi zato, ker je Osnovna šola Pohorski odred za dosedanje uspešno delo pri usposabljanju otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju prejela priznanje, ki ga ji je podelil V. kongres Zveze društev defektologov Jugoslavije. Priznanje je šoli izročil podpredsednik Društva defektologov Slovenije Milko Domajnko. Ko je utemeljeval podelitev priznanja, je med drugim dejal: »Razvojna pot te šole od prvega oddelka do popolne osnovne šole, od začetnih slabih prostorskih razmer, do pridobitve sodobne šolske zgradbe, je bila nepričakovano kratka in bogata. Seveda ni šlo enostavno in brez težav, kot je to primer skoraj pri vseh tovrstnih šolah v Sloveniji. Ima pa ta šola v svojem razvoju neko izjemnost, ki jo je treba poudariti. Kmalu po vselitvi v novo zgradbo je šola postopoma prešla na celodnevno obravnavo učencev. To je bil prvi primer te nove organizacije vzgojno-izobraževalnega dela na področju specialnega šolstva v Sloveniji. In prav tukaj se je preiskovala ustreznost predvidenega modela celodnevne posebne osnovne šole. Učitelji so morali biti ob marsičem izvirni, predvsem pa pripravljani na to, da bi se marsikateri dobro zamišljen ukrep lahko ponesrečil. Ne samo novo organizacijo, tudi nove vsebine in metode se je postopoma uvajalo. Zato pa je bilo treba posodobiti nekatere — mogoče lahko rečemo že preživete — standarde učnega procesa. Šola je svojo običajno razvojno pot in pionirsko delo pri uvajanju celodnevne šole uspešno opravila. To pa predvsem zato, ker je imela oporo v svojem okolju in ker se je znala v njem uveljaviti. Razmeroma mlad kolektiv je opravljal svoje delo požrtvovalno, z veliko sposobnosti in znanja. Na tej šoli

smo bili sodelavci in obiskovalci vedno lepo sprejeti. V tem kolektivu so nasveti za delo — kot temu lepo rečemo v ljudskem reku — vedno padli na rodovitna tla. Zato slovenskemu Društvu defektologov ni bilo težko izbrati šole, ki naj bi ob 5. kongresu DDJ prejela zasluženo priznanje. Ob tem pa seveda ne smemo pozabiti, da je tovrstnih šol, ki zaslužijo priznanje za svoje delo, v Sloveniji kar precej.«

Ob 10-letnem uspešnem razvoju šole je v imenu kolektiva zelo izčrpno poročal Franjo Šegel. Prvi oddelek posebne osnovne šole je bil ustanovljen v šolskem letu 1970/71. Z vsakim šolskim letom se je število oddelkov povečalo in tako je bila v šolskem letu 1974/75 že ustanovljena samostojna »posebna osnovna šola«. Septembra 1975 se je šola že preselila v nove prostore ter dobila novo ime »Osnovna šola Pohorski odred«. To leto so tudi razvili pionirski prapor, na katerega so obesile trakove vse družbeno-politične in delovne organizacije kraja. Leta 1976 se je šola kot TOZD združila v VIZ Slovenske Konjice. Šola ni bila vase zaprta ustanova, ampak se je po svojih sposobnostih vključevala v vse družbene dejavnosti na območju svoje krajevne skupnosti, pa tudi občine. Prav zato je lahko razvila toliko raznih občinskih dejavnosti svojih učencev, obogatila vsebino dela pionirskega odreda, prirejala razstave, se vključevala v skupne akcije z drugimi osnovnimi šolami itd.

Vsi dosežki pa niso samo sad delo učencev in članov kolektiva, je poudaril Franjo Šegel, pri delu in razvoju šole so izredno veliko pomagale vse družbeno-politične in delovne organizacije kraja in občine. Še posebej se je Franjo Šegel zahvalil pedagoškemu svetovalcu Milku Domajnku, ki je vsa leta spremljal razvoj te šole ter zavzeto pomagal reševati strokovne ter upravne organizacijske naloge. Njegova pomoč je bila še posebej dragocena pri uvajanju celodnevne šole.

Osnovna šola Pohorski odred ni edinstven primer, je pa zgled, kaj je mogoče doseči pri usposabljanju otrok, ki jih je narava za marsikaj prikrajšala. Prijetno je bilo prisluhniti obvestilu, da so vsi dosedanjí absolventi te šole zaposleni v slovensko-konjiških organizacijah združenega dela in da so usposobljeni za življenje v družbi. Seveda pa je za ta vrhunski uspeh pogoj, da je šola vsestransko vraščena v svoje okolje, da z njim živi in dela ter da je šolski delovni kolektiv voljan narediti kar največ, kot je to primer v Slovenskih Konjicah. Z. J.

József Rippl Rónai: Študija, olje

Madžarska secesija v Narodni galeriji

Razstava v ljubljanski Narodni galeriji prikazuje »Secesijo na Madžarskem« kot eno tistih uspešnih kulturnih (galerijskih) izmenjav med sosednjima državama, ki v resnici pripomore h globljemu spoznavanju umetniških dobrin in vodi k številnim estetskim vprašanjem, ki se porajajo ob razstavljenem gradivu. Vsekakor pa je sedanja razstava med tistimi prireditvami doživetje, ki zasluži posebno pozornost, čeprav ima tudi nekaj pomanjkljivosti.

Razstava »Secesija na Madžarskem« je presekok slikarske, grafične, kiparsko-medaljske in plakatne umetnosti, precej manj pa je vpogled v arhitekturo, umetno obrt in uporabno umetnost. Poudariti je treba, da se je secesija na Madžarskem (1896—1914) razcvetela kot umetniški pojav, ki presega zgolj likovno področje in v svoji raznoterosti (od pleinerizma, do izrazito secesijskih teženj in najavljajočega ekspresionizma idr.) predstavlja sočasen evropski pojav. Ne glede na secesijska žarišča od Münchna, Pariza, Dunaja idr., ki so jih madžarski umetniki poznali, je madžarska secesija vendarle ubirala svoja pota, se navezovala celo na ljudsko obrt, ob kozmopolitizmu se je navzela tudi poteze narodnega izročila v novodobnih izraznih možnostih. Madžarska secesija ni duhovno enovita, v bogatih možnostih pa izrablja tako rekoč vse bistvene izrazne tokove, ki se nanizajo ob fin de sieclu in v začetnem desetletju 20. stoletja. Pobude, ki prihajajo še od preraphaelitov, iz italijanske posredne motivike, od mitske zamaknenosti pa do dekadentnega občutja in nostalgičnega poetiziranja preteklosti, ter regionarnosti in vse do folklorne barvite vsebine, se pri posameznikih prelijejo v željo po samobitni, nemalokrat narodno barviti umetnosti. Očitno pa je, da pomeni secesija za Madžare prelom z akademizmom (kot za druge narode), a tudi preskok iz likovne konservativnosti in zamudništva.

Sedanja razstava prihaja k nam zatem, ko so se v petdesetih in šestdesetih letih prevetrili po vsej Evropi nanovo preučeni pojavi o secesiji, ki je poprej nemalokrat nosila pejorativno oznako. Lahko bi rekli, da lahko sledimo razstavi, ne da bi bili prev-

zeti od modnega vala, ki se je tisti čas povsem utišal. Začetki odklona od tradicionalizma segajo v leto 1896 s šolo v Nagybanly, kateri se opozicijsko postavi nasproti »Osmerica« 1909. Prva skupina še nima izrazito secesijskih potez, med najvidnejšimi predstavniki novih hotenj pa so bili: Jozsef Rippl Ronai, slikar, grafik in umetniški oblikovalec, Sandor Nagy, izvira secesijsko osebnost in soustanovitelj umetniške kolonije v Gödöloju, Lajos Gulacsy, Aladar Körösi Krusch, Janos Vaszary, pa grafik Jozsef Diveky, arhitekt in umetniški oblikovalec Lajos Kozma, pisateljica in ilustratorica Anna Lesznai pa medaljer in kipar Fulup Beck, kipar Zsigmond Kisfaludi Strobl, plakatler Geza Farago in še vrsta drugih umetnikov. Na razstavi najdemo vse, od sanjsko zamaknjene portreta do ekspresivno upodobljene osebe, od pravljicnih motivov, fantazij, polnih skrivnostnega ozračja, zamaknenosti do karikaturnih možnosti, alegorij z značilno dekorativnostjo in naslonitev na literarna dela. Medaljski delež razstavljenih umetnin je bogat in ilustrativen, uravnotežen pri portretu in zanimivo razgiban pri drugih motivih.

Plakaterska predstavitev je bolj nakazana kot predstavljena, a v skromnem izboru ohranja izrazite primere secesijske tipike. Arhitektura secesije je prikazana zelo skromno, komaj da v njej zaslutimo poteze samobitnih dosežkov. Čeprav so se arhitekti šolali na tujem, je izrazit zlasti tisti delež, ki izpolnjuje secesijske zahteve in jih navezuje na prvine narodnega elementa. Zelo močna je bila secesijska obrt na Madžarskem, toda žal na razstavi ne moremo spoznati razsežnosti uporabne umetnosti. Pogrešamo tudi knjižno opremo in revialiko s secesijskimi vinjetami, ilustracijami in karikaturnami. Razstava je usmerjena bolj v klasično predstavitev secesijskega slikarstva, grafike, plastike, ravno secesija pa je široko in nanovo, celostno povezovala precej širše zahteve. Čeprav okrnjena pa nam »Secesija na Madžarskem« razkriva lep prerez omenjenih področij umetnosti in je bogato doživetje. Razstava v Narodni galeriji bo odprta do 24. decembra.

IGOR GEDRIH

Osnovna šola v Štandrežu pri Gorici dobila ime

V nedeljo, 2. novembra, je bilo v Štandrežu še posebno slovesno; domačo osnovno šolo so poimenovali po pripovedniku in naravoslovcu Franu Erjavcu. Ob tej priložnosti se je zbral v šoli, kjer vzgajajo in izobražujejo mlade rodove te vasi že skoraj sto let, ves Štandrež. V majhnih veži so odkrili pisateljev kip, Kalinovo delo — kopijo, ki stoji na začetku Erjavčeve ceste v Novi Gorici, nato pa se je občinstvo preselilo v veliko dvorano prosvetnega doma in jo povsem napolnilo. V kulturnem sporedu so nastopili učenci domače in bližnje šole, poslušali smo odlična pevka zbora in odlomke iz Erjavčevih del. Nato je spregovorila prof. Lojzka Bratuževa, ki je poudarila pomen Frana Erjavca, ki je znal zbuditi v mladih zani-

manje za naravo. Fran Erjavec, po rodu Ljubljčan, je bil zadnjih petnajst let svojega delovnega življenja profesor na realki v Gorici, kjer je umrl leta 1887. Po njem se že več let imenuje tudi enotna srednja tržaška šola v Rojanu.

Udeležence proslave je pozdravil tudi goriski župan, spregovoril pa so še: občinska odborica za šolstvo Marija Ferletič, ravnatelj srednje šole Frana Erjavca iz Trsta inž. J. Pečenko, didaktični ravnatelj in predsednik okoliškega šolskega sveta. Prireditelj je sklenil predsednik pripravljalnega odbora dr. D. Pavlin, nato pa so si udeleženci proslave ogledali razstavo starih slik in številnih dokumentov v učilnici.

ERNEST ŠVARA

Časopis izdajata republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ter Izobraževalna skupnost Slovenije — Izhaja štirinajstredno med šolskim letom.

Izdajateljski svet ČZP Prosvetni delavec: Metka Rečnik, predsednica, Jože Deberšek, Tea Dominko, Milanka Dragar, Leopold Kejžar, Marjana Kunej, Marija Skalar, Janez Sušnik, Valerija Škerbec, Zdravko Terpin, Milica Tomše, Jože Valentinčič, Boštjan Zgonc.

Uredniški odbor Prosvetnega delavca: Geza Čahuk, predsednik, Breda Cajhen, Tea Dominko, Marjana Kunej, Rudi Lešnik, Veljko Troha, Jože Valentinčič, Dušan Zupanc.

Uredništvo: Jože Valentinčič, glavni urednik, Marjana Kunej, odgovorna urednica, Tea Dominko, tehnična urednica.

Naslov uredništva in uprave: Poljanski nasip 28, tel.: 315-585, poštni predal 21, Ljubljana 61104.

Rokopisov in fotografij ne vračamo, posamezni izvod 8 din. Letna naročnina 150 din za posameznike, za delovne organizacije 250 din, za študente 100 din. Št. tek. računa 50101-603-46509.

Tiska ČZP Ljudska pravica. YU ISSN 0033-1643
Po mnenju Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je časnik »Prosvetni delavec« prost temeljnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu).

Odbor za delovna razmerja pri TOZD VVZ »JANKO HERMAN« ŽALEC

objavlja dela in naloge:

VZGOJITELJA V ODDELKU DO 2 LET

POGOJI:

— končana srednja vzgojiteljska šola ali končana srednja medicinska šola pediatrične smeri, ter opravljen strokovni izpit
— moralno-politična neoporečnost.

Prošnje z dokazili pošljite na naslov: Odbor za delovna razmerja TOZD VVZ »Janko Herman« Žalec.

Rok za prijavo 15 dni od izida objave.

Kandidate bomo obvestili o izbiri v 30 dneh potem, ko se bo iztekel rok za prijave.

Komisija za delovna razmerja ZOŠ — O. SOL. O. — TOZD OSNOVNA ŠOLA »SLAVKO ŠLANDER« — Ljubljanska cesta 46 — CELJE,

razpisuje za nedoločen čas od 26. januarja 1980 prosta dela in naloge:

— učitelja tehničnega pouka, PRU
— ali učitelja tehničnega pouka in fizike, PRU

STANOVANJA NI!

Kandidati naj pošljejo prijavo na gornji naslov v 15 dneh po objavi razpisa.

Obvestilo

Osnovna šola Janka Premrla-Vojka praznuje letos 35. obletnico delovanja.

Sklepna slovesnost bo v dvorani koprškega gledališča, 19. decembra 1980 ob 16. uri. Nanjo vabimo vse učitelje, ki so poučevali na tej šoli, posebno tiste, ki so pred petintridesetimi leti opravljali pionirsko delo in uveljavljali slovensko besedo.

Pripravljalni odbor